

Gemeente Amsterdam
Bureau Onderzoek en Statistiek

Samenleven met verschillen in West

**Spanningen en vertrouwen in de Orteliusbuurt, Balboa- en
Columbusplein en Bosleeuw**

Ron van Wonderen
Jolijn Broekhuizen

m.m.v.
Josca Boers
Merel van der Wouden
Freek Hermens

RvanWonderen@verwey-jonker.nl
j.broekhuizen@os.amsterdam.nl

Amsterdam, februari 2012

Inhoud

Samenvatting	5
Aanleiding	5
Orteliusbuurt	5
Balboaplein e.o. Columbusplein e.o. (Columbuspleinbuurt)	9
Bosleeuw (Gulden Winckelbuurt)	13
Inleiding	19
Onderzoeksopzet	20
Buurtselectie onderzoek twintig buurten	20
Veldwerk kwantitatieve onderzoek	21
Veldwerk kwalitatieve onderzoek	24
Leeswijzer	24
1 Spanningen en vertrouwen in de buurt	25
1.1 Ervaren spanningen in de buurt	25
1.2 Over welke groepen men niet positief denkt	28
1.3 Spanningen tussen verschillende groepen	29
1.4 Ervaren spanningen naar herkomst en leeftijd	30
1.5 Vertrouwen in de buurt	32
1.6 Redenen voor gevoelens van saamhorigheid	34
1.7 Ontwikkeling van sfeer tussen bevolkingsgroepen in buurt	35
1.8 Samenvatting	35
2 Risicofactoren in de buurt	37
2.1 Botsende leefstijlen	37
2.2 Gebrek aan contacten met andere herkomstgroepen	39
2.3 Ervaren onveiligheid, overlast en criminaliteit	40
2.4 Samenvatting	42
3 Beschermende factoren in de buurt	45
3.1 Tevredenheid over optreden stadsdeel en politie	45
3.2 Hoe het samenleven in de buurt kan verbeteren	47
4 Kwalitatieve verdieping	49
4.1 Spanningen en vertrouwen in de Columbuspleinbuurt	50
Introductie	51
Spanningen en risicofactoren	52
Beleid en beschermende factoren	56
4.2 Spanningen en vertrouwen in de Orteliusbuurt	65
Introductie	66
Spanningen en risicofactoren	66
Beleid en beschermende factoren	69
4.3 Spanningen en vertrouwen in de Gulden Winckelbuurt (Bosleeuw)	71

Introductie	72
Spanningen en risicofactoren	73
Beleid en beschermende factoren	78
4.4 Aangrijpingspunten voor beleid	82
Bijlage 1 Veldwerk bewonersenquête	85
Bijlage 2 Populatie onderzochte buurten	87
Bijlage 3 Spanningen en vertrouwen in 20 onderzochte buurten	89
Bijlage 4 Correlaties risicofactoren	93
Bijlage 5 Interviewlijst	97
Bijlage 6 Literatuur	99

Samenvatting

Aanleiding

In Amsterdamse stadsdelen is er sprake van zorg over de onderlinge verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in buurten. De sociale cohesie lijkt in sommige buurten onder druk te staan. Amsterdamse stadsdelen willen daarom meer inzicht verkrijgen in de aanwezigheid en achtergrond van spanningen en sociaal vertrouwen tussen bevolkingsgroepen in buurten. Zij willen graag weten welke beschermende- en risicofactoren er zijn om de juiste maatregelen te kunnen treffen.

Door middel van een onderzoeksubsidie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie hebben het Bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam (O+S) en het Verwey-Jonker Instituut in 2011 hiertoe een verdiepend onderzoek uitgevoerd in twintig buurten in vijf Amsterdamse stadsdelen: West, Nieuw-West Oost, Zuid en Zuidoost. Het onderzoek is uitgevoerd met wetenschappelijk ondersteuning vanuit de Leerstoel Veiligheid en Burgerschap van de Vrije Universiteit.

O+S heeft de uitvoering en rapportage van het kwantitatieve onderzoek onder 817 bewoners in West voor haar rekening genomen, het Verwey-Jonker Instituut de kwalitatieve verdieping onder professionals en bewoners. De kwantitatieve en kwalitatieve bevindingen in stadsdeel West worden in deze samenvatting per onderzoeksbuurt besproken: De Orteliusbuurt Midden en - Zuid, Balboaplein e.o. Columbusplein e.o. ('Columbuspleinbuurt') en Bosleeuw (ook wel Gulden Winckelbuurt genoemd)¹.

Orteliusbuurt

Spanningen en vertrouwen

Op basis van het spanningenmeetinstrument kan gesteld worden dat in de Orteliusbuurt Midden en - Zuid 28% van de bewoners spanningen tussen buurtgenoten ervaart en waarneemt (24% redelijk veel, 4% veel). Dat zijn iets minder hoge percentages dan in de andere twee onderzoeksbuurtten in stadsdeel West. Maar, in vergelijking tot de twaalf buurten die in de andere vier stadsdelen onderzocht zijn, is in de Orteliusbuurt wel sprake van redelijk veel spanningen. Vermijding van contact tussen bevolkingsgroepen als gevolg van spanningen en conflicten in de buurt worden door ongeveer een vijfde van de bewoners gesignaleerd. Eveneens een vijfde van de bewoners van de Orteliusbuurt geeft aan dat er weinig vertrouwen in de buurt is.

¹ In het kwantitatieve onderzoek is naast de drie onderzoeksbuurtten ook een referentiebuurt in beschouwing genomen om de resultaten in de onderzoeksbuurtten te kunnen duiden. Deze referentiebuurt is in het kwalitatieve onderzoek niet meegenomen en zal daarom ook geen deel uit maken van deze samenvatting.

Risicofactoren

Overlastgevend, hinderlijk en crimineel gedrag van oudere kinderen en jongeren

Professionals geven aan dat jongeren en oudere kinderen uit de Orteliusbuurt vooral naar de pleinen in de Columbuspleinbuurt toe trekken. In de Orteliusbuurt zelf is volgens hen daarom betrekkelijk weinig overlast van jongeren. Desalniettemin geven vrij veel bewoners in de bewonersenquête aan dat in de buurt wel eens spanningen zijn als gevolg van jongerenoverlast. Professionals en geïnterviewde bewoners denken dat dit komt doordat sommige bewoners hun buurt breder zien dan alleen de Orteliusstraat en omliggende straten. In de belevingswereld van deze bewoners zouden de winkelstraten, het Mercatorplein en het Columbusplein ook tot hun buurt behoren.

Aanwezigheid bewoners met psychiatrische problematiek

Bij overlast tussen burens wordt door professionals en bewoners gewezen op overlast en spanningen die worden veroorzaakt door bewoners met psychiatrische problematiek, en door bewoners met een licht verstandelijke beperking. Dit komt in de Orteliusbuurt relatief vaak voor; volgens sommige professionals zouden in de kleine woningen alleenstaanden met psychiatrische problematiek eerder worden geplaatst. De overlast heeft grote impact op naast wonende burens. Deze overlast kan voor spanningen zorgen omdat ze vaak langdurig plaatsvindt, de overlastveroorzakers zelf hierop moeilijk aanspreekbaar zijn en instanties niet snel in willen grijpen.

Achter de voordeur problematiek

De Van Spilbergenstraat in de Orteliusbuurt is een straat met kleine behuizing; hier wonen relatief veel Turkse en Marokkaanse gezinnen, Oost-Europeanen en ook enkele Roma-gezinnen. In de straat is sprake van armoede en 'achter de voordeur' problematiek. In andere straten in de Orteliusbuurt is deze problematiek ook aanwezig, maar in mindere mate. In de Orteliusbuurt spelen volgens professionals veelal dezelfde problemen achter de voordeur als in de Columbuspleinbuurt. In de Orteliusbuurt zijn de problemen echter minder zichtbaar op straat.

Spanningen tussen culturen

Uit de bewonersenquête blijkt dat in de Orteliusbuurt wat vaker spanningen tussen verschillende culturen worden waargenomen dan tussen jongeren en ouderen. Uit interviews blijkt dat dit mogelijk komt doordat er in de afgelopen jaren veel overlast is geweest van bezoekers van de Turkse moskee Aya Sofia. Jongeren die uit de moskee kwamen hingen rond in de buurt en veroorzaakten overlast. De moskee is inmiddels uit de buurt verhuisd, maar 'nog niet uit de hoofden van bewoners'.

Gebrek aan sociale controle en publieke familiariteit

De verdiepende interviews wijzen uit dat er relatief weinig sociale controle is in de Orteliusbuurt. Dit komt bijvoorbeeld doordat toezicht op kinderen ontbreekt; en omdat ouders van overlastgevende kinderen het niet accepteren dat andere bewoners hun kinderen aanspreken. Hierdoor is de omgeving niet betrokken bij het opvoeden van de kinderen in de buurt, hetgeen sommige bewoners in het land van herkomst wel gewend waren.

Beschermende factoren

Stedelijke vernieuwing

De Orteliusbuurt is in de afgelopen jaren een stedelijk vernieuwingsgebied geweest. Er zijn onder andere meer koopwoningen gekomen. Dit heeft net zoals in de Columbuspleinbuurt geleid tot een instroom van bewoners die kapitaalkrachtiger zijn, wat door bewoners en professionals als positief voor de buurt wordt gezien. Jonge mensen die aan kinderen willen beginnen verlaten de buurt echter al snel weer, wat niet goed is voor buurtbetrokkenheid en sociale cohesie.

Projecten gericht op kinderen en jongeren

Voor activiteiten kunnen jongeren terecht in de Columbuspleinbuurt. In de Orteliusbuurt zijn straatcoaches actief die jongeren aanspreken. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunten bij problemen.

Portiekgesprekken

Het opbouwwerk heeft de afgelopen jaren ingezet op het stimuleren van en activeren van bewoners tot bewonersinitiatieven. Er zijn activiteiten geweest om ouderen en jongeren met elkaar in contact te brengen. Ook is er een huis aan huis aanpak geweest door middel van portiekgesprekken, waarin bewoners aan hebben kunnen geven waar ze overlast van hebben. Tegenwoordig is er minder geld voor dit soort projecten en voor bewonersinitiatieven.

Buurtregisseur

De buurtregisseur is een belangrijke beschermende factor voor de Orteliusbuurt. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt, en is aanspreekpunt bij problemen.

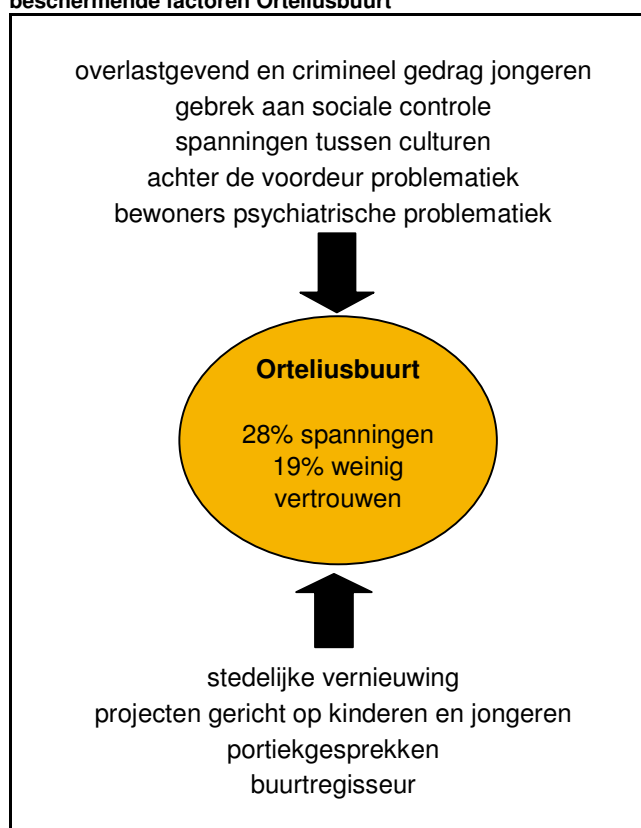
Aandachtspunten voor de toekomst

Het beleid en beschermende factoren matchen voor een belangrijk deel met de problematiek. In de Orteliusbuurt zijn de risicofactoren minder zichtbaar aanwezig op straat. De overlast die zich wel op straat manifesteert wordt geadresseerd door het beleid en voorzieningen (deels in de Columbuspleinbuurt). Voor activiteiten kunnen jongeren terecht in de Columbuspleinbuurt. In de Orteliusbuurt zijn straatcoaches actief die jongeren aanspreken. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunten bij problemen. De Orteliusbuurt is in de afgelopen jaren een stedelijk vernieuwingsgebied geweest. Er zijn onder andere meer koopwoningen gekomen. Dit heeft net zoals in de Columbuspleinbuurt geleid tot een instroom van bewoners die kapitaalkrachtiger zijn, wat door bewoners en professionals als positief voor de buurt wordt gezien. Jonge mensen die aan kinderen willen beginnen verlaten de buurt echter soms al snel weer, wat niet goed is voor buurtbetrokkenheid en sociale cohesie. Verder is een aandachtspunt dat achter de voordeur problematiek en overlast en spanningen als gevolg van burens met psychiatrische problematiek nadrukkelijk in de buurt aanwezig zijn. Hierop lijkt de match met de beleidsinzet nog versterkt te kunnen worden.

Grafische samenvatting

Figuur 1 geeft de bevindingen in de Orteliusbuurt grafisch weer. Boven de buurt staan de belangrijkste risicofactoren, onder de buurt de belangrijkste beschermende factoren. De kleur van de buurt geeft aan hoe de ervaren spanningen en vertrouwen in de Orteliusbuurt zich verhoudt tot de andere buurten uit het onderzoek. Donker en licht groen zijn buurten waarin bewoners in verhouding tot de andere onderzochte buurten (heel) weinig spanningen en (heel) veel vertrouwen hebben. Oranje en rood zijn buurten waarvan de buurtbewoners juist (heel) veel spanningen en (heel) weinig vertrouwen hebben².

Figuur 1 Spanningen, vertrouwen, risicofactoren en beschermende factoren Orteliusbuurt

² De ervaren spanningen en vertrouwen zijn hiervoor per buurt geïndexeerd en samengevoegd. Toekenning van kleuren vindt plaats op basis van de standaarddeviatie. De kleur oranje wordt toegekend indien de indexscore hoger is dan 100, maar de afwijking van het gemiddelde binnen één standaarddeviatie valt. De kleur rood wordt toegekend bij afwijkingen van meer dan één standaarddeviatie. Bij de kleuren licht- en donkergroen geldt hetzelfde principe, maar in dat geval is de indexscore lager dan 100.

Balboaplein e.o. Columbusplein e.o. (Columbuspleinbuurt)

Spanningen en vertrouwen

Op basis van het spanningenmeetinstrument kan geconstateerd worden dat van de bewoners van het Balboaplein e.o. en het Columbusplein e.o. (de 'Columbuspleinbuurt') 35% van de bewoners spanningen tussen buurtgenoten ervaart en waarneemt (28% redelijk veel, 7% veel). Een kwart van de bewoners geeft aan dat spanningen ervoor zorgen dat bewoners uit verschillende bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden. Ook dit is een relatief hoge score. Eveneens een kwart van de bewoners geeft aan dat er conflicten zijn in de buurt en dat er weinig vertrouwen is in de buurt. In vergelijking met de twaalf onderzoeksbuurten in de andere vier stadsdelen is er in de Columbuspleinbuurt weinig vertrouwen en zijn er redelijk veel spanningen.

Risicofactoren

Overlastgevend, hinderlijk en crimineel van oudere kinderen en jongeren

Uit de bewonersenquête komt naar voren dat in de Columbuspleinbuurt overlast van jongeren een van de belangrijke risicofactoren voor spanningen is. Bewoners signaleren vaak dat er spanningen tussen jongeren en ouderen zijn. Bewoners signaleren vrij veel problemen met betrekking tot jeugdigen: er is veel overlast van groepen jongeren, veel bewoners vinden dat kinderen laat buiten spelen en weinig gecorrigeerd worden door hun ouders en geluidsoverlast, schelden en brutaal gedrag en criminaliteit komen geregeld voor. Bewoners geven in de enquête dan ook vooral aan dat volgens hen 'minder hangjongeren' op straat het samenleven in de buurt zou verbeteren.

In de buurt zijn een aantal grote pleinen waar veel gespeeld en gehangen wordt. In de verdiepende interviews geven professionals en bewoners aan dat overlast door jongeren hier een intimiderend karakter heeft. Er is niet alleen sprake van geluidsoverlast en vervuiling, maar ook naroeppen, nafluiten en intimiderend of crimineel gedrag. Meiden durven soms s'avonds niet de straat op, ze worden nageroept door jongens die in de portieken zitten. Een deel van de jongeren is moeilijk aanspreekbaar op hun gedrag; niet alleen door bewoners maar ook door professionals. Een rol speelt hierbij dat sommige van de jongeren 'licht verstandelijk beperkt' zijn.

Hiernaast blijkt dat het spelen op de pleinen soms niet vanzelf harmonieus gaat: pesten, ruzies en het recht van de sterkste komen veel voor. Er is te weinig toezicht en correctie. Een deel van de kinderen durft niet buiten te spelen uit angst voor andere kinderen en voor jongeren.

Verschillende opvattingen over het schoonhouden van portiek en buurt

In de Columbuspleinbuurt spelen veel problemen met betrekking tot het schoonhouden van de (semi)-openbare ruimte. Veel bewoners geven in de enquête aan dat het in de buurt vaak voorkomt dat er rommel wordt achtergelaten op straat of dat vuilniszakken verkeerd worden aangeboden; en dat botsende opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van de buurt voor spanningen zorgen. Uit de interviews blijkt dat het een probleem is dat vuilniszakken of grofvuil naast de vuilcontainers worden gezet. Niet alleen bewoners, maar ook ondernemers zetten hun vuil op straat. Vuilniszakken scheuren open en zorgen voor zwerfafval op straat. Rommel en vuil worden wel snel en

frequent schoongemaakt, over de inzet van de reiniging in de buurt zijn betrokken positief. Op controle en handhaving (boetes) van overtredingen wordt echter volgens professionals weinig capaciteit ingezet.

Onvoldoende publieke familiariteit

Het kwantitatieve onderzoek laat zien dat spanningen in de Columbuspleinbuurt samenhangen met een gering overbruggend contact tussen culturen in de buurt. Ook in de kwalitatieve verdieping komt dit gebrek aan 'publieke familiariteit' (dat mensen elkaar niet (her)kennen door het ontbreken van contact) naar voren. Sommige bewoners ervaren overlast van burens of jongeren, maar handelen niet om iets aan de overlast te doen. Ze durven dit niet goed, of niet weten hoe ze dit effectief moeten doen. Als dit vaker gebeurt, kan dit tot gevolg hebben dat mensen hun irritaties opkroppen, men ervaart steeds meer spanning en ergernis. Ook speelt dat bewoners vaak niet weten wie de ouders zijn van kinderen, zeker als het gaat om kinderen uit andere bevolkingsgroepen. En als bewoners wel weten wie de ouders zijn, is er regelmatig sprake van een drempel om naar deze ouders toe te gaan, bovendien zijn mensen niet zelden onzeker hoe ze ouders moeten aanspreken en welke reactie ze kunnen verwachten; er is kortom sprake van onzekerheid in hoe met elkaar om te gaan en wat men van elkaar kan verwachten.

Aanwezigheid van achter de voordeur problematiek

Achter de voordeur problematiek is een risicofactor die een belangrijke rol speelt bij spanningen op het Columbusplein en het Balboaplein. In gezinnen kan sprake zijn van een opeenstapeling van problemen, zoals armoede, schulden, verslavingen en taalachterstanden. Gezinnen hebben moeite effectief te functioneren. Er is vaak sprake van problemen in de opvoeding en de correctie van de kinderen en de betrokkenheid bij de buurt is laag. Deze gezinnen zijn vaak ook moeilijk aanspreekbaar als het gaat om overlast. Dit kan tot spanningen tussen buurtgenoten leiden.

Beschermende factoren

Stedelijke vernieuwing

Uit de interviews met bewoners en professionals komt een gematigd positief beeld naar voren van de ontwikkelingen in de Columbuspleinbuurt. Een groot deel van de wijk is gerenoveerd, het Mercatorplein drastisch vernieuwd, en is veel inzet geweest op het tegengaan van criminaliteit en de aanpak van criminele jongeren. In de afgelopen jaren zijn veel nieuwe bewoners de wijk ingestroomd, waaronder relatief veel studenten en hoger opgeleiden. Het gaat volgens professionals langzaam de goede kant op met de veiligheid, criminaliteit en het samenleven tussen bevolkingsgroepen, al zijn er nog behoorlijke problemen en soms ook terugslagen. De enquêteresultaten bevestigen dat er een voorzichtige trend is in de goede richting: bewoners geven iets vaker aan dat het de veiligheid op straat is toegenomen dan afgenomen. Blijkens de enquête zijn bewoners ook redelijk te spreken over het beleid in de buurt.

Integrale aanpak

Op en rond het Columbusplein is een intensieve en integrale aanpak gestart van de problematiek (BuurtPraktijkTeam). De doelstelling van dit team, alsmede de werkwijze (van onderop) matchen met meerdere risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn: overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van

de buurt, achter de voordeurproblematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren. De integrale inzet op deze verschillende thema's vergroot bovendien de synergie van het beleid.

Zichtbaarheid en benaderbaarheid buurtregisseur

De buurtregisseur is een belangrijke beschermende factor voor de Columbuspleinbuurt. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunten bij problemen.

Ontmoetingsplekken in de buurt

In de Columbuspleinbuurt zijn meerdere ontmoetingsplekken voor bewoners, waaronder winkels, horeca, buurtcentra en andere ontmoetingsruimten. De winkels en horeca zijn belangrijk voor inloop en voor de sociale contacten tussen bewoners. Bewoners geven bovendien aan dat het levendiger en hipper in de buurt is geworden door de nieuwe horecavoorzieningen. Wat betreft de winkels zijn er wel wat zorgen. Er is veel verloop in winkels –en mede daardoor een minder sterke betrokkenheid van winkeliers met de buurt– en er is een matige diversiteit in het winkelaanbod. Andere belangrijke plekken in de buurt waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar soms of regelmatig activiteiten worden georganiseerd zijn de bibliotheek en de BuurtEntree van Stadsnoot aan het Mercatorplein, participatiecentrum Tagrijn aan de Balboastraat; en voor jongeren het jongerencentrum De Zuidpool. Daarnaast beheert buurtvereniging Jacob Maris een gebouw aan het Columbusplein waar verschillende clubs en activiteitenverenigingen onderdak vinden en waar cursussen worden gegeven.

Preventief beleid kinderen en jongeren

In de Columbuspleinbuurt zijn verschillende voorzieningen en activiteiten gericht op jongeren, evenals (corrigerend) toezicht. In jongerencentrum The Mall/De Zuidpool zijn er inloopavonden en activiteiten voor tieners 10 tot 16 jaar. In The Mall/Rainbow in de nabijgelegen Chassebuurt zijn inloop en activiteiten speciaal voor meiden ('meidenmall'). Het sportbuurtwerk organiseert verschillende activiteiten in de buurt, op vaste tijden en vaste locaties. Outreachende jeugdhulpverlening wordt geboden door Stichting Streetcornerwork. Specifiek voor het tegengaan van overlast worden straatcoaches van SAOA ingezet. In het Ouder en Kind Centrum aan het Magelhaensplein zijn verschillende organisaties op het gebied van ouders en kind gevestigd, waaronder een opvoedingssteunpunt.

Eigen kracht van bewoners

In de Columbuspleinbuurt is sprake van een 'eigen kracht' van bewoners om bij te dragen aan een buurt waarin bewoners op een positieve manier met elkaar omgaan. Er worden in de buurt verschillende bewonersinitiatieven ontwikkeld, gericht op (interculturele) ontmoetingen, leefbaarheid, en groen. Voorbeelden van wat 'eigen kracht' van bewoners in een buurt zoals de Columbuspleinbuurt kan losmaken zijn het bewonersinitiatief *'Ik geef om de Jan Eef'*, de Baarsjes Borrel, BoOming Baarsjes en 'Samen naar de Joop Westerweel'.

Aandachtspunten voor de toekomst

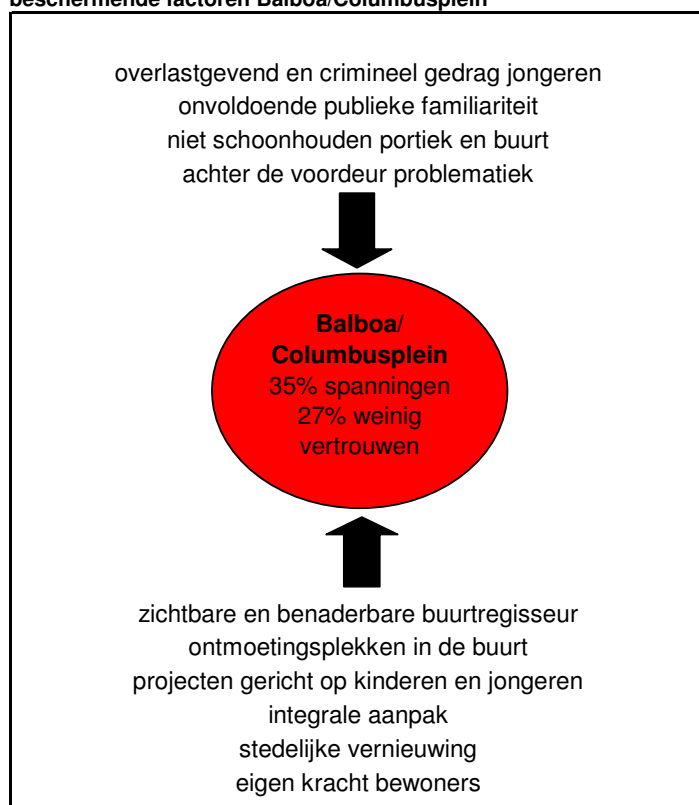
Het beleid en beschermingsfactoren adresseren de meeste risicofactoren voor spanningen in de wijk. Zo is er veel inzet op veiligheid en criminaliteit. Tevens zijn er

interventies en activiteiten gericht op jongeren zoals Streetcornerwork, Sportbuurtwerk en straatcoaches. Last maar not least is een intensieve en integrale aanpak gestart van de problematiek op en rond het Columbusplein (BuurtPraktijkTeam). Hiernaast is het gezelliger geworden door nieuwe horecavoorzieningen; zijn er voldoende ontmoetingsplekken in de buurt en zijn er diverse aansprekende bewonersinitiatieven die contacten tussen buurtgenoten vergroten. De doelstellingen en werkwijze 'van onderop' van het buurtpraktijkteam matchen met meerdere risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn: overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, achter de voordeur problematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren. De integrale inzet op deze verschillende thema's vergroot bovendien de synergie van het beleid. Een aandachtspunt voor de Columbuspleinbuurt betreft de inzet op kinderen 8 tot 12 jaar: zij zijn nog bij te sturen en de toekomst voor de buurt. Begeleide sport- en spelactiviteiten zal voor hen een meerwaarde hebben. Andere aandachtspunten zijn de behoefte aan de inzet van positieve voorbeelden in de buurt, het vergroten van publieke familiariteit en informele sociale controle van bewoners op portiekniveau (corporaties kunnen hierin een actievere rol spelen). Enige zorgen zijn er bij professionals over jongeren in de buurt met een licht verstandelijke beperking; en over de uitwerking van bezuinigingen op de stabiliteit in de buurt.

Grafische samenvatting

Figuur 2 vat de bevindingen op het Balboa/Columbusplein grafisch samen.

Figuur 2 Spanningen, vertrouwen, risicofactoren en beschermende factoren Balboa/Columbusplein

Bosleeuw (Gulden Winckelbuurt)

Spanningen en vertrouwen

In Bosleeuw (Gulden Winckelbuurt) kan op basis het meetinstrument geconcludeerd worden dat 32% van de bewoners spanningen tussen buurtgenoten signaleert en waarneemt (25% redelijk veel, 7% veel). Dat is beduidend vaker dan in de Orteliusbuurt, maar iets minder vaak dan in de Columbuspleinbuurt. Tevens geeft een kwart van de bewoners aan dat spanningen in de buurt ervoor zorgen dat bevolkingsgroepen onderling contact vermijden. Ook komen er volgens een kwart van de bewoners conflicten voor tussen bevolkingsgroepen en is er sprake van weinig vertrouwen in de buurt. Resumerend kan worden gesteld dat - in vergelijking tot de twaalf onderzoeksbuurten in de andere vier stadsdelen - in de Gulden Winckelbuurt het vertrouwen op een relatief laag niveau ligt en dat er relatief veel spanningen zijn tussen bevolkingsgroepen.

Risicofactoren

Verschillende opvattingen schoonhouden portiek en buurt

Vier op de tien bewoners die aan de enquête hebben deelgenomen geven aan dat er spanningen in de buurt zijn als gevolg van meningsverschillen over het schoonhouden van de buurt. Een even groot percentage bewoners stelt dat het *vaak* voorkomt dat er in de buurt rommel wordt achtergelaten op straat of dat vuilniszakken verkeerd worden aangeboden. Dit zijn hoge scores in vergelijking met de andere onderzoeksbuurten; vervuiling lijkt een belangrijk probleem in de Gulden Winckelbuurt. Hiernaast geeft 21% van de bewoners aan dat de vervuiling en de rommel op straat het afgelopen jaar is toegenomen (tegenover 12% die vindt dat dit is afgenomen). Uit interviews komt naar voren dat bewoners rommel makkelijk op de grond gooien. Er is een sfeer in de wijk dat dit 'normaal' is. Portieken worden niet schoongehouden en er worden veel spullen neergezet. Tot slot wordt afval op straat door bewoners regelmatig niet goed aangeboden. Volgens professionals en bewoners zou er meer handhaving moeten komen op overtredingen, meer controle en uitschrijven van boetes.

Overlastgevend, hinderlijk en crimineel van jongeren en kinderen

Ook het ervaren van spanningen in de buurt als gevolg van overlast door jongeren ligt in de Gulden Winckelbuurt op een betrekkelijk hoog niveau, zij het niet zo hoog als in de Columbuspleinbuurt. Bijna de helft van de geënquêteerde bewoners signaleert wel eens spanningen tussen jongeren en andere bewoners. Er is ook sprake van relatief veel problematiek met betrekking tot jeugdigen: overlast van groepen, kinderen die tot laat buiten spelen en weinig gecorrigeerd worden door hun ouders, geluidsoverlast en schelden en brutaal gedrag. Uit interviews komt naar voren dat jongeren in de buurt rondhangen en geluidsoverlast veroorzaken. Er is volgens professionals wel vooruitgang geboekt ten aanzien van jongerenoverlast; de overlast is afgenomen door intensieve inzet van het Jeugd Preventie Team van Stichting Connect, in samenwerking met Streetcornerwork, stadsdeel en de politie.

Ook wordt in de wijk door bewoners overlast ervaren door spelende kinderen. Net zoals in de Columbuspleinbuurt spelen veel kinderen buiten, in de zomer ook tot laat in de avond. Kinderen van 10 jaar lopen onbegeleid op straat. Het gaat bij overlast door kinderen om

geluidsoverlast, maar ook om brutaal gedrag. Er is (te) weinig toezicht van ouders op hun kinderen. Ook zou sprake zijn van slecht voorbeeld gedrag door jongeren maar ook door volwassenen. Ouders gooien bijvoorbeeld zelf (te) makkelijk rommel op straat. Bij kinderen is niet uit zichzelf sprake van positieve omgangsvormen. Pesten, ruzies en ander ongewenst gedrag komen veel voor. Professionals zien problemen voor met name de leeftijdsgroep 8-12 jaar. Sommige van deze kinderen worden aangestuurd door jongeren, het risico bestaat dat deze kinderen met criminaliteit in aanraking komen.

Diversiteit

Opvallend in de buurt is het hoge percentage bewoners dat in de buurt wel eens spanningen signaleert tussen bewoners van verschillende culturen. Vier op de tien bewoners geeft in de enquête aan dat er spanningen zijn tussen bewoners uit verschillende culturen. Uit de verdiepende interviews komt naar voren dat spanningen tussen culturen niet een kwestie is van autochtonen versus allochtonen. Tussen verschillende allochtone groepen -zoals Turken en Marokkanen, of Marokkanen en Surinamers- zijn volgens professionals en geïnterviewde bewoners – soms weerstanden, al vanaf jongs af aan. De buurt is zeer multicultureel, deze culturen leven samen op een kleine en dichtbevolkte oppervlakte en er is sprake van weinig integratie. Taalproblemen en achter de voordeur problematiek zorgen ervoor dat bewoners moeilijk zelf overlast en irritaties oplossen. In het kader van overlast wijzen bewoners en professionals ook op de prominente aanwezigheid van de Badr Moskee in de buurt. Dit is een grote moskee die gelovigen trekt uit heel stadsdeel West, wat overlast met zich meebrengt voor omwonenden.

Aanwezigheid van achter de voordeur problematiek

De Gulden Winckelbuurt kent veel gezinnen met lage inkomens en moeilijkheden op het gebied van integratie en taal, armoede en opvoedingsproblematiek. In deze gezinnen is niet zelden sprake van pedagogische onmacht, de kinderen zijn op straat, de ouders houden geen toezicht en niet zelden weten de ouders nauwelijks wat hun kinderen doen en met wie ze omgaan. Gezinnen zijn veel tijd en energie kwijt aan 'overleven' en zijn minder betrokken met buurt en burens. Het gevolg is dat vaker overlast wordt veroorzaakt en dat men hierop eenvoudig aanspreekbaar is. Het meer en beter oppikken van signalen van achter de voordeur problematiek zou volgens verschillende professionals een aandachtspunt voor de buurt moeten zijn.

Uitgestelde sloop

De woningen in de buurt Bosleeuw zijn verouderd. Vernieuwingsplannen voor het gebied zijn opgeschort. Dit heeft geleid tot veel beroering in de buurt. Bewoners van de woningen die gesloopt zouden worden hadden zich ingesteld op een –tijdelijke of permanente- verhuizing. Zij moeten nu in de oude woningen blijven zitten en een deel van hen is daarover teleurgesteld.

Gebrek aan publieke familiariteit

De kwalitatieve verdieping laat zien dat de publieke familiariteit tussen bewoners laag is in de Gulden Winckelbuurt. Het ervaren van spanningen heeft voor een niet onbelangrijk deel te maken met het (on)vermogen van mensen om iets aan overlast of ander ongewenst gedrag te kunnen doen. Taalproblemen, achter de voordeurproblematiek,

gezinnen die overleven, al deze zaken belemmeren zelfredzaamheid en overbruggend contact tussen bewoners om zelf overlast en irritaties op te lossen.

Beschermende factoren

Vernieuwingsplannen Bosleeuw Midden

De vernieuwingsplannen van Stadgenoot en stadsdeel voor Bosleeuw-Midden zijn inmiddels aangepast. De woningen worden niet meer gesloopt maar opgeknapt. Bij uitvoering kan het vernieuwingsplan in de komende jaren een belangrijke beschermende factor zijn voor de buurt. Deze beleidsvoornemens sluiten namelijk goed aan op meerdere risicofactoren in de buurt. De vernieuwingsplannen betreffen het verbeteren en opknappen van bestaande woningen; verbeteren leefbaarheid, handhaving en sociale vernieuwing; aantrekken van hogere inkomensklassen door verkoop van woningen; grote gezinnen in kleine woningen aan passender woningen helpen door nieuwbouw van eengezinswoningen.

Tegengaan vuil en verloedering (lik op stuk beleid)

Een belangrijke beschermende factor in de buurt is ook het nieuwe lik op stuk beleid van corporaties Stadgenoot en Rochdale. De corporaties hebben de omslag gemaakt dat zij in de buurt actiever een mentaliteits- en gedragsverandering willen stimuleren bij bewoners als het gaat om vervuiling en overlast. Portieken moeten leeg van goederen zijn, en mogen niet vervuild zijn. Een belangrijke rol bij handhaving zijn de huismeesters van de corporaties. De huismeester is een sleutelfiguur in de buurt, stelt zich naar bewoners toe laagdrempelig op en creëert hierdoor vertrouwen; bewoners zijn dan eerder bereid te luisteren. Maar hij maakt ook foto's van goederen die op verboden plekken staan en confronteert bewoners daarmee. Om de problematiek werkelijk te kunnen doorbreken is namelijk bewijs nodig van wie de rommel of het vuil afkomstig is. Vervolgens dienen ook boetes te worden gegeven: de vervuiler betaalt.

Ontmoetingsplekken in de buurt

BuurtEntree is als ontmoetingsplek voor bewoners een beschermende factor in de buurt. De ruimte kan gebruikt worden voor overleggen en activiteiten en biedt de mogelijkheid een praatje te maken met de huismeester van Stadgenoot. Stadgenoot faciliteert de ruimte, bewoners dienen activiteiten zelf te organiseren. Voorbeelden van activiteiten in de BuurtEntree zijn activiteiten voor kinderen, taallessen en ontmoetingen voor ouders.

De Badr Moskee is genoemd in verband met overlast door bezoekers. Tegelijkertijd is de Moskee ook een beschermende factor in de buurt. Zo organiseert de moskee structureel sociaal maatschappelijke activiteiten, waaronder voor kinderen en jongeren zoals huiswerkbegeleiding, jongerenavonden met lezingen en zaalvoetbal.

Projecten gericht op jongeren en kinderen

In de Gulden Winckelbuurt wordt ambulant veldwerk uitgevoerd door Streetcornerwork. Zij spreken jongeren in de leeftijd 12-22 jaar aan. De veldwerkers bieden de jongeren een luisterend oor bij problemen en bieden begeleiding of ondersteuning (zoals verwijzing). Hiernaast wordt specifiek voor het tegengaan van overlast het jeugd preventie Team van Connect ingezet. Jongens tussen de vijftien en de achttien jaar lopen in ploegjes door de buurt. Jongeren kunnen het team aanspreken met vragen of problemen, en worden zelf

ook aangesproken wanneer ze overlast veroorzaken. Gezinnen van jongeren die niet luisteren, worden door volwassen werkers van het JPT thuis bezocht. Daarnaast zijn er vrij weinig voorzieningen gericht op jongeren. Sportbuurtwerk is weinig actief in de Gulden Winckelbuurt, dit vinden verschillende professionals een gemiste kans omdat kinderen en jongeren door sport op een positieve manier bezig zijn, omdat ze beter leren samenspelen, en omdat overgewicht onder jeugdigen in de buurt vrij veel voorkomt.

Op het gebied van kinderwerk is vrij weinig inzet in de Gulden Winckelbuurt. Wel is er in de afgelopen periode wat extra aandacht geweest voor kinderen. Op basis van het concept "WijkenvoorKinderen" is door het stadsdeel en partners gekeken hoe de Gulden Winckelbuurt kind- en speelvriendelijker kan worden gemaakt. Kinderen uit de buurt zijn betrokken bij het nadenken over hoe een speelplein (op het Lidewijdepad) kan worden verbeterd, opdat er beter gespeeld kan worden. Door het stadsdeel is speelpleintje vervolgens vernieuwd. Hiernaast heeft het project "Plezierportiers" gelopen. Hierbij is een groep kinderen van 9 tot 13 jaar intensief begeleid om zich in te zetten voor de wijk en om 'plezierige' activiteiten te organiseren en met elkaar te ondernemen. Doelstelling is om kinderen te leren om positief met elkaar en hun buurt om te gaan.

Eigen kracht bewoners

Bewoners kunnen zelf bijdragen om het samenleven te verbeteren en spanningen in de buurt te voorkomen. In de Gulden Winckelbuurt zijn enkele voorbeelden waaruit de 'eigen kracht' van bewoners blijkt. Zo is er een bewonerscommissie en er zijn in 2011 vanuit de buurt ideeën voor bewonersinitiatieven ingediend bij Stichting Burgerparticipatie. Ook wordt vanuit het opbouwwerk (buurtparticipatie) vijf keer per jaar een bewonersoverleg georganiseerd waarin actieve bewoners participeren en ook stadsdeel, politie en wijkorganisaties aanschuiven. Desalniettemin geven professionals aan dat overall de eigen kracht van bewoners in de Gulden Winckelbuurt betrekkelijk laag is. Activering van bewoners is erg moeilijk, het is daarom ook lastig in deze buurt voor professionals om zich terug te trekken en activiteiten aan bewoners over te dragen.

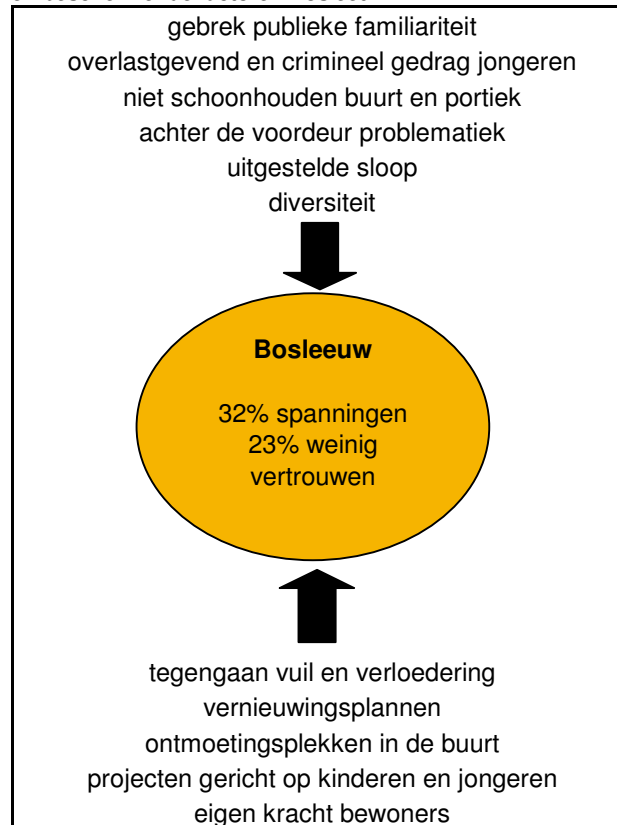
Aandachtspunten voor de toekomst

De vernieuwingsplannen voor Bosleeuw-Midden en het lik op stuk beleid van de corporaties zijn belangrijke beschermende factoren voor de buurt in de komende jaren. Andere beschermende factoren zijn het Jeugdpreventieteam en de BuurtEntree. Het middenveld is bovendien redelijk zichtbaar in de buurt (huismeester, buurtregisseur, Jeugdpreventieteam). Aandachtspunten in de buurt zijn de aanpak van achter de voordeur problematiek; positieve rolmodellen voor kinderen en jongeren (zoals jongeren uit de buurt die activiteiten begeleiden; begeleide sport- en spelactiviteiten voor 8-12 jarigen; en het vergroten publieke familiariteit en weerbaarheid van bewoners. Taal is een kernpunt bij de oplossing van problemen.

Grafische samenvatting

Figuur 3 geeft de bevindingen in Bosleeuw grafisch weer.

**Figuur 3 Spanningen, vertrouwen, risicofactoren
en beschermende factoren Bosleeuw**

Inleiding

Het waarborgen van sociale cohesie in buurten en tussen bevolkingsgroepen is een belangrijk thema in lokaal beleid. Het wordt van belang geacht dat burgers zich thuis voelen in de buurt en elkaar kennen, al hoeft er geen intensief contact plaats te vinden. Wanneer bewoners vertrouwd met elkaar zijn, er sprake is van 'publieke familiariteit' (Blokland 2009) is er een grotere kans dat informele sociale controle wordt uitgeoefend. Sociale bindingen tussen buurtbewoners komen hierdoor onder andere de veiligheid in buurten ten goede.

In Amsterdamse stadsdelen is er sprake van zorg over de onderlinge verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in buurten. De sociale cohesie lijkt in sommige buurten onder druk te staan. Stadsdelen willen daarom meer inzicht verkrijgen in de aanwezigheid en achtergrond van spanningen en sociaal vertrouwen tussen bevolkingsgroepen in buurten. Zij willen graag weten welke beschermende en risicofactoren er zijn, zodat spanningen zoveel mogelijk kunnen worden tegengegaan en vertrouwen kan worden bevorderd. De stadsdelen willen graag handvaten verkrijgen om de juiste maatregelen te kunnen treffen.

Door middel van een onderzoeksubsidie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (het voormalige Ministerie van Binnenlandse Zaken) voeren Bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam en het Verwey-Jonker Instituut in 2011 hiertoe een verdiepend onderzoek naar spanningen tussen bevolkingsgroepen in twintig buurten in vijf Amsterdamse stadsdelen, Nieuw-West, West, Oost, Zuid en Zuidoost.

Het hoofddoel van het onderzoeksproject betreft:

Inzicht verkrijgen in de aanwezigheid, achtergronden, risicofactoren en beschermende factoren van spanningen en vertrouwen tussen bevolkingsgroepen, zodat op basis van deze kennis maatregelen genomen kunnen worden om het samenleven in buurten te verbeteren.

Dit hoofddoel valt uiteen in de volgende subdoelen:

1. Signalering van spanningen en sociaal vertrouwen in de buurt

Er wordt nagegaan hoe de onderlinge verhoudingen tussen bewoners van bevolkingsgroepen in de buurt zijn, in hoeverre er sprake is van spanningen en sociaal vertrouwen.

2. Signalering risico- en beschermende factoren van spanningen in de buurt

Er wordt onderzocht welke risico- en beschermende factoren er ten grondslag liggen aan spanningen tussen bevolkingsgroepen: wat is de aanleiding voor spanningen tussen buurtgenoten en hoe kunnen deze tegengaan worden?

3. Beoordeling interventies

Er wordt nagegaan of de huidige interventies aansluiten op de juiste risico- en beschermende factoren en op de juiste doelgroepen. Indien er nog geen interventies ontwikkeld zijn, wordt beschreven op welke factoren de interventies zich het beste zouden kunnen richten.

Onderzoeksopzet

Veiligheidsmonitor

Sinds september 2010 is een instrument om spanningen tussen bevolkingsgroepen te signaleren opgenomen in de Amsterdamse Veiligheidsmonitor. Deze enquête over leefbaarheid, veiligheid en criminaliteit wordt jaarlijks onder 12.000 bewoners van de politieregio Amsterdam-Amstelland afgenomen (ongeveer 1000 per maand). De Veiligheidsmonitor levert voor elke buurt in Amsterdam inzicht in zowel de ervaren spanningen van buurtbewoners als het ervaren vertrouwen. Door middel van de Veiligheidsmonitor wordt stadsbreed gesignaleerd hoeveel spanningen en vertrouwen er in buurten is: subdoel 1 van het onderzoek. Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek.

Kwantitatief verdiepend onderzoek in twintig buurten

De gegevens uit de Veiligheidsmonitor bieden een signalering van spanningen en vertrouwen in de Amsterdamse buurten. Er is echter ook behoefte om meer inzicht te krijgen in de achtergronden van de problematiek, bijvoorbeeld tussen welke groepen spanningen zijn of welke risicofactoren en beschermende factoren er aan spanningen ten grondslag liggen. Om de achtergronden van spanningen en vertrouwen beter in kaart te brengen, alsmede inzicht te krijgen in de risico- en beschermende factoren is verdiepend kwantitatief onderzoek in twintig buurten in vijf stadsdelen (Nieuw-West, West, Oost, Zuid en Zuidoost) uitgevoerd: subdoel 2 van het onderzoek. Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek.

Kwalitatief verdiepend onderzoek in twintig buurten

In aansluiting op het kwantitatieve onderzoek is een verdiepend kwalitatief onderzoek onder wijkprofessionals en bewoners in de twintig buurten uitgevoerd. In dit aanvullende kwalitatieve onderzoek wordt ten eerste duiding gegeven aan de risicofactoren die in het kwantitatieve onderzoek naar voren zijn gekomen. Ten tweede wordt kennis verkregen over hoe het beleid in de stadsdelen en buurten verbeterd, dan wel ontwikkeld kan worden. Zo wordt er nagegaan of de bestaande interventies zich richten op de risicofactoren voor spanningen die uit het kwantitatieve onderzoek naar voren zijn gekomen: subdoel 3 van het onderzoek. Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut.

Huidige rapportage

In de huidige stadsdeelrapportage wordt ingegaan op het kwantitatieve en kwalitatieve onderzoek in vier buurten in stadsdeel West. De bevindingen uit de Veiligheidsmonitor komen in de stadsbrede overkoepelende rapportage aan de orde. Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut.

Buurtselectie onderzoek twintig buurten

In elk stadsdeel zijn in samenspraak met de projectleider 'polarisatie en radicalisering' drie buurten geselecteerd waarvan men verwacht dat er sprake is van spanningen tussen bevolkingsgroepen. De keuze voor deze onderzoeksbuurten is gemaakt op basis van

reeds opgedane kennis uit vooronderzoek (Broekhuizen en Van Wonderen 2010)³ in combinatie met praktijkkennis van de projectleiders zelf (en van professionals in de buurt). Om de bevindingen in de onderzoeksbuurten te kunnen duiden, is in elk stadsdeel een extra buurt, een zogenaamde referentiebuurt uitgekozen, waarvan men juist verwacht dat er in mindere mate sprake is van spanningen tussen bevolkingsgroepen. De volgende drie buurten zijn op basis van gesprekken met West geselecteerd:

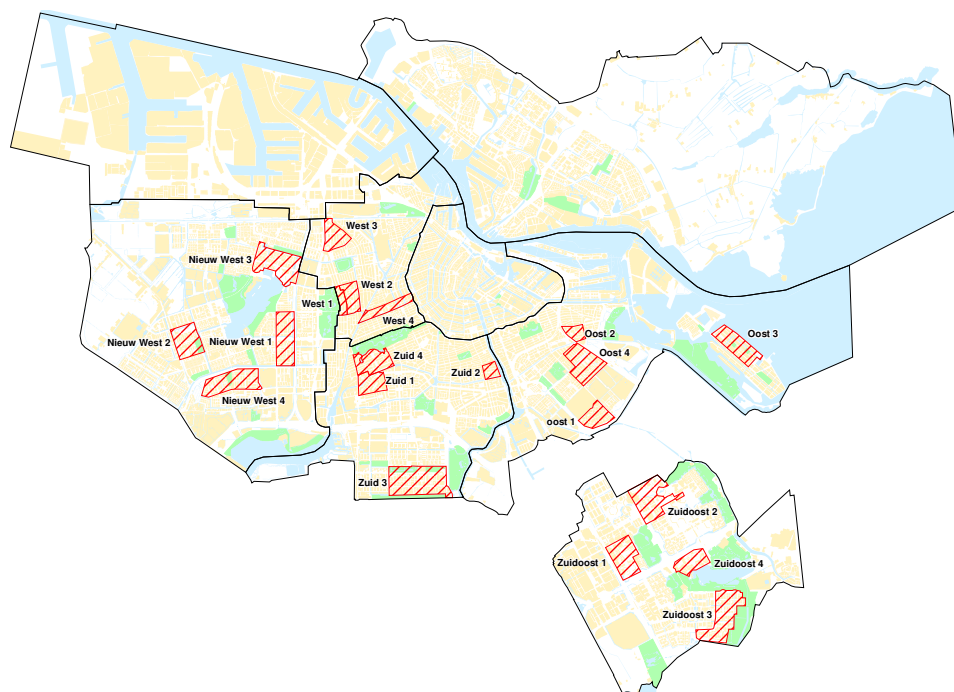
1. Orteliusbuurt Midden en Zuid (E42cd), West 1
2. Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. (E42ab), West 2
3. Bosleeuw (E37c), West 3 (ook wel de Gulden Winckelbuurt genoemd)

De referentiebuurt, een buurt waarin minder problemen tussen bevolkingsgroepen worden verwacht, betreft:

4. Van Lennepbuurt (E19), West 4

Alle twintig geselecteerde buurten, waaronder de vier buurten in West, staan in figuur 1 weergegeven.

Figuur 1 Kaartje met alle twintig geselecteerde buurten

Veldwerk kwantitatieve onderzoek

Vragenlijst

Om op kwantitatieve wijze inzicht te krijgen in de achtergronden, risico- en beschermende factoren van spanningen is bij bewoners in de geselecteerde buurten een vragenlijst afgenomen. De vragenlijst is uniform voor alle onderzoeksbuurten, zodat de resultaten van de buurten uit verschillende stadsdelen met elkaar vergeleken kunnen worden.

³ Samenleven met verschillen. Over de ontwikkeling van een instrument om polarisatie en vertrouwen in buurten te meten (Broekhuizen en Van Wonderen 2010).

Er zijn in de enquête vier typen vragen gesteld:

1. Vragen naar hoe verschillende bevolkingsgroepen in de buurt samenleven

De respondenten zijn vragen gesteld naar onprettige gevoelens over en spanningen met bevolkingsgroepen in de buurt. Het spanningen signaleringsinstrument, dat ook in de Amsterdamse Veiligheidsmonitor is opgenomen, is aan de respondenten voorgelegd en er zijn enkele aanvullende en verdiepende vragen over spanningen gesteld. Hiernaast zijn de respondenten vragen gesteld over sociale cohesie en vertrouwen in de buurt.

2. Vragen die betrekking hebben op oorzaken van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt (risicofactoren in de buurt)

Om inzicht te krijgen in de risicofactoren voor spanningen tussen bevolkingsgroepen zijn de bewoners vragen gesteld over onderlinge contacten in de buurt, subjectieve onveiligheid, ervaren criminaliteit, overlast en gedragingen of tegenstellingen tussen bewoners (zoals kinderen die tot laat buiten spelen of verschillende opvattingen over schoonhouden van de portieken).

3. Vragen die betrekking hebben op het (te voeren) beleid (beschermende factoren in de buurt)

Er is de bewoners ook enkele beleidsgerelateerde vragen voorgelegd. Zo is hen gevraagd een oordeel te geven over de aandacht die het stadsdeel aan de buurt geeft en het functioneren van de politie in de buurt te beoordelen. Ook is de bewoners gevraagd wat volgens hen nodig is om het samenleven in de buurt te verbeteren.

4. Vragen naar achtergrondkenmerken van de bewoner

Er zijn ook enkele vragen naar individuele kenmerken van bewoners opgenomen (zoals leeftijd, sekse, land van herkomst). Deze gegevens worden ten eerste gebruikt om de representativiteit van de onderzoeksgroep te controleren. Betreffen de respondenten een goede afspiegeling van de bevolking in de buurt? Ten tweede wordt voor twee achtergrondkenmerken, leeftijd en herkomst, nagegaan of ze voor verschillen in ervaren spanningen in buurten zorgen.

Dataverzameling

Een mix-method van dataverzameling is gebruikt om een zo hoog mogelijke respons te bereiken. In verschillende fasen van het veldwerk is de bewoners aangeboden de vragenlijst schriftelijk, online, telefonisch dan wel face-to-face (thuis bezoek) in te vullen:

Fase 1: O+S heeft aan alle bewoners uit de steekproef een brief gestuurd met het verzoek naar een internetpagina te gaan om daar de vragenlijst in te vullen. De bewoners is in deze brief gewezen op de mogelijkheid een schriftelijke lijst op te vragen (middels een antwoordkaart). Aan bewoners waarvan een telefoonnummer bekend was, is aangegeven dat ze binnen enkele weken gebeld zouden kunnen worden.

Fase 2: Aan bewoners die nog niet hebben deelgenomen aan het onderzoek (en die niet hebben aangegeven dat ze niet mee willen werken) is een herinneringsbrief gestuurd. Ze werden hierin nogmaals gevraagd online aan het onderzoek mee te werken en werden gewezen op de mogelijkheid de schriftelijke lijst op te vragen.

Fase 3: Aan bewoners die nog niet hebben deelgenomen aan het onderzoek (en die niet hebben aangegeven dat ze niet mee willen werken) is een tweede herinnering-

brief gestuurd. Bewoners zijn nogmaals geattendeerd op het online onderzoek. Bewoners met een telefoonnummer kregen hiernaast de aankondiging dat ze telefonisch benaderd zouden gaan worden. Bewoners uit buurten waarvan verwacht werd dat er weinig mensen me zouden doen zijn geweest op de mogelijkheid dat ze thuis bezocht zouden worden.

Fase 4: Afhankelijk van de beschikbaarheid van telefoonnummers van de bewoners en de representativiteit van de respons per buurt zijn bewoners telefonisch benaderd of thuis bezocht⁴.

Deze methode is overgenomen van de methode die reeds enkele jaren bij de Veiligheidsmonitor wordt toegepast.

Het online invullen van de vragenlijst duurde gemiddeld 19 minuten, de telefonische afname 23 minuten. Ondanks de gevoeligheid van de vragen, is er slechts een klein aantal reacties van bewoners op de inhoud van de vragenlijst gekomen.

Respons

In de vier buurten in West zijn in totaal 3.460 bewoners benaderd voor het onderzoek. Het streven was per buurt een aantal van 150 bewoners te enquêteren. Van de 3.460 bewoners hebben er 817 meegewerkt (respons 24%). In elke buurt in West is het streven van 150 bewoners ruim behaald: 207 respondenten in de Orteliusbuurt Midden en Zuid, 212 in de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. (West 2), 198 in de buurt Bosleeuw (West 3) en 200 respondenten in de referentiebuurt de Van Lennepbuurt (West 4).

Tabel 2 geeft de herkomstgroep weer van de bewoners die aan het onderzoek hebben deelgenomen. De onderzoeksgroep is een goede afspiegeling van de populatie van de buurten⁵.

Tabel 2 Respons naar herkomstgroep, vier buurten in stadsdeel West

		Surina mers	Antillia nen	Turken	Marok- kanen	ov. niet- west. allocht.	west. alloch- tonen	autoch tonen	onbek end	totaal
West 1	abs.	4	1	4	7	21	29	139	2	207
E42cd	%	1,9	0,5	1,9	3,4	10,1	14,0	67,1	1,0	100
West 2	abs.	10	1	14	22	26	33	103	3	212
E42ab	%	4,7	0,5	6,6	10,4	12,3	15,6	48,6	1,4	100
West 3	abs.	11	2	30	34	16	19	84	2	198
E37c	%	5,6	1,0	15,2	17,2	8,1	9,6	42,4	1,0	100
West 4	abs.	9	2	8	12	16	27	120	6	200
E19	%	4,5	1,0	4,0	6,0	8,0	13,5	60,0	3,0	100

Er hebben iets meer vrouwen aan het onderzoek meegewerkt dan mannen (zie tabel 3). Tussen de 33-42% van de respondenten is tussen de 16-34 jaar en een ongeveer even groot aandeel is tussen de 35-49 jaar (27-41%). De respondenten uit de referentiebuurt West 4 zijn wat ouder dan de respondenten uit de drie onderzoeksbuurt (West 1, 2, 3): 26% 60-64 jaar en 14% 65 jaar en ouder. Datzelfde is echter ook het geval in de populatie

⁴ Een meer uitgebreid verslag van het veldwerk is opgenomen in bijlage 1.

⁵ Voor de populatie, zie Bijlage 2.

van deze buurt: 22% 50-64 jaar en 10% 65-jaar. Ook wat betreft leeftijd komt de onderzoeksgroep in West dus vrij goed overeen met de populatie.

Tabel 3 Respons naar sekse en leeftijd, vier buurten in stadsdeel West

		man	vrouw	16-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65 jaar en ouder
West 1 (E42cd)	%	40,6	59,4	42,4	38,9	13,8	4,9
West 2 (E42ab)	%	43,3	56,7	35,4	41,1	16,3	7,2
West 3 (E37c)	%	41,4	58,6	39,8	34,7	16,3	9,2
West 4 (E19)	%	38,4	61,6	33,1	26,9	26,4	13,5

Veldwerk kwalitatieve onderzoek

In het verdiepend onderzoek zijn verschillende methoden van onderzoek gehanteerd: interviews, documentenstudie en observaties in de buurt. In de drie onderzoeksbuurten zijn verdiepende interviews gehouden met wijkprofessionals die in de buurten werkzaam zijn voor nadere duiding en mogelijke oplossingen. In iedere buurt zijn hiernaast ook groepsinterviews gehouden met zowel bewoners als met wijkprofessionals. In de buurten is gesproken met wijkprofessionals vanuit verschillende beleidsvelden, zoals buurtregisseurs van de politie, opbouwwerk, jongerenwerk, corporaties. In een of meer buurten is ook gesproken met Streetcornerwork, Stichting Connect, of sleutelpersonen.⁶ Tot slot is gesproken met beleidsambtenaren van het stadsdeel. Zie bijlage 5 voor het overzicht van de respondenten.

Leeswijzer

De eerste drie hoofdstukken van de rapportage gaan in op het kwantitatieve onderzoek en zijn geschreven door Bureau Onderzoek en Statistiek van de Gemeente Amsterdam. In hoofdstuk 1 worden de ervaren spanningen tussen bevolkingsgroepen en het vertrouwen in de buurt in kaart gebracht. Hoofdstuk 2 bespreekt de risicofactoren die er in de buurt zijn die spanningen tussen buurtgenoten kunnen veroorzaken. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de beschermende factoren voor spanningen in de buurt.

Hoofdstuk 4 betreft de resultaten van het kwalitatieve onderzoek. Dit hoofdstuk is geschreven door het Verwey-Jonker Instituut uit Utrecht.

⁶ De typen wijkprofessionals waarmee is gesproken kent enige variatie per buurt, afhankelijk van buurtproblematiek en beschikbaarheid van professionals.

1 Spanningen en vertrouwen in de buurt

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op wijze waarop de bewoners met elkaar samenleven in de drie onderzoeksbuurten in stadsdeel West: Orteliusbuurt Midden en Zuid (E42cd, West 1), Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. (E42b, West 2) en Bosleeuw (E37c, West 3). Om de bevindingen te kunnen duiden worden de resultaten uit de drie onderzoeksbuurten vergeleken met de resultaten uit de referentiebuurt: de Van Lennepbuurt (E19, West 4)⁷. Allereerst wordt ingegaan op de ervaren spanningen tussen buurtgenoten, vervolgens op het vertrouwen dat bewoners in de buurt hebben.

1.1 Ervaren spanningen in de buurt

De mate van spanningen hebben wij geïnventariseerd door middel van het recent ontwikkelde signaleringsinstrument (zie Broekhuizen en Van Wonderen 2010 en Van Wonderen en Broekhuizen 2011) dat uit acht items bestaat (tabel 1.1). Dit instrument is in 2011 ontwikkeld in een project dat is uitgevoerd onder de Leerstoel Veiligheid en Burgerschap van de Vrije Universiteit.

Het instrument meet zowel spanningen over het algemeen (items 1, 2 en 8), als spanningen met een specifieke oorzaak, zoals overlast van jongeren of verschillen in opvattingen over het schoonhouden van de buurt (items 3, 4, 5, 6, en 7)⁸.

Tabel 1.1 Acht items van het signaleringsinstrument om spanningen tussen buurtbewoners te meten

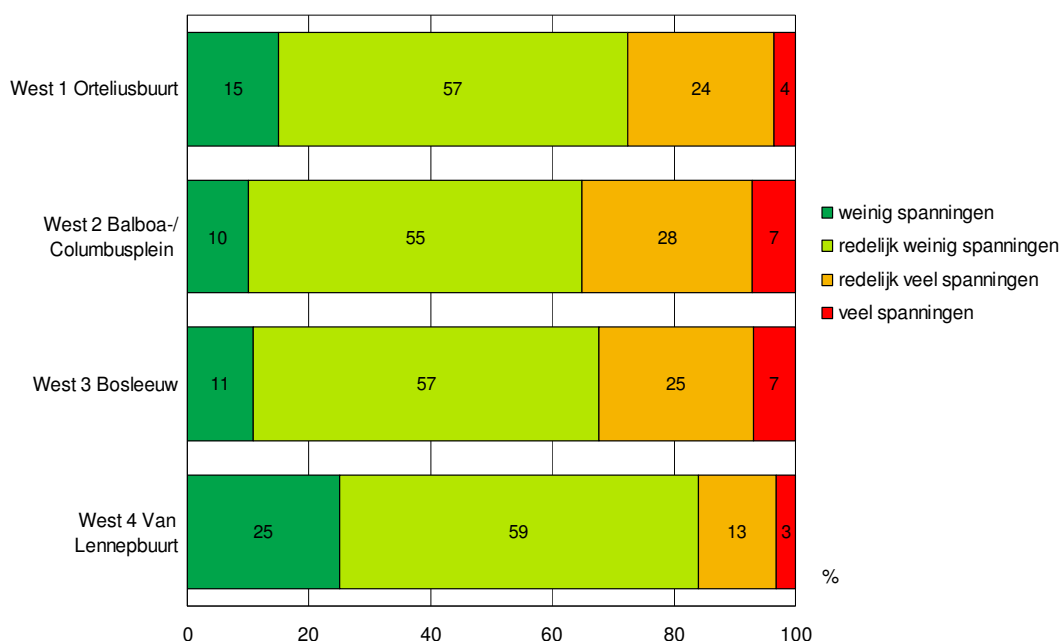
-
1. Ik voel wel eens spanningen met buurtgenoten die uit een andere cultuur dan ikzelf afkomstig zijn
 2. In deze buurt wonen bevolkingsgroepen waar ik niet zo positief over denk
 3. Sterke verschillen in religieuze achtergronden van bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen voor spanningen
 4. Het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere normen en waarden
 5. Overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt
 6. Het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere omgangsvormen
 7. Verschillen in opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van deze buurt zorgen voor spanningen
 8. Spanningen tussen bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen ervoor dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden
-

Antwoordmogelijkheden: helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens

⁷ Van deze buurt wordt in tegenstelling tot bij de drie onderzoeksbuurten relatief weinig spanningen tussen buurtgenoten verwacht. De referentiebuurt kan de bevindingen in de drie onderzoeksbuurten hierdoor in perspectief brengen.

⁸ De acht items vormen een intern consistente schaal (Cronbach's Alpha = 0.89)

Figuur 1.2 Ervaren spanningen in de drie onderzoeksbuurten en de referentiebuurt in stadsdeel West (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

Om het algemene niveau van de spanningen tussen bevolkingsgroepen per buurt te bepalen is een gemiddelde score op de acht items berekend⁹. De gemiddelde scores per buurt zijn vervolgens gecategoriseerd in: veel spanningen (score 1-2), redelijk veel spanningen (2-3), redelijk weinig spanningen (3-4), weinig spanningen (4-5).

Van de vier buurten die in West onderzocht zijn, wordt in de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. de meeste spanningen tussen bevolkingsgroepen ervaren: 28% van de bewoners ervaart redelijk veel spanningen, 7% veel (zie figuur 1.2). Op kleine afstand wordt het Balboaplein gevolgd door de buurt Bosleeuw: 25% redelijk veel en 7% veel spanningen en Orteliusbuurt Midden en Zuid: 24% redelijk veel en 4% veel. De referentiebuurt Van Lennepbuurt onderscheidt zich, zoals verwacht, van de drie onderzoeksbuurten: in deze buurt ervaart 13% van de bewoners redelijk veel spanningen en 3% veel.

In vergelijking tot de andere onderzochte buurten in de stad worden er in de buurten Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en Bosleeuw wat vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen ervaren (zie figuur 1 in bijlage 3). Belangrijk om bij deze vergelijking in

⁹ Missende waarden zijn per item vervangen door de gemiddelde waarde. Een voorbeeld: de gemiddelde score op item 1 betreft 3.37. Respondenten die geen antwoord op dit item hebben gegeven, hebben de score 3.37 toegekend gekregen. Imputatie heeft niet plaatsgevonden als de respondent op 3 of meer van de 8 items geen antwoord heeft gegeven. De respondent is dan buiten beschouwing gelaten.

het achterhoofd te houden, is dat de onderzochte buurten niet random geselecteerd zijn, waardoor ze dus ook niet representatief zijn voor het stadsdeel.

Vermijding van contact

In het signaleringsinstrument is het volgende item opgenomen: 'Spanningen tussen bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen ervoor dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden'. Met dit item wordt niet alleen ingegaan op gevoelens van bewoners, maar wordt ook gekeken naar het gedrag dat hieruit voort kan vloeien. Het genoemde item gaat in op spanningen en vermijdingen van groepen *in de buurt*. Er is buiten het uit 8 items bestaande signaleringsinstrument nog een extra en vergelijkbaar item opgenomen dat juist ingaat op vermijding door *de bewoner zelf*: 'Spanningen tussen bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen ervoor dat ik contact met mensen uit andere bevolkingsgroepen vermijd'.

Tussen de 18 en 25% van de bewoners in de drie buurten geven aan dat spanningen in de buurt ervoor zorgen dat bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden. Bewoners geven wat minder vaak aan dat ze 'zelf' contact vermijden (8-14%). De discrepantie tussen rapportage over wat 'buurtgenoten' doen/voelen en wat men 'zelf' doet/voelt wordt geregeld in onderzoek gevonden. Mogelijk speelt het mechanisme van 'sociale wenselijkheid' hierin een rol. Dit is ook één van de redenen dat de items van het signaleringsinstrument zowel op 'buurniveau' als op 'individueel niveau' geformuleerd zijn.

Vermijding van contact door spanningen wordt vooral gerapporteerd in de buurten Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en Bosleeuw. Een kwart van de bewoners uit deze buurten stelt dat spanningen in de buurt tot vermijding van contact tussen bevolkingsgroepen leidt, 14% geeft aan zelf contact met andere bevolkingsgroepen te vermijden.

Conflicten tussen buurtgenoten

Onprettige gevoelens en spanningen kunnen leiden tot contactvermijding, maar kunnen ook resulteren in conflicten tussen buurtgenoten. De bewoners is de volgende stelling voorgelegd: 'In mijn buurt zijn er wel eens conflicten tussen bewoners uit verschillende bevolkingsgroepen'. Tussen de 20 en 25% van de bewoners uit de drie onderzoeksbuurten het eens is met deze stelling. In de referentiebuurt Van Lennepbuurt rapporteert 12% dat er wel eens conflicten zijn. Een groot gedeelte van de bewoners van deze buurt geeft aan niet te weten of er conflicten zijn.

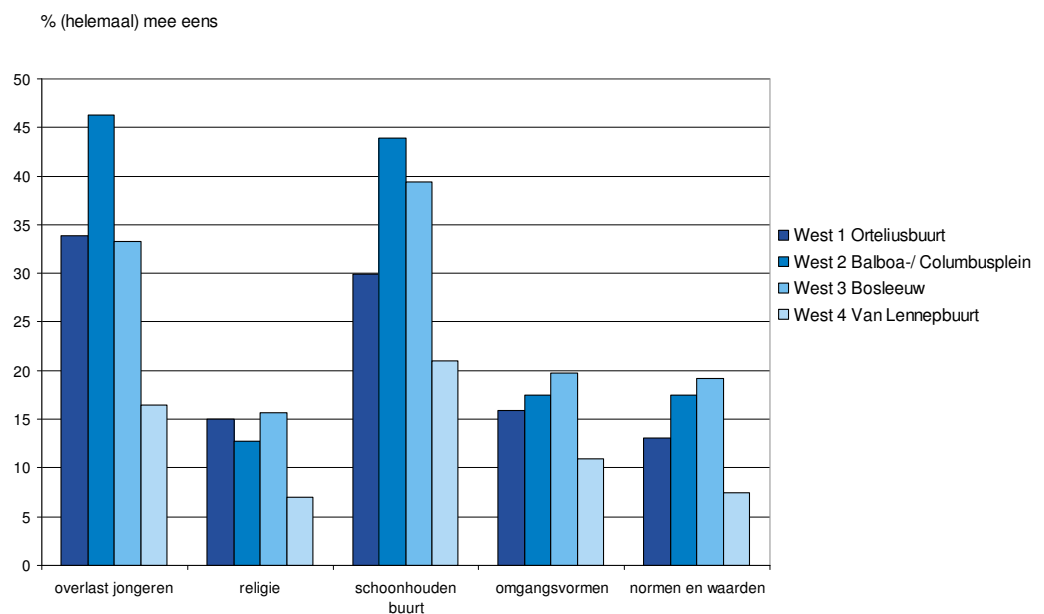
Oorzaken van spanningen

Sommige items in het signaleringsinstrument 'algemeen' geformuleerd (bijvoorbeeld 'ik voel wel eens spanningen met buurtgenoten die uit een andere cultuur dan ikzelf afkomstig zijn') en andere meer 'specifiek', er wordt een oorzaak van de onprettige gevoelens of spanningen meegenomen (zoals 'overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt'). Omdat het laatste type items direct inzicht verschaft in de oorzaak van de spanningen in de buurt, worden de antwoorden op deze items weergegeven in figuur 1.3. Het is van belang bij de interpretatie van dit figuur op te merken dat de items verschillend geformuleerd zijn. Bij 'overlast jongeren', 'religie' en 'schoonhouden buurt' is gevraagd naar *spanningen in de*

buurt, bij 'normen en waarden' en 'omgangsvormen' gaat het om *onprettige gevoelens van het individu*.

Bewoners in de vier buurten in West rapporteren relatief vaak dat overlast van jongeren en verschillen in opvattingen over het schoonhouden van de buurt tot spanningen in de buurt leidt. Overlast van jongeren leidt volgens bijna de helft van de bewoners Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. tot spanningen in de buurt. En datzelfde geldt voor verschillende opvattingen over het schoonhouden van de buurt bij Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en in Bosleeuw.

Figuur 1.3 Oorzaken van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

1.2 Over welke groepen men niet positief denkt

Ongeveer drie op de tien bewoners uit de drie onderzoeksbuurten (29-31%) en één vijfde van de bewoners uit de referentiebuurt hebben aangegeven dat er bevolkingsgroepen in de buurt wonen waar hij/zij niet zo positief over denkt¹⁰. Deze bewoners zijn gevraagd toe te lichten om welke groep(en) het gaat. De open antwoorden zijn gecategoriseerd.

In alle vier de buurten in West geven de meeste bewoners aan dat ze vooral niet positief denken over Marokkanen (gezinnen, jongeren of algemeen). Veel minder vaak worden andere herkomstgroepen genoemd (zoals Turken en Surinamers). Ook een redelijk aandeel van de bewoners geeft aan mensen te bedoelen die zich niet gedragen, zoals onbeleefde kinderen of hangjongeren. Dit antwoord wordt relatief vaak gegeven in de referentiebuurt Van Lennepbuurt.

¹⁰ 59 bewoners in E42cd, 65 in E42ab, 62 in E37c en 40 in E19.

De bewoners die hebben aangegeven dat er bevolkingsgroepen in de buurt wonen waar hij/zij niet zo positief over denkt, is ook gevraagd of dit voor alle, de meeste of alleen voor sommige personen uit deze bevolkingsgroepen geldt. De meeste bewoners blijken te vinden dat dit alleen voor 'sommige personen' geldt. In de buurt Bosleeuw is het aandeel respondenten dat vindt dat het voor de 'meeste personen' geldt wel hoger dan in de andere buurten (26% versus 10-11%).

De bewoners die gezegd hebben niet positief over bepaalde bevolkingsgroepen in de buurt te denken, is ook gevraagd waarom dit zo is. De open antwoorden zijn gecategoriseerd. Asociaal gedrag (andere normen en waarden, gebrek aan respect, onbeleefdheid, geen rekening houden met anderen) wordt vaak als reden gegeven waarom niet positief gedacht wordt over andere bevolkingsgroepen in de buurt. Ook het schoonhouden van de buurt, lawaai, rondhangen en bedreigend gedrag (lastig vallen van mensen, provocatie, nafluiten, vervelende opmerkingen) worden geregeld genoemd.

Er zijn enkele verschillen tussen de buurten. Zo wordt op het Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. vaker gesteld dat het (niet) schoonhouden van de buurt de reden is dat men niet positief over andere bevolkingsgroepen denkt. Een gebrek aan participatie (niet mee doen aan de maatschappij, niet aan willen passen of willen participeren in de buurt) en drugshandel worden vaker genoemd in de Orteliusbuurt Midden en Zuid.

1.3 Spanningen tussen verschillende groepen

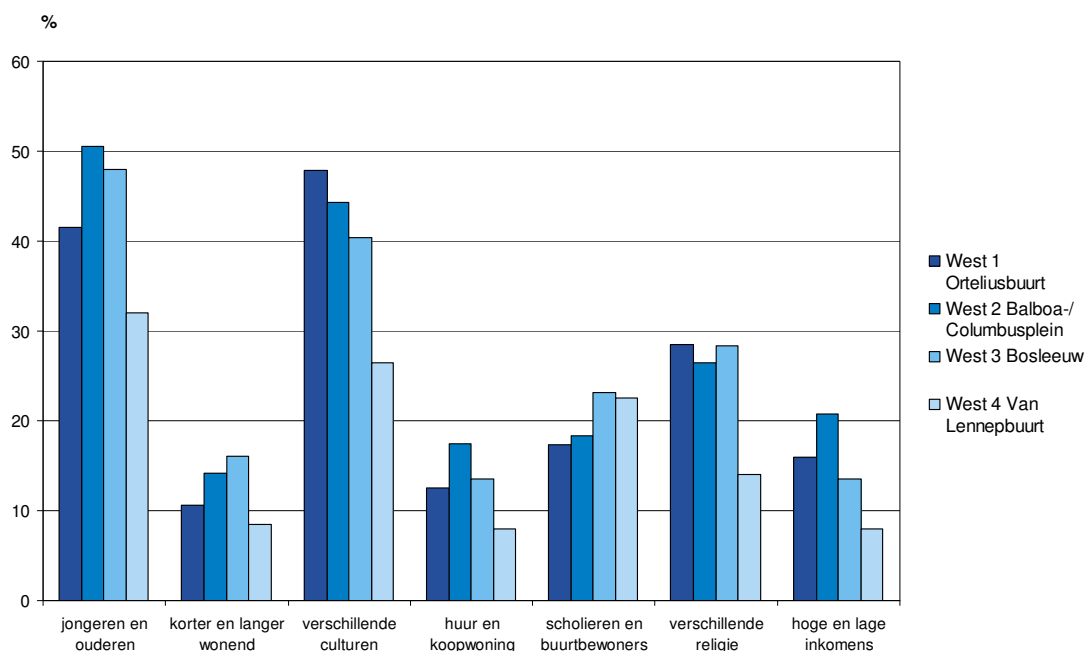
Bewoners die niet zo positief denken over andere bevolkingsgroepen in de buurt denken hierbij dus vooral aan de Marokkaanse bevolkingsgroep. Om meer duiding te krijgen tussen welke groepen er *over het algemeen* spanningen heersen in de buurt is er nog een extra vraag gesteld aan *alle* bewoners. Deze vraag betrof geen open vraag, maar bevatte gesloten antwoordcategorieën, en is aan alle bewoners voorgelegd.

De bewoners uit de onderzochte buurten in West geven geregeld aan dat er spanningen in de buurt zijn tussen jongeren en ouderen en tussen mensen uit verschillende culturen (figuur 1.4). Spanningen tussen jongeren en ouderen worden het meest ervaren in Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en Bosleeuw, namelijk door (bijna) de helft van de bewoners. Spanningen tussen verschillende culturen komen het meeste voor in Orteliusbuurt Midden en Zuid (48%).

Het aandeel bewoners dat deze spanningen rapporteert ligt in de onderzoeksbuurten veel hoger dan in de referentiebuurt. Ook in vergelijking tot de onderzochte buurten in de andere stadsdelen, is het aandeel bewoners dat aangeeft dat er spanningen tussen jongeren en ouderen en tussen verschillende culturen zijn relatief hoog. Datzelfde is het geval voor spanningen tussen buurgenoten met een verschillende religieuze achtergrond. In de drie onderzoeksbuurten in West vindt tussen de 26 en 29% van de bewoners dat er spanningen zijn tussen mensen met een verschillende religieuze achtergrond, tegen 18% gemiddeld in alle onderzoeksbuurten¹¹.

¹¹ Zie figuur 3 in bijlage 3 voor de 'scores' van alle onderzochte buurten.

Figuur 1.4 Tussen welke groepen spanningen in de buurt, een beetje of veel (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

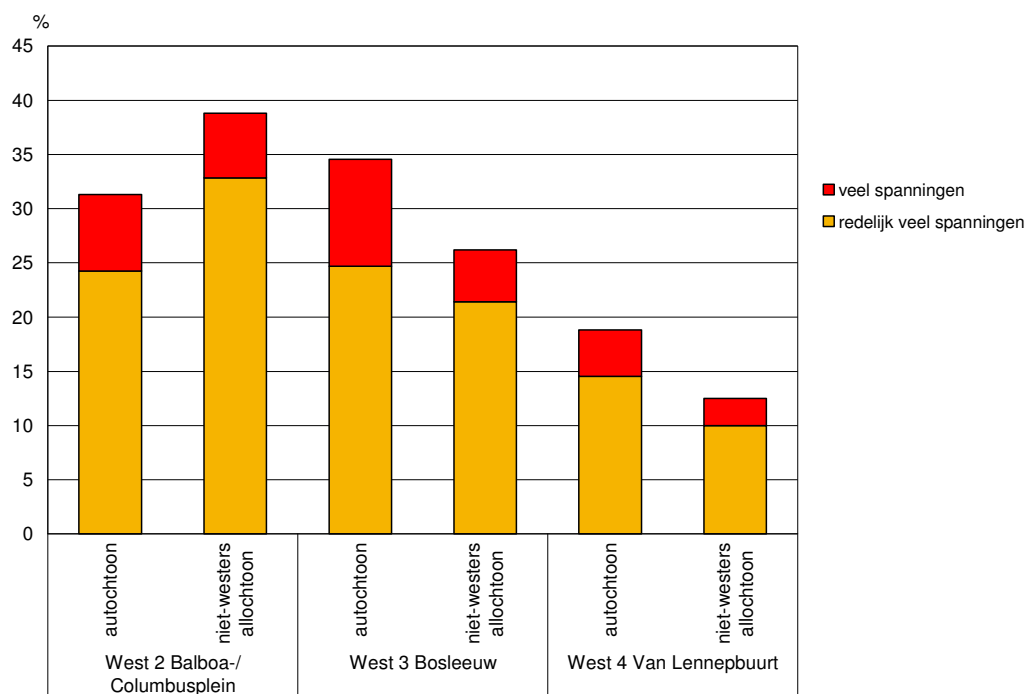

1.4 Ervaren spanningen naar herkomst en leeftijd

In deze paragraaf wordt nagegaan of bewoners met verschillende kenmerken, zoals een andere herkomst of leeftijd, in een andere mate spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt ervaren, al wonen ze in dezelfde buurt. Een onderscheid wordt gemaakt tussen niet-westers allochtone, westerse allochtone en autochtone bewoners en tussen de leeftijdscategorieën 16-35 jaar, 35-50 jaar en 50+. Deze categorieën zijn vrij breed omdat het anders niet mogelijk is op buurtniveau uitspraken te doen. Wanneer er minder dan 40 bewoners 'beschikbaar' zijn, dan wordt de betreffende uitsplitsing buiten beschouwing gelaten. Dit is het geval bij de westerse en niet-westerse allochtone bewoners in de Orteliusbuurt. Aangezien we de autochtone buurtbewoners hier dan niet kunnen vergelijken met andere groepen wordt deze buurt in het geheel buiten beschouwing gelaten.

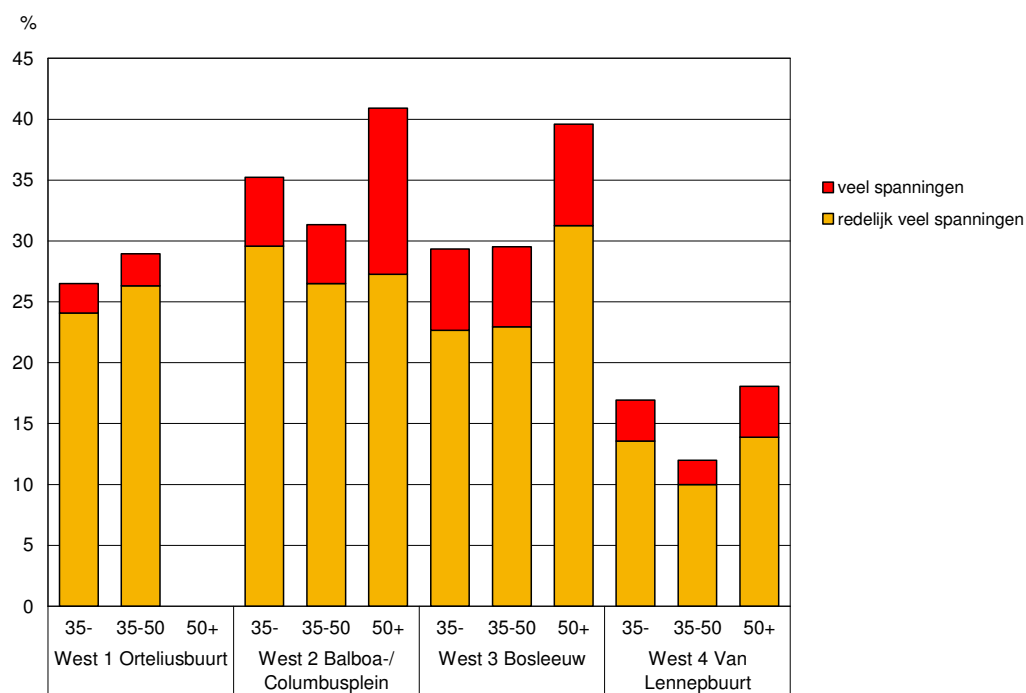
Op het in de Balboa-/Columbusplein ervaren niet-westerse allochtone bewoners iets meer spanningen tussen bevolkingsgroepen (39% tegen 31% autochtonen; figuur 1.5). In Bosleeuw is het tegenovergestelde het geval: autochtone bewoners 35% versus niet-westerse allochtonen 26%. Ook in de referentiebuurt ervaren de autochtone bewoners meer spanningen dan de niet-westerse allochtone bewoners (19% tegen 13%).

Figuur 1.5 Ervaren spanningen, naar herkomst (procenten)

¹ West 1 en alle westerse allochtonen worden buiten beschouwing gelaten vanwege te lage aantallen.

Figuur 1.6 Ervaren spanningen, naar leeftijd (procenten)

¹ Respondenten van 50+ worden bij de Orteliusburch beschouwing gelaten vanwege te lage aantallen.

Er zijn ook verschillen in ervaren spanningen tussen de drie onderscheiden leeftijdscategorieën (figuur 1.6). Zowel in de buurt Balboa-/Columbusplein (41%) als in Bosleeuw (40%) ervaart de oudste leeftijdscategorie (50+) de meest spanningen tussen bevolkingsgroepen. Voor de Orteliusbuurt hebben we geen gegevens van deze leeftijdscategorie. Voor Balboa-/Columbusplein geldt dat de jongste groep (35-) ook vrij veel spanningen ervaart (35%). Bij de referentiebuurt Van Lennepbuurt ervaren zowel de jongste (17%) als de oudste leeftijdscategorie iets meer spanningen (18%).

1.5 Vertrouwen in de buurt

In hoeverre de bewoners uit de onderzoeksbuurten in stadsdeel West vertrouwen hebben in hun eigen buurtgenoten hebben we in kaart gebracht door middel van een door het Verwey-Jonker Instituut ontwikkeld instrument (Boutellier e.a. 2007)¹².

Tabel 1.7 Vijf items van het signaleringsinstrument om vertrouwen tussen buurtbewoners te meten

-
1. Ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is
 2. Als ik op vakantie ga dan durf ik mijn huissleutel aan de burens toe te vertrouwen
 3. In deze buurt gaan mensen uit verschillende bevolkingsgroepen op een prettige manier met elkaar om
 4. Ik heb evenveel vertrouwen in buurtgenoten die mijn cultuur delen als in buurtgenoten die uit een andere cultuur afkomstig zijn
 5. Ik voel mij thuis bij de mensen die in deze buurt wonen
-

Antwoordmogelijkheden: helemaal mee eens, mee eens, neutraal, niet mee eens, helemaal niet mee eens

Om het algemene niveau van vertrouwen tussen bevolkingsgroepen per buurt te bepalen is een gemiddelde score op de vijf items berekend¹³. De gemiddelde scores per buurt zijn vervolgens gecategoriseerd in: weinig vertrouwen (score 1-2), redelijk weinig vertrouwen (2-3), redelijk veel vertrouwen (3-4), veel vertrouwen (4-5).

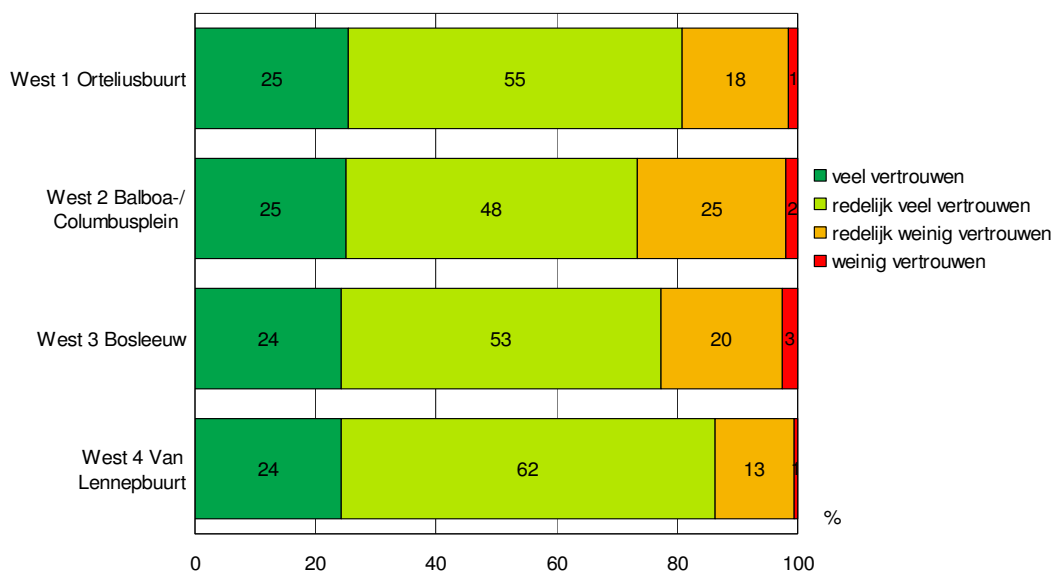
Een ruime meerderheid van de bewoners heeft (redelijk) veel vertrouwen in de buurt (tussen de 73-86%; figuur 1.8). Dit is een belangrijke bevinding: ondanks dat er in de drie onderzoeksbuurten door een redelijk aandeel bewoners spanningen worden ervaren (28-35%) heeft het merendeel van de bewoners wel vertrouwen in zijn/haar buurtbewoners.

In de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. hebben bewoners relatief het minste vertrouwen in buurtgenoten: 25% heeft redelijk weinig en 2% weinig vertrouwen. Dit is ook de buurt waar de meeste spanningen tussen bevolkingsgroepen zijn. De verschillen met de buurt Bosleeuw zijn niet heel groot: in deze buurt heeft 20% redelijk weinig en 3% weinig vertrouwen. Evenals bij het signaleringsinstrument voor spanningen, onderscheidt de referentiebuurt Van Lennepbuurt zich van de drie onderzoeksbuurten. In deze buurt ervaart 13% van de bewoners redelijk weinig vertrouwen en 1% weinig. Er is dus een sterk verband tussen de mate van vertrouwen en spanningen in de buurt. In buurten waar meer vertrouwen is, is minder sprake van spanningen.

¹² De vijf items vormen een redelijk intern consistente schaal (Cronbach's Alpha = 0.68)

¹³ Missende waarden zijn per item vervangen door de gemiddelde waarde.

Figuur 1.8 Ervaren vertrouwen in de drie onderzoeksbuurten en de referentiebuurt in stadsdeel West (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

Uit een vergelijking tussen alle 20 onderzochte buurten (figuur 2 in bijlage 3), blijkt dat vooral bewoners uit de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. relatief weinig vertrouwen in elkaar hebben.

Vertrouwen in behulpzaamheid burens

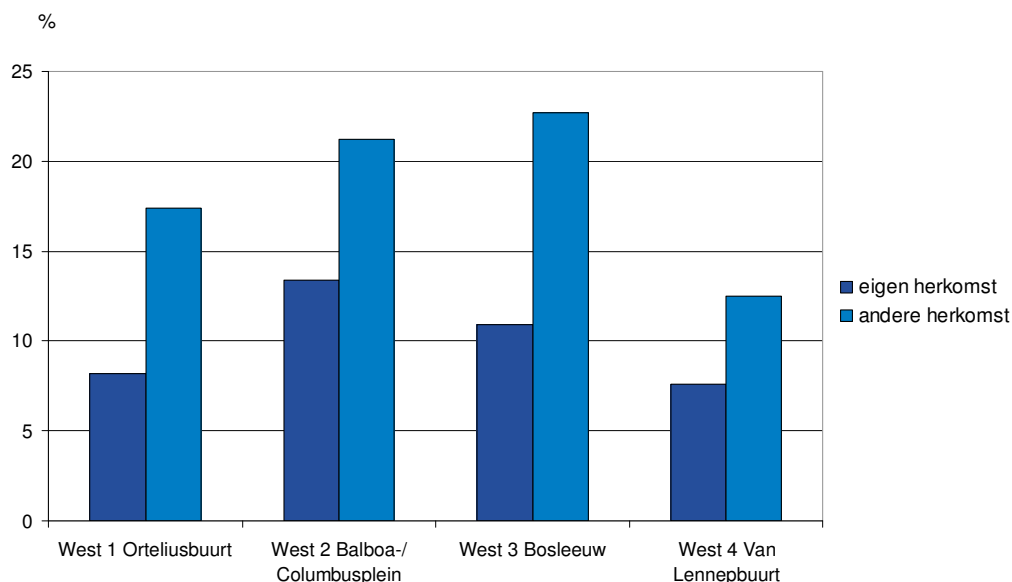
In het onderzoek is nagegaan in hoeverre bewoners verwachten dat burens hen helpen wanneer dit nodig mocht zijn. De verschillen tussen de vier buurten klein zijn: in zowel de drie onderzoeksbuurten als in de referentiebuurt rapporteren de meeste bewoners dat er een (hele) grote kans is dat burens hen zouden helpen (tussen de 67-70%).

Vertrouwen in burens van eigen en andere herkomst

Tot dusverre is ingegaan op het algemene vertrouwen in buurtgenoten. In het hiernavolgende wordt een onderscheid gemaakt tussen vertrouwen in buurtgenoten met een andere herkomst en buurtgenoten met dezelfde herkomst. Figuur 1.9 laat zien dat bewoners vaker 'weinig' of 'geen' vertrouwen hebben in bewoners van een andere herkomstgroep dan van de eigen herkomstgroep¹⁴. Het verschil tussen beide is vooral erg groot in de buurt Bosleeuw: 11% heeft weinig of geen vertrouwen in buurtgenoten van de eigen herkomstgroep, 22% weinig of geen vertrouwen in buurtgenoten van een andere herkomst. In de referentiebuurt de Van Lennepbuurt is het verschil tussen beide het kleinst: 8% versus 13%.

¹⁴ Dit verschil wordt in alle onderzoeksbuurten gevonden en komt overeen met de wetenschappelijke literatuur over de identificatie met de eigen bevolkingsgroep.

Figuur 1.9 Weinig of geen vertrouwen in buurtbewoners van de eigen en van een andere herkomst (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

1.6 Redenen voor gevoelens van saamhorigheid

Tussen de 37 en 47% van de bewoners uit de vier buurten in West hebben aangegeven dat ze in een gezellige buurt wonen waar veel saamhorigheid is¹⁵ (het eerste item van het vertrouwenmeetinstrument). Deze bewoners is gevraagd of ze hun antwoord willen toelichten. De open antwoorden zijn gecategoriseerd. Veel bewoners geven aan dat de reden voor het gevoel van saamhorigheid in de buurt is dat ze veel en goed contact met de burens hebben. Zo wordt bijvoorbeeld gesteld: 'Prettige sfeer. Behulpzame burens.' en 'Ik heb goed contact met de mensen in deze buurt, zie en spreek ze af en toe. We houden elkaars spullen ook in het oog.' Andere redenen die worden genoemd zijn dat burens elkaar kennen, dat de buurt rustig en veilig is, dat buurtbewoners respect voor elkaar hebben en dezelfde normen en waarden en dat er goede voorzieningen zijn.

Er komen enkele verschillen tussen de buurten naar voren. In de Orteliusbuurt Midden en Zuid wordt het gevoel van saamhorigheid bijvoorbeeld wat vaker toegedicht aan de tevredenheid met de samenstelling van de bewoners (bijv. 'multicultureel' of 'verschillende culturen'). Elkaar kennen en een praatje maken wordt wat vaker genoemd door bewoners uit Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o..

¹⁵ 82 bewoners in E42cd, 78 in E42b, 82 in E37c en 93 in E19.

1.7 Ontwikkeling van sfeer tussen bevolkingsgroepen in buurt

De bewoners uit de vier buurten in West is ten slotte gevraagd of ze vinden dat de sfeer tussen buurtbewoners uit verschillende bevolkingsgroepen is veranderd in de afgelopen 12 maanden (vooruitgegaan, gelijk gebleven of achteruitgegaan). De meerderheid van de bewoners uit West vindt dat de sfeer tussen buurtbewoners uit verschillende bevolkingsgroepen in het afgelopen jaar gelijk is gebleven (60-67%). Maar een klein deel heeft een vooruitgang waargenomen (5-12%) of een achteruitgang (3-9%).

In de buurten Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en Bosleeuw wordt iets vaker een achteruitgang gerapporteerd dan in de andere twee buurten (8,6 en 7,5%), maar het verschil is klein. In de referentiebuurt Van Lennepbuurt wordt minder vaak een vooruitgang in sfeer ervaren dan in de drie onderzoeksbuurten (5 versus 11-12%), maar in alle buurten is het aandeel laag.

1.8 Samenvatting

Tussen de 28% en 35% van de bewoners uit de drie onderzoeksbuurten in West ervaart redelijk of veel spanningen. Een aanzienlijk aandeel van de bewoners geeft aan dat de spanningen in de buurt ook tot vermijding van contact tussen bevolkingsgroepen leidt (18-25%). En ook conflicten tussen buurtgenoten komen geregeld in de drie onderzoeksbuurten voor (20-25%). In de onderzoeksbuurten in West ervaren oudere bewoners vaker dan jongere bewoners spanningen. Wat betreft verschillen tussen bewoners uit verschillende herkomstgroepen is het beeld minder eenduidig, soms ervaren niet-westerse allochtone bewoners meer spanningen, soms autochtone bewoners.

Spanningen zijn er in de drie onderzoeksbuurten in West vooral tussen jongeren en ouderen en tussen verschillende culturen. Van de bewoners die aangeven niet positief te zijn over bepaalde bevolkingsgroepen, geeft een groot deel aan vooral niet positief te zijn over Marokkaanse buurtbewoners. De bewoners relateren spanningen vooral aan de overlast van jongeren en verschillende opvattingen over het schoonhouden van de buurt. Verschillen in religie, omgangsvormen en normen en waarden spelen minder een rol.

Ondanks dat er in de drie onderzoeksbuurten door een redelijk aandeel bewoners spanningen wordt ervaren heeft het merendeel van de bewoners wel vertrouwen in zijn/haar buurtbewoners: tussen de 73 en 81%. Bewoners hebben vaker weinig/geen vertrouwen in buurtbewoners van een andere herkomst dan in buurtbewoners van de eigen herkomst.

Tabel 1.10 Samenvatting per buurt (procenten)

	(redelijk) veel spanningen ¹	vermijding contact	conflicten	(redelijk) weinig vertrouwen ²
Orteliusbuurt	28	18	22	19
Balboa/ Columbusplein e.o.	35	25	25	27
Bosleeuw	32	25	23	23
Van Lennepkade	16	12	12	14

¹Gebaseerd op de acht items van het spanningeninstrument ²Gebaseerd op de vijf items van het vertrouweninstrument

De spanningen, contactvermijding en conflicten tussen bevolkingsgroepen zijn het sterkste in de buurten Balboa/Columbusplein e.o. en Bosleeuw. In deze buurten is er ook relatief vaak sprake van (redelijk) weinig vertrouwen tussen buurtgenoten. In de Orteliusbuurt is minder vaak sprake van spanningen of weinig vertrouwen. Door de bewoners uit de referentiebuurt, de Van Lennepkade wordt, zoals verwacht, het minst vaak spanningen ervaren.

2 Risicofactoren in de buurt

Uit de wetenschappelijke literatuur zijn verschillende potentiële risicofactoren afgeleid die voor spanningen tussen bevolkingsgroepen in buurten kunnen zorgen (zie ook Broekhuizen en Van Wonderen 2010). De volgende risicofactoren in buurten worden in dit hoofdstuk bekeken:

- botsende leefstijlen,
- gebrek aan contact met burens (van de eigen of een andere herkomstgroep),
- onveiligheidsgevoelens, ervaren overlast en criminaliteit.

In elke paragraaf van dit hoofdstuk staat één risicofactor centraal. Eerst wordt kort ingegaan op de theoretische achtergrond van de risicofactor. Vervolgens wordt nagegaan in hoeverre de risicofactor in de drie onderzoeksbuurten en de referentiebuurt aanwezig is. Afsluitend wordt nagegaan in hoeverre de risicofactor ook daadwerkelijk samenhangt met de aanwezigheid van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de vier buurten.

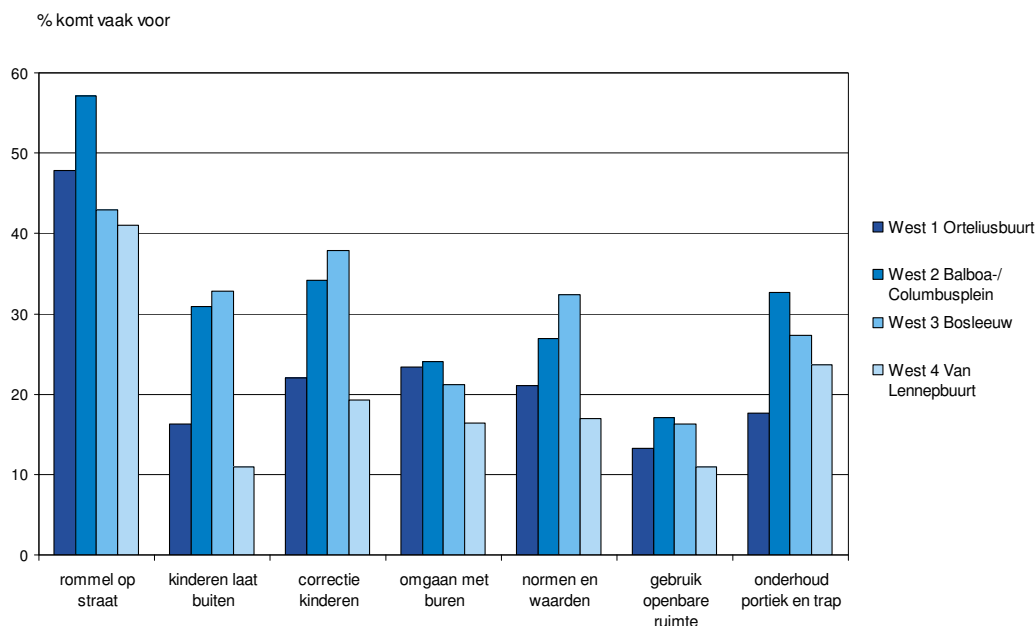
2.1 Botsende leefstijlen

Wanneer normen en waarden over wat er wel en niet 'hoort' in de openbare ruimte niet gedeeld worden, dan kan dit tot ergernis en gevoelens van onveiligheid leiden (Bolt & Torrance, 2005). Eerder onderzoek laat zien dat conflicten bijvoorbeeld kunnen ontstaan over het schoonhouden van semi-private (trappenhuizen, portieken) en publieke ruimten, het verkeerd aanbieden van huisvuil, en het tot 's avonds laat buitenspelen van kinderen (Blokland, 1998). Het is dus mogelijk dat het 'botsen' van leefstijlen tot spanningen tussen bevolkingsgroepen leidt. In het huidige onderzoek is daarom voor verschillende vormen van botsende leefstijlen nagegaan in hoeverre ze volgens de bewoners in de buurt plaatsvinden.

Bewoners van de vier buurten in West geven vaak aan dat bewoners rommel op straat achter laten of vuilniszakken te vroeg buiten zetten (figuur 2.1). In de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. rapporteert 57% van de bewoners dat dit vaak voorkomt, in de andere drie buurten tussen de 41 en 48%. Ook van de andere 'botsende leefstijlen' worden door een aanzienlijk deel van de bewoners gerapporteerd.

Er zijn hierin wel verschillen tussen de vier in West onderzochte buurten. Op het Balboa- en Columbusplein en Bosleeuw rapporteren bewoners wat vaker dat kinderen tot laat buiten spelen en kinderen te weinig gecorrigeerd worden. Verschillen in normen en waarden over wat wel en niet kan in de buurt worden relatief vaak gerapporteerd in de buurt Bosleeuw. Ten slotte geven vooral bewoners uit de buurt Balboa- en Columbusplein aan dat er meningsverschillen zijn over het onder- en schoonhouden van portieken en trapruimten. Dit is in de Orteliusbuurt Midden en Zuid juist minder vaak het geval.

Figuur 2.1 Verschillende ‘botsende leefstijlen’ (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

Pearson Correlaties zijn berekend om te bepalen in hoeverre botsende leefstijlen samenhangen met het ervaren van spanningen tussen bevolkingsgroepen (zie bijlage 4 tabel 1)¹⁶. De volgende ‘botsende leefstijlen’ blijken de belangrijkste rol te spelen in het waarnemen of ervaren van spanningen tussen bevolkingsgroepen in stadsdeel West:

- verschillende normen en waarden over wat wel en niet kan in de buurt (.44-.53),
- meningsverschillen over het gebruik van de openbare ruimte (.34-.59),
- verschillend denken over omgangsvormen (.35-.46).

Opmerkelijk is dat ‘vuilniszakken en rommel op straat’, hetgeen vaak voorkomt in West (zie figuur 2.1), slechts een zwak verband houdt met de ervaren spanningen (.07-.22). Het waarnemen van ‘vuilniszakken en rommel op straat’ blijkt niet bij alle bewoners voor spanningen te zorgen, wat de relatie tussen beide afzwakt.

Respondenten die thuiswonende kinderen hebben die jonger dan 20 jaar zijn¹⁷, is een aantal stellingen voorgelegd over het speelklimaat in de buurt. Hen is gevraagd of kinderen wel eens niet buiten durven te spelen omdat er kinderen, jongeren of volwassenen zijn waar ze bang voor zijn¹⁸. Het merendeel van de ouders uit de vier buurten geeft aan dat het ofwel bijna nooit voor komt dat kinderen niet buiten durven te spelen (29-59%) of dat ze het niet weten (23-45%). Over het algemeen wordt in de vier buurten minder vaak aangegeven dat dit soms (3-26%) of vaak (0-9%) voorkomt. Ouders op het Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. rapporteren wat vaker dat kinderen ‘soms’ of ‘vaak’ bang zijn voor jongeren en kinderen in de buurt (respectievelijk 31 en 35%) dan ouders in de andere buurten in West.

¹⁶ Pearson Correlaties variëren tussen 0.00 (helemaal geen samenhang) tot 1.00 of -1.00 (een 100% positieve of negatieve samenhang) lopen.

¹⁷ 39 respondenten in West 1, 55 in West 2, 52 in West 3 en 29 in West 4.

¹⁸ Er is gevraagd naar kinderen in het algemeen, niet naar de kinderen van de bewoner zelf, om een breder inzicht te verkrijgen.

De correlatie tussen het niet durven spelen van kinderen op straat en spanningen in de buurt is vrij hoog, maar is (waarschijnlijk) door het lage aantal bevraagde ouders vaak niet significant. Er is in ieder geval wel een indicatie dat ouders die zeggen dat kinderen niet op straat durven spelen wat vaker spanningen ervaren en waarnemen tussen bevolkingsgroepen in de buurt.

Er zijn enkele verschillen tussen de buurten in West. Zo spelen meningsverschillen over het gebruik van de openbare ruimte (pleinen, veldjes, speelvoorzieningen) een iets minder belangrijke rol in de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o.. En in de referentiebuurt Van Lennepbuurt hangt 'meningsverschillen over onder- en schoonhouden van de openbare ruimte (portieken en trapruimten)' in een wat sterkere mate samen met ervaren en waargenomen spanningen. Het niet buiten durven spelen door de daar aanwezige kinderen speelt ten slotte alleen een rol op het Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o..

2.2 Gebrek aan contacten met andere herkomstgroepen

De contacthypothese (Allport, 1954) gaat er van uit dat het ontbreken van contact tussen verschillende herkomstgroepen kan leiden tot vooroordelen en onprettige gevoelens. Wanneer de verschillende bevolkingsgroepen in een buurt weinig of geen contact met elkaar hebben, is het mogelijk dat er tussen hen bepaalde spanningen ontstaan. Het wel contact hebben met burens kan juist als een beschermende factor gezien worden. In dit onderzoek gaan we daarom na in hoeverre de buurtbewoners in West contact met elkaar hebben, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen contacten met buurtbewoners van de eigen en van een andere herkomst.

De mate van contact tussen verschillende herkomstgroepen wordt beïnvloed door de ontmoetingskans. Er is daarom allereerst nagegaan hoe etnisch divers de verschillende buurten zijn; wonen er veel of weinig verschillende bevolkingsgroepen. De hiervoor berekende Herfindahl-index ligt in de vier buurten in West tussen de 0.65 en 0.79: Orteliusbuurt Midden en Zuid 0.65, Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. 0.75, Bosleeuw 0.79 en de Van Lennepbuurt 0.66. Een score van 1.00 op deze index duidt op heel veel diversiteit, 0.00 op geen enkele diversiteit. De vier buurten in West zijn dus vrij divers; er is voldoende kans voor ontmoetingen met buurtbewoners uit andere bevolkingsgroepen.

In de buurten in West is er over het algemeen veel contact tussen buurtbewoners; de meerderheid van de bewoners heeft dagelijks of een paar keer per week contact met andere buurtbewoners. De contactfrequentie met buurtbewoners van een andere herkomstgroep ligt in alle buurten wat lager dan met buurtbewoners van de eigen herkomstgroep. De verschillen in de contactfrequentie met burens van de eigen of een andere herkomst is wat groter in de buurten Orteliusbuurt Midden en Zuid en de Van Lennepbuurt dan in de buurten Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en Bosleeuw. In bijvoorbeeld de Orteliusbuurt gaat 20% van de bewoners (bijna) nooit om met buurtbewoners van een andere herkomst versus 10% met buurtbewoners van de eigen herkomst.

Pearson Correlaties laten zien dat er weinig samenhang is tussen de ervaren en waargenomen spanningen in de buurt en de contactfrequentie met buurtbewoners van andere herkomstgroepen (zie bijlage 4 figuur 2). Alleen in de Orteliusbuurt Midden en Zuid en Bosleeuw is de samenhang significant. In deze twee buurten ervaren de bewoners iets meer spanningen met buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen wanneer ze zelf minder contact met deze buurtgenoten hebben. De correlaties met ervaren spanningen liggen veel lager dan bij de risicofactor 'botsende leefstijlen' (.13-.22). Het is mogelijk dat niet de contactfrequentie op zich samenhangt met de ervaren spanningen, maar het contrast tussen de contactfrequentie met de eigen en andere herkomstgroepen. Alleen in de Van Lennepbuurt blijkt er een significante samenhang te zijn tussen dit contrast en de ervaren spanningen. Hoe groter het verschil bij een bewoner is tussen de mate van contact met buurtbewoners uit de eigen en een andere herkomstgroep, des te meer ervaart deze bewoner spanningen in deze buurt. Ook deze samenhang is echter maar klein (.16).

Of de bewoners zelf wel of niet contact hebben met buurtgenoten van andere bevolkingsgroepen speelt in West dus geen belangrijke rol in het ervaren of waarnemen van spanningen tussen bevolkingsgroepen.

De respondenten is ten slotte de volgende stelling voorgelegd: 'In deze buurt hebben mensen uit verschillende culturen weinig contact met elkaar'. In deze stelling wordt niet ingegaan op het contact dat de bewoner *zelf* heeft (zoals hiervoor), maar op het contact dat er *in de buurt* is. Ongeveer vier op de tien bewoners van de drie onderzoeksbuurten vinden dat mensen uit verschillende culturen weinig contact met elkaar hebben in de buurt (39-43% (helemaal) mee eens). Dit is in de referentiebuurt minder vaak het geval, in deze buurt is 28% het (helemaal) met de stelling eens. De perceptie van bewoners over de contacten in de buurt blijkt sterker samen te hangen met de ervaren spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt dan de contactfrequentie van de bewoner zelf (.32-.55). Bewoners die vinden dat er weinig contact tussen buurtgenoten uit verschillende culturen is rapporteren ook vaker spanningen.

2.3 Ervaren onveiligheid, overlast en criminaliteit

Volgens social disorganisation theory en collective efficacy theory staat in buurten met veel fysieke overlast (graffiti, verloedering) en sociale overlast (burenoverlast, rondhangende jongeren, drugs- en drankoverlast) en kleine, zichtbare criminaliteit (zoals vernielingen) het vertrouwen en de verstandhouding tussen bevolkingsgroepen onder druk (Morenoff, Sampson & Raudenbush, 2001; Sampson & Raudenbusch, 2004). De informele sociale controle neemt af (bewoners spreken elkaar minder snel aan op ongepast gedrag) en overlastgevend gedrag van jongeren van bepaalde bevolkingsgroepen kan stigmatisering van een gehele bevolkingsgroep in de hand werken (Van Gemert, 2006). Onveiligheid, criminaliteit en overlast kunnen dus spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt tot gevolg hebben. In dit hoofdstuk brengen we daarom de volgende facetten per buurt in kaart:

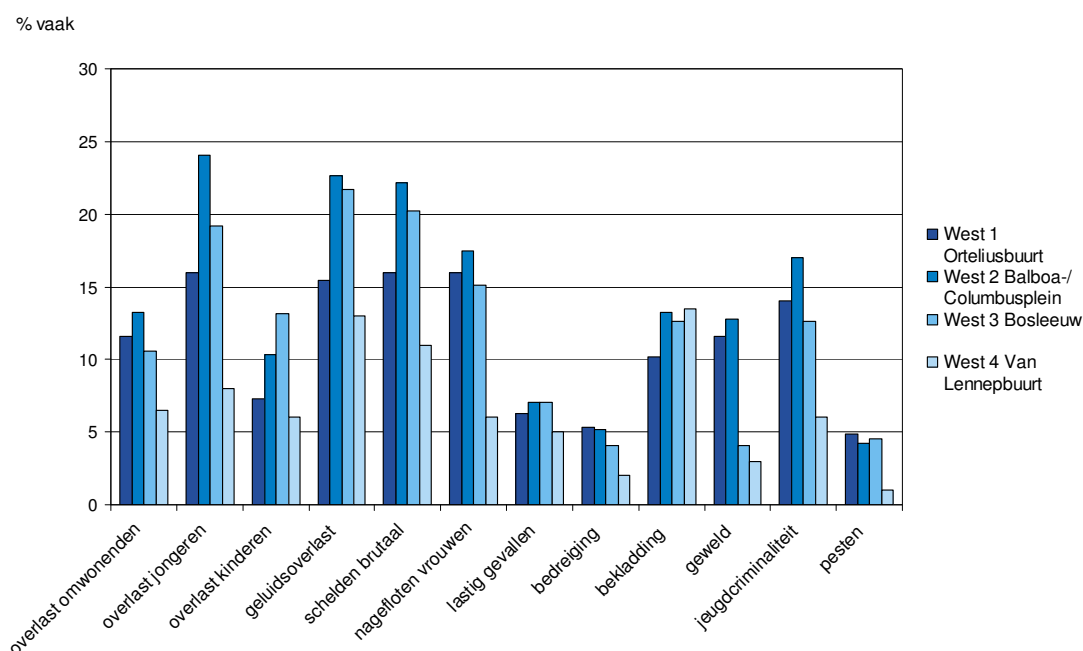
- ervaren onveiligheid,
- waardering leefomgeving en veiligheid,
- ervaren overlast en criminaliteit.

In de buurt Balboaplein en Columbusplein wordt relatief veel onveiligheid en criminaliteit ervaren. Bewoners voelen zich iets vaker onveilig dan de bewoners in de andere drie buurten in West (26 tegen 13-23% tabel 2.2). De rapportcijfers voor de veiligheid en de leefomgeving in deze buurt liggen lager dan in de andere onderzoeksbuurten (6,8 en 6,5). Hiernaast worden verschillende soorten overlast en criminaliteit in deze buurt relatief vaak gerapporteerd: overlast van groepen jongeren (24%), geluidsoverlast (23%), schelden en brutaal gedrag (22%), gewelddelicten (13%) en jeugdcriminaliteit (17%; figuur 2.3). In deze buurt rapporteert 13-14% dat er de afgelopen 12 maanden sprake is geweest van een achteruitgang van veiligheid en het gedrag van jongeren.

Tabel 2.2 Gemiddelde rapportcijfers voor de woonomgeving en veiligheid in de buurt
(n = 207, 212, 198, 200)

	% soms/vaak onveilig	rapportcijfer woonomgeving	rapportcijfer veiligheid
West 1 Orteliusbuilt	23	7,3	6,8
West 2 Balboa-/ Columbusplein	26	6,8	6,5
West 3 Bosleeuw	23	7,0	6,7
West 4 Van Lennepbuurt	13	7,6	7,3

Figuur 2.3 Vaak voorkomen van verschillende vormen van overlast en criminaliteit in de buurt
(procenten, n = 207, 212, 198, 200)

In de onderzoeksbuurten Orteliusbuilt en Bosleeuw ervaren de bewoners minder onveiligheid en criminaliteit dan in de buurt Balboaplein en Columbusplein, maar de situatie is minder goed dan in de referentiebuurt, de Van Lennepbuurt. Zo rapporteren bewoners uit de buurten Orteliusbuilt en Bosleeuw vaker dan bewoners uit de Van Lennepbuurt dat ze zich onveilig voelen in de buurt (23 versus 13%). De rapportcijfers voor de woonomgeving en de veiligheid liggen in de Orteliusbuilt en Bosleeuw ook lager dan in de Van Lennepbuurt. Hiernaast geven de bewoners uit de Orteliusbuilt Midden en

Zuid en Bosleeuw vaker aan dat verschillende overlast- en criminaliteitincidenten vaak voorkomen. In de buurt Bosleeuw komen de volgende overlastincidenten geregeld voor: overlast van groepen jongeren (19%), geluidsoverlast (22%) en schelden en brutaal gedrag (20%). In de buurt Orteliusbuurt komen de volgende incidenten geregeld voor: overlast jongeren (16%), geluidsoverlast (22%), schelden/brutaal gedrag (16%), en jeugdcriminaliteit (14%).

Pearson Correlations laten een sterke samenhang zien tussen de ervaren onveiligheid en overlast in een buurt zien en de spanningen in de buurt (.29-.40). Naarmate buurtbewoners zich vaker onveilig voelen en vaker overlast en criminaliteit rapporteren, ervaren ze ook vaker spanningen met andere bevolkingsgroepen. Spanningen tussen bevolkingsgroepen worden in West vooral ervaren wanneer er sprake is van:

- overlast van groepen jongeren (.35-.46)
- schelden en brutaal gedrag (.36-.43)
- mensen die op straat worden lastig gevallen (.34-.44)
- jeugdcriminaliteit (.29-.46)

Er zijn enkele verschillen tussen buurten te constateren. In de buurt Balboaplein en Columbusplein, de relatief onveiligste buurt, is er in vergelijking tot de andere drie buurten een iets sterker verband tussen spanningen in de buurt en overlast van groepen jongeren, jeugdcriminaliteit, gewelddelicten en geluidsoverlast op straat. In Bosleeuw is de samenhang tussen spanningen in de buurt wat sterker met het pesten van specifieke groepen bewoners, de ervaren onveiligheid in de buurt, het nafluiten van vrouwen, het rapportcijfers voor de woonomgeving, en de bekladding van muren en gebouwen (0.32). In de referentiebuurt de Van Lennepbuurt, de veiligste buurt, hangt jeugdcriminaliteit en overlast van kinderen tot en met 14 jaar wat sterker samen met de ervaren spanningen dan in de andere buurten.

2.4 Samenvatting

Uit de wetenschappelijke literatuur en het vooronderzoek zijn verschillende risicofactoren afgeleid die mogelijk voor spanningen tussen buurtgenoten kunnen leiden. In dit hoofdstuk is nagegaan in hoeverre deze risicofactoren in de drie onderzoeksbuurten en de referentiebuurt in West aanwezig zijn en in hoeverre deze in de vier buurten voor spanningen zorgen.

Botsende leefstijlen hangen in alle onderzochte buurten in West vrij sterk samen met spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. Bewoners ervaren vaker spanningen wanneer zij vinden dat er verschillen in normen en waarden en omgangsvormen zijn, meningsverschillen over het gezamenlijk gebruik van de openbare ruimte en bewoners die hun kinderen te weinig corrigeren. Deze vormen van botsende leefstijlen worden wat vaker in de buurten Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. en Bosleeuw waargenomen dan in de buurt Orteliusbuurt Midden en Zuid.

Bewoners die rapporteren dat *overlast en criminaliteit* in de buurt voorkomt nemen ook vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt waar. Er worden vooral spanningen ervaren wanneer de volgende vormen van overlast en criminaliteit in de buurt

voorkomen: overlast van groepen jongeren, schelden, brutaal gedrag, mensen die op straat worden lastig gevallen en jeugdcriminaliteit. Vooral in de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. geven relatief veel bewoners aan dat overlast van groepen jongeren, schelden en brutaal gedrag en jeugdcriminaliteit voorkomen. In iets mindere mate is dat ook het geval in de buurt Bosleeuw.

De mate waarin bewoners zelf contact hebben met buurtgenoten van een andere herkomstgroep heeft weinig verband met het ervaren en waarnemen van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. Bewoners die aangeven dat er over het algemeen *weinig contact* is tussen culturen in de buurt, vinden wel vaker dat er sprake is van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. In de drie onderzoeksbuurten vinden meer bewoners dat er weinig contact tussen culturen is dan in de referentiebuurt (39-43 versus 28%).

Samengevat, zijn er in de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. de meeste risicofactoren die kunnen leiden tot het ervaren of waarnemen van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. Dit betreft ook de buurt waarvan we in hoofdstuk 1 hebben gezien dat er ook de meeste spanningen en het minste vertrouwen is. Na deze buurt zijn er de meeste risicofactoren aanwezig in de buurt Bosleeuw en vervolgens in de buurt Orteliusbuurt Midden en Zuid. Ook deze volgorde is in lijn met de ervaren spanningen en vertrouwen in de buurt die in hoofdstuk 1 naar voren is gekomen. Ten slotte zijn de verschillende risicofactoren, evenals de ervaren spanningen (zoals verwacht) het minst aanwezig in de referentiebuurt Van Lennepbuurt.

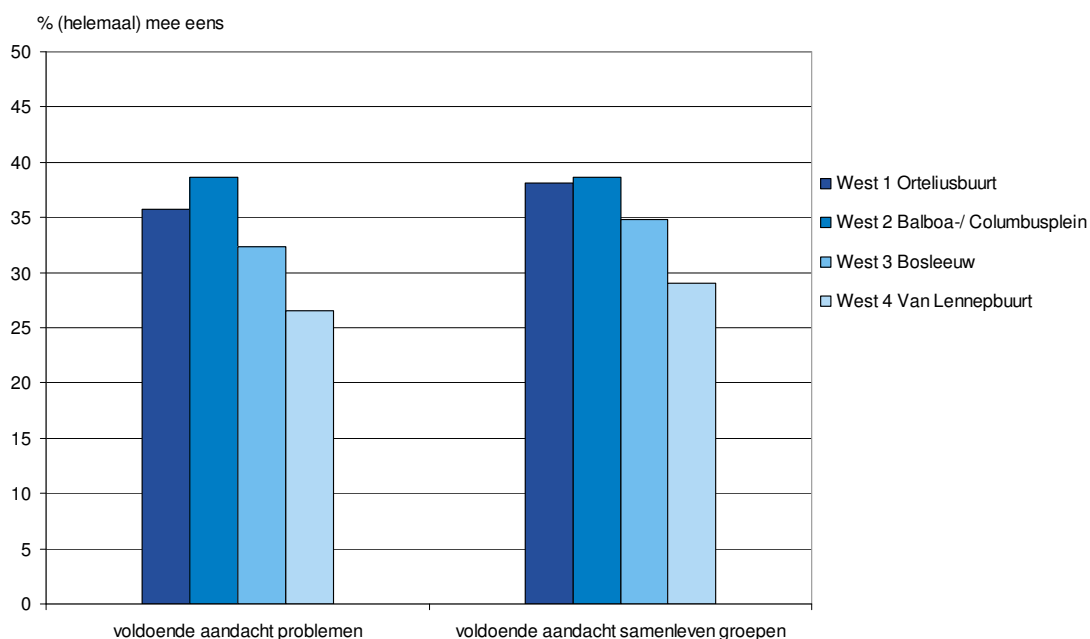
3 Beschermende factoren in de buurt

Waardering voor het optreden van het stadsdeel en de politie in de buurt kan als een beschermende factor voor het ervaren van spanningen in de buurt gezien worden. Uit een onderzoek van Politieacademie blijkt namelijk dat de politie (in het bijzonder de wijkagent) spanningen in buurten kan terugdringen door zichtbare aanwezigheid op straat¹⁹. Het blijkt van belang te zijn dat de nadruk van de politie niet alleen op repressie ligt, maar op zichtbaarheid en benaderbaarheid. Bewoners willen hiernaast het gevoel hebben dat de politie zich richt op de problemen die er volgens hen het meest toe doen. In dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op de tevredenheid van de bewoners uit West met het stadsdeel en de politie. Vervolgens wordt nagegaan van welke maatregelen de bewoners zelf denken dat ze het samenleven in de buurt kunnen verbeteren.

3.1 Tevredenheid over optreden stadsdeel en politie

Tussen de 27% en 39% van de bewoners is positief over de aandacht die het stadsdeel heeft voor problemen en het samenleven van groepen in de buurt (zie figuur 3.1). Het aandeel buurtbewoners dat niet positief is over het optreden van het stadsdeel varieert tussen de 10% en de 22%. De overige bewoners zijn neutraal of hebben geen antwoord gegeven.

Figuur 3.1 Tevredenheid over verschillende activiteiten van het stadsdeel
(procenten, n = 207, 212, 198, 200)

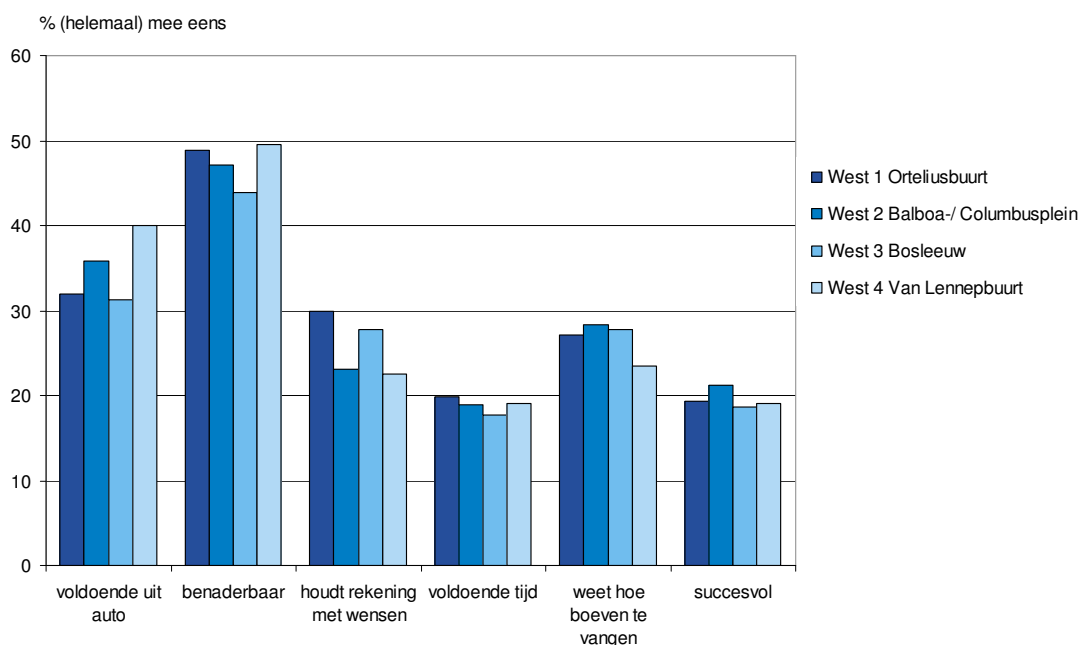

¹⁹ Adang, Quint en Van der Wal, 2010.

Het meest positief zijn de buurtbewoners van stadsdeel West over de aandacht die het stadsdeel heeft voor het goed samenleven van de verschillende bevolkingsgroepen. In de Van Lennepbuurt zijn de bewoners iets vaker neutraal of hebben geen mening over dit onderwerp.

De tevredenheid over het optreden van de politie varieert, zie figuur 3.2.

Figuur 3.2 Tevredenheid over verschillende activiteiten van de politie
(procenten, n = 207, 212, 198, 200)²⁰

Net als in de andere onderzochte buurten uit de overige stadsdelen is men het meest positief over de mate waarin de politie benaderbaar is, 44% tot 49% van de buurtbewoners vindt de politie benaderbaar (8% tot 15% is het hiermee oneens). Het minst tevreden zijn de bewoners over de tijd die de politie heeft voor allerlei zaken in de buurt. Iets minder dan twee op de tien buurtbewoners vindt dat de politie voldoende tijd heeft (ongeveer drie op de tien vinden dat de politie te weinig tijd heeft).

De bewoners van de vier buurten verschillen op de meeste activiteiten niet veel van elkaar. Bewoners van de Van Lennepbuurt vinden vaker dan anderen dat de politie voldoende uit de auto komt en bewoners van de Orteliusbuurt vinden het vaakst dat de politie voldoende rekening houdt met wensen van buurtbewoners.

Er is, zoals verwacht, een verband is tussen de waardering voor de politie en het stadsdeel en de ervaren spanningen in de buurt. (figuur 4 in bijlage 4). Naarmate

²⁰ Omdat deze paragraaf over beschermende factoren gaat zijn twee vragen omgescoord. Van de oorspronkelijke stellingen: 'De politie heeft hier te weinig tijd voor allerlei zaken' en 'De politie komt hier te weinig uit de auto' tot: 'De politie heeft hier voldoende tijd voor allerlei zaken' en 'De politie komt hier voldoende uit de auto'.

buurtbewoners positiever zijn over de politie en het stadsdeel, ervaren ze minder vaak spanningen met of tussen bevolkingsgroepen in de buurt. Het optreden van de politie en het stadsdeel kan als beschermende factor voor het ervaren van spanningen gezien worden.

In de vier buurten in West hangen de ervaren spanningen gemiddeld het sterkste samen met: 'stadsdeel onvoldoende aandacht aan samenleven in de buurt' en 'politie bestrijdt niet succesvol de criminaliteit'. Er zijn enkele verschillen tussen buurten te constateren. Allereerst valt op dat de waardering voor de politie en het stadsdeel en de ervaren spanningen sterker samenhangt in Bosleeuw en minder in de Orteliusbuurt en Balboa-/Columbusplein. Verder zijn er nog wat verschillen op itemniveau. De samenhang tussen ervaren spanningen en 'politie weinig uit de auto', 'politie niet benaderbaar' en 'politie houdt geen rekening met wensen samenleving' is minder sterk of zelfs niet aanwezig in de Orteliusbuurt, Balboa-/Columbusplein en de Van Lennepbuurt.

3.2 Hoe het samenleven in de buurt kan verbeteren

De bewoners zijn elf mogelijke maatregelen voorgelegd die er toe zouden kunnen leiden dat het samenleven in de buurt verbetert: 'Wat moet er volgens u gebeuren om het samenleven in uw buurt te verbeteren? Kies maximaal drie antwoorden.' De elf maatregelen kunnen onderverdeeld worden in vier categorieën: het organiseren van activiteiten in de buurt, wijze van samenleven buurtgenoten, toezicht op kinderen en jongeren en politie in de buurt.

De volgende 'maatregelen' worden gemiddeld het meest genoemd in de vier buurten in West: meer activiteiten om bevolkingsgroepen met elkaar in contact te brengen (25-29%), minder hangjongeren op straat (20-31%), meer toezicht door ouders op hun kinderen (19-31%) en prioriteit politie in de buurt meer richten op tegengaan van overlast (19-25%).

Het organiseren van activiteiten in de buurt

De bewoners uit de vier buurten in West hechten vaker waarde aan activiteiten om bevolkingsgroepen in contact te brengen dan aan activiteiten voor jongeren en kinderen (25-29% versus 12-17%). Er zijn hierin weinig verschillen tussen de vier buurten.

Wijze van samenleven buurtgenoten

Een grotere betrokkenheid van de buurtbewoners wordt in Bosleeuw wat minder vaak dan in de andere drie buurten genoemd als hetgeen dat moet gebeuren om het samenleven in de buurt te verbeteren (17% versus 22-24%). In de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. hecht men wat meer waarde aan overeenstemming tussen bewoners over wat wel en niet kan in de buitenruimte dan in de andere drie buurten (21 versus 14-18%).

Toeziicht op kinderen en jongeren

De bewoners van de vier buurten in West vinden vooral dat er minder hangjongeren op straat moeten komen en meer toezicht door ouders op hun kinderen. Meer toezicht door 'ouders of omwonenden' of door 'buurtbewoners' worden veel minder vaak genoemd. De bewoners van West vinden dus dat het tegengaan van overlast van kinderen de

verantwoordelijkheid van de ouders zelf is. Vooral bewoners uit Bosleeuw hechten belang aan toezicht op kinderen door ouders en minder hangjongeren op straat: drie op de tien bewoners geeft aan dat dit het samenleven in de buurt zou verbeteren. In de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. vinden ook drie op de tien bewoners dat er minder hangjongeren op straat moeten komen. Dit sluit aan bij de bevinding uit de eerdere hoofdstukken dat er vooral in deze twee buurten problemen met jongeren zijn.

Politie in de buurt

In de buurten Orteliusbuurt Midden en Zuid, Bosleeuw en de Van Lennepbuurt hecht men er meer waarde aan dat de prioriteit van de politie in de buurt meer gericht wordt op het tegengaan van overlast dan dat er meer politie in de buurt is (22-25% versus 15-19%). In de buurt Balboaplein e.o. en Columbusplein e.o. vinden de bewoners beide ongeveer evenveel van belang (21 en 19%).

Tabel 3.3 laat per buurt in West zien van welke 'maatregelen' bewoners het meest hebben aangegeven dat ze zouden moeten gebeuren om het samenleven in de buurt te verbeteren.

Tabel 3.3 Meest genoemde 'maatregelen' per buurt in West

West 1 (E42cd) Orteliusbuurt Midden/Zuid	West 2 (E42ab) Balboaplein Columbusplein	West 3 (E37c) Bosleeuw	West 4 (E19) Van Lennepbuurt
1 activiteiten bevolkings- groepen contact	minder hangjongeren op straat	meer toezicht ouders op kinderen op straat	activiteiten bevolkings- groepen contact
2 prioriteit politie tegengaan overlast	activiteiten bevolkings- groepen contact	minder hangjongeren op straat	prioriteit politie tegengaan overlast
3 grotere betrokkenheid buurtbewoners	grotere betrokkenheid buurtbewoners	activiteiten bevolkings- groepen contact	grotere betrokkenheid buurtbewoners

4 Kwalitatieve verdieping

In de drie door het stadsdeel geselecteerde buurten – Columbuspleinbuurt (Columbusplein e.o. en Balboaplein e.o.), Orteliusbuurt Midden en Zuid en Bosleeuw (de de Gulden Winckelbuurt) - heeft verdiepend onderzoek plaatsgevonden. Het verdiepend onderzoek had de volgende doelstellingen:

Verdieping van- en reflectie op de resultaten van het enquête onderzoek

Nadere duiding van de resultaten van het enquête onderzoek. Hoe moeten de resultaten worden geïnterpreteerd, wat is het 'verhaal achter de cijfers'? Nadere toelichting op spanningen en risico- en beschermingsfactoren door middel van casuïstiek in de wijken.

- Verdieping/verheldering van eventuele spanningen in wijken. We zijn nagegaan wat de aanleiding is voor spanningen, om welke spanningen het precies gaat, en welke bevolkingsgroepen zijn betrokken.
- Verdieping/verheldering van risico- en beschermingsfactoren. We zijn nagegaan welke risicofactoren in wijken op welke manieren/via welke mechanismen onderliggend zijn aan spanningen tussen bevolkingsgroepen in wijken. Ook hebben we onderzocht welke beschermende factoren in wijken aanwezig zijn die de kans op spanningen verkleinen en het vertrouwen vergroten.
- In het kwantitatief onderzoek zijn verschillende oorzaken voor spanningen evenals risico- en beschermingsfactoren getoetst. Hiernaast kunnen in wijken ook andere –specifieke- oorzaken voor spanningen aanwezig zijn; dit geldt ook voor andere –specifieke- risico- en beschermingsfactoren. In het verdiepend onderzoek hebben we getracht om deze te identificeren.

Match problematiek en beleid

- Het verdiepend onderzoek moet tevens meer inzicht geven in de vraag 'kunnen dingen meer of beter' als het gaat om het voorkomen van spanningen tussen bevolkingsgroepen. We zijn hiertoe in wijken nagegaan wat de 'match' is tussen problematiek en beleid. Worden relevante risicofactoren geadresseerd door beleid en worden relevante beschermingsfactoren door beleid ondersteund; of zijn er 'witte vlekken' in het beleid?
- Om deze vragen te kunnen beantwoorden, hebben we in het verdiepend onderzoek geïnventariseerd op welke risico- en beschermingsfactoren en doelgroepen het beleid zich richt. Ook hebben we gekeken of beleidsinterventies vanuit verschillende beleidsterreinen voor wederzijdse versterking kunnen zorgen als het gaat om de aanpak van risicofactoren en het bevorderen van beschermingsfactoren voor spanningen.

4.1 Spanningen en vertrouwen in de Columbuspleinbuurt

Samenvatting

Het verleden van de Columbuspleinbuurt is roerig. Inmiddels is een groot deel van de buurt gerenoveerd en is het Mercatorplein drastisch vernieuwd. Er is een instroom geweest van studenten en hoogopgeleiden. Bewoners en professionals geven aan dat de buurt in de afgelopen jaren vooruit is gegaan, en nog steeds gaat; er is 'energie' in de buurt. Desalniettemin worden er *spanningen* door bewoners ervaren; deze zijn vooral gerelateerd aan overlast door kinderen en jongeren; en door botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt. In de buurt zijn meerdere *risicofactoren* voor spanningen aanwezig. Er zijn een aantal grote pleinen waar veel wordt gespeeld en gehangen. Overlast door jongeren heeft een intimiderend karakter. Niet alleen geluidsoverlast en vervuiling, maar ook naropen, nafluiten en intimiderend of crimineel gedrag. Sommige meiden durven s'avonds niet de straat op. Een deel van de jongeren is moeilijk aanspreekbaar. Een rol speelt hierbij dat onder de jongeren relatief veel 'licht verstandelijk beperkt' (LVB'ers) zijn. Door 'streetwise' te zijn camoufleren ze hun beperking, maar deze jongeren kunnen zich roekeloos gedragen. Hiernaast gaat spelen vaak niet vanzelf harmonieus: pesten, ruzies en het recht van de sterkste komen veel voor. Er is te weinig toezicht en correctie. Een deel van de kinderen durft niet buiten te spelen uit angst voor andere kinderen en voor jongeren. Botsende normen over het schoonhouden van de buurt betreft onder meer dat vuilniszakken of grofvuil verkeerd worden aangeboden. Niet alleen bewoners, maar ook door ondernemers. Op handhaving (boetes) van overtredingen wordt te weinig capaciteit ingezet. Niet *alle* bewoners ervaren spanningen. Belangrijk hierbij zijn de weerbaarheid van bewoners, het kennen of kunnen plaatsen van buurtgenoten (publieke familiariteit), en bekendheid hoe en waar ongewenst gedrag te melden. Een risicofactor die –onderliggend– een belangrijke rol speelt bij spanningen, is de aanwezigheid van 'achter de voordeur problematiek'. Het *beleid en beschermingsfactoren* adresseren de meeste risicofactoren voor spanningen in de wijk. Zo is er veel inzet op veiligheid en criminaliteit. Tevens zijn er interventies en activiteiten gericht op jongeren zoals Streetcornerwork, Sportbuurtwerk en straatcoaches. Het is gezelliger geworden door nieuwe horecavoorzieningen. Er zijn voldoende ontmoetingsplekken en er zijn in de buurt diverse aansprekende bewonersinitiatieven die contacten tussen buurtgenoten vergroten. Last maar not least is een intensieve en integrale aanpak gestart van de problematiek op en rond het Columbusplein (BuurtPraktijkTeam). De doelstellingen en werkwijze 'van onderop' van het buurtpraktijkteam matchen met meerdere risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn: overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, achter de voordeurproblematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren. De integrale inzet op deze verschillende thema's vergroot bovendien de synergie van het beleid.

Aandachtspunt betreft de inzet op kinderen 8 tot 12 jaar, zij zijn nog bij te sturen en de toekomst voor de buurt. Begeleide sport- en spelactiviteiten zal voor hen een meerwaarde hebben. Andere aandachtspunten zijn de behoefte aan de inzet van positieve voorbeelden in de buurt, en het vergroten publieke familiariteit en informele sociale controle van bewoners. Zorgen zijn er over de uitwerking van bezuinigingen op de stabiliteit in de buurt.

Introductie

De Columbuspleinbuurt is een compact en architectonisch fraai –Amsterdamse school-gebouwde buurt in de wijk De Baarsjes (stadsdeel West). De buurt wordt afgebakend door de Admiralengracht in het oosten, de Postjesweg in het Zuiden, de Hoofdweg in het westen en de Jan Evertsenstraat in het noorden. De buurt bestaat voornamelijk uit middelhoogbouw (drie of vier etages). De buurt kenmerkt zich door de aanwezigheid van een aantal grote pleinen. Het Mercatorplein is een druk verkeersknooppunt; maar het plein is ook levendig en gezellig, er zijn winkels en horecavoorzieningen te vinden, waaronder terrasjes. Het Balboaplein en het Columbusplein zijn twee pleinen midden in de wijk. De pleinen hebben speelvoorzieningen en worden drukbezocht door kinderen en hun ouders, en door jongeren. Aan de Willem Schoutenstraat is een synagoge gevestigd.

Figuur 5.1 Columbuspleinbuurt

De buurt telt 6.516 inwoners (2011) waaronder 1.367 kinderen en jongeren onder de 20 jaar. Meer dan de helft van de bevolking bestaat uit bewoners van allochtone herkomst (13% westers allochtoon en 47% niet westers allochtoon, waaronder relatief veel Marokkanen en Turken). Van de kinderen en jongeren onder de 20 jaar is 67% niet westers allochtoon. De buurt is gebouwd in de jaren '30 in Amsterdamse schoolstijl; de woningen zijn relatief klein. De overgrote meerderheid van de woningvoorraad is huurwoningen; ongeveer 15% van het woningbestand betreft koopwoningen.

In de volgende paragrafen gaan we in op spanningen in de buurt (aard en oorzaken), de aanwezigheid van risico- en beschermende factoren (waaronder beleid en interventies), en de 'match of mismatch' tussen problematiek en beleid.

Spanningen en risicofactoren

Op basis van het spanningeninstrument kan gesteld worden dat een derde van de bewoners van de Columbuspleinbuurt spanningen tussen bevolkingsgroepen waarneemt en ervaart (35%). Een iets minder hoog aandeel bewoners geeft in de enquête aan zelf wel eens spanningen te ervaren met andere bevolkingsgroepen (27%). In vergelijking met de veertien andere onderzoekswijken is dit wel een relatief hoog percentage (in de andere onderzoekswijken ervaart gemiddeld 20% van de bewoners wel eens spanningen; in de referentiewijken ligt dat percentage op 10%). Tevens geeft 25% van de bewoners aan dat spanningen ervoor zorgen dat bewoners uit verschillende bevolkingsgroepen het contact met elkaar vermijden. Ook dit is een relatief hoge score. In de Columbuspleinbuurt is het ervaren van spanningen door bewoners sterk gerelateerd aan zowel overlast door kinderen en jongeren uit andere bevolkingsgroepen, als door botsende opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van buurt en portiek.

Overlast, onveiligheid en criminaliteit

Bijna de helft van de bewoners in de enquête zegt dat overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt. Daarnaast signaleert de helft van de bewoners wel eens spanningen tussen jongeren en volwassenen. De Columbuspleinbuurt scoort relatief hoog op het ervaren van jongerenoverlast. Ongewenste gedragingen op straat komen –in vergelijking met de andere 14 onderzoeksbuurten- relatief veel voor; in het bijzonder schelden en brutaal gedrag, naroeppen en nafluiten van (vooral vrouwelijke) bewoners, en geluidsoverlast. In het verdiepend onderzoek zijn we op zoek gegaan naar de oorzaken voor de hoge scores op de beleving van overlast de Columbuspleinbuurt.

Jongeren

In de buurt zijn een aantal grote pleinen waar veel wordt gespeeld en gehangen: het Balboaplein en het Columbusplein. De buurt, in het bijzonder het Columbusplein, kent een geschiedenis van overlast door jongeren met een intimiderend karakter. Zoals geluidsoverlast en vervuiling, evenals naroeppen, nafluiten en intimiderend gedrag naar bewoners. Maar ook: fietsen vernielen, met eieren tegen ramen gooien, vernielingen aan auto's, dealen, plassen in portieken, inbraken. Meiden durven soms s'avonds niet de straat op, ze worden nageroeppen door jongens die in de portieken zitten. Jongeren op straat zijn veelal van Marokkaanse afkomst. Een deel hen is moeilijk aanspreekbaar op hun gedrag; niet alleen door bewoners maar ook door professionals. Als mensen worden nageroeppen door jongeren dan heeft dit op hen relatief veel impact, de overlast wordt *persoonlijk* ervaren. Vooral als bewoners dagelijks hiermee worden geconfronteerd. Notenote, de aanpak van jongerenoverlast heeft in de afgelopen periode veel prioriteit gekregen, we beschrijven dit in de volgende paragraaf over het beleid en beschermende factoren. Een andere oorzaak van overlast die door bewoners en professionals wordt genoemd is de aanwezigheid van coffeeshops in de buurt.

Figuur 4.1 Columbusplein op een regenachtige ochtend

Kinderen

Ook wordt in de wijk, vooral op de pleinen, door bewoners overlast ervaren door spelende kinderen. In de Columbuspleinbuurt spelen veel kinderen buiten, in de zomer ook tot laat in de avond. Het gaat bij overlast door kinderen om geluidsoverlast, maar ook om brutaal gedrag. Naast deze overlast voor bewoners geven relatief veel ouders aan dat hun kind soms niet buiten durft te spelen. Van de ouders zegt 35% dat hun kind soms niet buiten durft te spelen uit angst voor andere kinderen (ter vergelijking; in de andere 14 onderzoekswijken ligt dit percentage op 20%); eveneens een op de drie ouders zegt dat hun kind soms niet buiten durft te spelen uit angst voor jongeren. Hier is kortom sprake van een probleem. Uit de interviews komt naar voren dat het probleem vooral later in de middag en in de avond speelt, als de scholen zijn afgelopen. Op straat is bij een deel van de kinderen sprake van ruwe omgangsvormen; spelen tussen kinderen gaat niet uit zichzelf harmonieus, pesten, ruzies en het recht van de sterkste komen veel voor. Moeders zitten soms wel buiten op het plein, maar corrigeren niet veel. Vaders zijn veelal onzichtbaar. Relatief veel ouders vinden het hierom buiten op straat te onveilig voor hun kind. Deze ouders zijn bang dat hun kind wordt gepest of de grove taal van de straat overneemt. Ten aanzien van oudere kinderen zijn sommige ouders bevreesd dat hun kind kan worden meegetrokken in straatgedrag of, als het kind niet sterk in de schoenen staat, in ongewenst groepsgedrag (vandalisme, verkeerd voorbeeldgedrag, of 'loopjongen' worden voor criminele jongeren).

Weerbaarheid en publieke familiariteit

Niet alle bewoners ervaren spanningen met buurtgenoten. Dit heeft te maken met een aantal factoren, waaronder de weerbaarheid van bewoners, het niet kennen of kunnen plaatsen van buurtgenoten (publieke familiariteit), en bekendheid met wijkinstanties. Sommige bewoners ervaren overlast van burens of jongeren, maar handelen niet om iets aan de overlast te doen. Ze durven dit niet goed, of niet weten hoe ze dit effectief moeten doen. Als dit vaker gebeurt, kan dit tot gevolg hebben dat mensen hun irritaties opkroppen, men ervaart steeds meer spanning en ergernis. Een andere handelingsstrategie van bewoners die in de buurt voorkomt is dat mensen geïrriteerd of met krachttermen reageren op overlast. Het gevolg zal niet zelden zijn dat hierdoor de ervaren spanningen juist toenemen. Bijvoorbeeld, jongeren of kinderen reageren brutaal of reageren door bijvoorbeeld rommel in de brievenbus van de betreffende bewoner te stoppen. Bewoners die anderen rustig ('respectvol'), hebben meer kans op succes, maar lang niet altijd. In geval van overlast door kinderen of jongeren is het een alternatief om de ouders aan te spreken op het gedrag van hun kinderen. Maar hier speelt dat bewoners vaak niet weten wie de ouders zijn van kinderen, zeker als het gaat om kinderen uit andere bevolkingsgroepen. En als bewoners wel weten wie de ouders zijn, is er regelmatig sprake van een drempel om naar deze ouders toe te gaan ("je spreekt mensen toch niet zo snel aan op hun kinderen, dat ligt gevoelig"), bovendien zijn mensen niet zelden onzeker hoe ze ouders moeten aanspreken en welke reactie ze kunnen verwachten; er is kortom sprake van onzekerheid in hoe met elkaar om te gaan en wat men van elkaar kan verwachten; mensen weten het niet (meer). Het alternatief dat overblijft als bewoners het zelf niet kunnen oplossen, is melden bij de politie of andere instanties. Hier geldt ook onzekerheid, bewoners weten niet altijd goed wanneer ze wat en wanneer kunnen melden, en bij wie. Resumerend, het ervaren van spanningen heeft voor een niet onbelangrijk deel ook te maken met het (on)vermogen van mensen om iets aan overlast of ander ongewenst gedrag te kunnen doen ofwel het gevoel te hebben hier wel of niet iets aan te kunnen veranderen.

Rommel op straat en botsende opvattingen over het schoonhouden van buurt en portiek

In de Columbuspleinbuurt geeft 57% van de bewoners in de enquête aan dat het in de buurt vaak voorkomt dat er rommel wordt achtergelaten op straat of dat vuilniszakken verkeerd worden aangeboden. Dit is een opvallend hoge score in vergelijking met de andere 14 wijken waarin we verdiepend onderzoek hebben gedaan. Hiernaast wordt door 44% van de bewoners bevestigd dat botsende opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van de buurt zorgen voor spanningen in de Columbuspleinbuurt. Tot slot stelt 23% van de bewoners dat er vaak meningsverschillen zijn tussen bewoners over het gezamenlijk schoonhouden en onderhouden van portiek en trapruimte. In het verdiepend onderzoek hebben we nader bekeken om welke problematiek het gaat. Bij het verkeerd aanbieden van huisvuil is het een probleem dat vuilniszakken of grofvuil naast de vuilcontainers worden gezet. Niet alleen bewoners, maar ook ondernemers zetten hun vuil op straat. Vuilniszakken scheuren open en zorgen voor zwerfafval op straat. Rommel en vuil worden wel snel en frequent schoongemaakt, over de inzet van de reiniging in de buurt zijn betrokken positief. Op controle en handhaving (boetes) van overtredingen wordt echter volgens professionals weinig capaciteit ingezet. Dit zou anders moeten:

"Milieuhandhavers zouden meer moeten beboeten, meer surveilleren, te voet de wijk ingaan en meer zichtbaar zijn."

Figuur 4.2 Straatbeeld Columbuspleinbuurt

Gebrek aan toezicht en correctie van kinderen

Er is in de Columbuspleinbuurt relatief veel sprake van een gebrek aan toezicht op kinderen en jongeren door ouders. In de enquête scoort 'te weinig correctie door ouders op hun kinderen' bovengemiddeld hoog. Uit het verdiepend onderzoek in de buurt wordt door professionals en bewoners herkend dat een gebrek aan toezicht een probleem is in de buurt. Kinderen van 10 passen buiten op hun jongere broertjes of zusjes. Jongere kinderen worden soms geweerd door oudere kinderen van de speelplaatsen. Dit probleem handhaaft zich door het gebrek aan bemiddelend toezicht door ouders. De afwezigheid van toezicht door ouders creëert ook de situatie waarin de emotionele veiligheid voor jonge kinderen in het geding is. De jonge kinderen worden hierdoor meer blootgesteld aan onwenselijk en ongecorrigeerd gedrag van oudere kinderen. Het gebrek aan toezicht op spelende kinderen door ouders heeft zijn oorzaak in een combinatie van factoren, zoals grote gezinnen in kleine woningen, culturele opvattingen over toezicht, pedagogische onmacht en achter de voordeur problematiek. Culturele opvattingen over toezicht houden wortelen in de idee dat ouders binnenshuis verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van kinderen, maar dat buiten de voordeur anderen (leerkrachten, politie) deze verantwoordelijkheid overnemen. Pedagogische onmacht verwijst naar de situatie in gezinnen dat ouders als gevolg van een beperkte bekendheid met de westerse samenleving, taalproblemen en problematieken achter de voordeur (zie hieronder) moeite hebben om hun kinderen op te voeden en om gezag en respect af te dwingen.

Achter de voordeur problematiek

Een risicofactor die –onderliggend– een belangrijke rol speelt bij spanningen in de Columbuspleinbuurt, is de aanwezigheid van 'achter de voordeur problematiek'. In

gezinnen kan sprake zijn van een opeenstapeling van problemen, zoals armoede, schulden, verslavingen, taalachterstanden. Deze gezinnen hebben moeite het hoofd boven water te houden en zijn veel tijd en energie kwijt aan 'overleven'. Men heeft daardoor minder tijd en betrokkenheid met de buurt en de burens. Contacten met burens en in de buurt worden verwaarloosd, de gezinnen veroorzaken relatief vaker overlast voor de burens en zijn daarop niet altijd eenvoudig aanspreekbaar. Het is ook moeilijker om afspraken te maken over schoon en rekening houden met elkaar. In deze gezinnen is regelmatig sprake van pedagogische onmacht, de kinderen zijn op straat, de ouders houden geen toezicht en niet zelden weten de ouders nauwelijks wat hun kinderen doen en met wie ze omgaan. Door voornoemde redenen zijn deze gezinnen bovendien minder makkelijk te enthousiasmeren om zich actief in te zetten voor de buurt.

Beleid en beschermende factoren

In de Columbuspleinbuurt zijn verschillende risicofactoren aanwezig die een rol spelen bij het ervaren van spanningen in de buurt. Beleid om het samenleven tussen bevolkingsgroepen te verbeteren en spanningen te voorkomen zou zich idealiter in onderlinge samenhang op deze factoren dienen te richten. Resumerend gaat het voor de Columbuspleinbuurt hierbij om aanpak en preventie van onveiligheid en criminaliteit; overlast en ongewenst gedrag door kinderen en jongeren (naar bewoners en onderling); handhaving op vervuiling en verkeerd aanbieden van vuil; achter de voordeur problematiek; en versterken van beschermende factoren in de buurt (weerbaarheid en eigen kracht bewoners, informele sociale controle, ontmoeting). Gelijktijdige inzet van interventies op verschillende thema's zal hierbij meer impact kunnen hebben (synergie).

Introductie

Uit de interviews met bewoners en professionals komt een gematigd positief beeld naar voren van de ontwikkelingen in de Columbuspleinbuurt. Het verleden van de buurt is roerig. Tientallen jaren geleden was al sprake in de buurt van overlast en hangjongeren, zo lieten oudere bewoners weten. In het meer recente verleden waren er veel kraakpanden in de buurt, overlast door verslaafden, en rellen en samenscholingsverboden op het Mercatorplein. In de recente jaren was sprake van ernstige overlast van hangjongeren. Inmiddels is een groot deel van de wijk gerenoveerd, is het Mercatorplein drastisch vernieuwd, en is veel inzet geweest op het tegengaan van criminaliteit en de aanpak van criminele jongeren. Het gaat volgens professionals langzaam de goede kant op met de veiligheid, criminaliteit en het samenleven tussen bevolkingsgroepen, al zijn er nog behoorlijke problemen en soms ook terugslagen. De enquêteresultaten bevestigen dat er een voorzichtige trend is in de goede richting: bewoners geven iets vaker aan dat het de veiligheid op straat is toegenomen dan afgenomen. Blijkens de enquête zijn bewoners redelijk te spreken over het beleid in de buurt. Van de bewoners zegt 39% dat het stadsdeel voldoende aandacht heeft voor de problemen in de buurt, tegenover 18% van de bewoners die het hiermee oneens is. Daarnaast vindt eveneens 39% van de bewoners dat het stadsdeel voldoende aandacht heeft voor het goed samenleven van de verschillende bevolkingsgroepen in de buurt (13% oneens). Dit is een positiever oordeel over het beleid dan gemiddeld in de 14 andere onderzoekswijken. Hieronder bespreken we relevant beleid en beschermende

factoren. Wij zetten deze vervolgens af tegen de aanwezige problematiek / risicofactoren in de buurt.

Beleid op criminaliteit, onveiligheid en overlast

Buurtpraktijkteam

In 2011 is het *buurtpraktijkteam (BPT)* opgestart. Het buurtpraktijkteam is een experiment van twee jaar en richt zich op het Columbusplein en omliggende straten. Het BPT richt zich op de bestrijding van overlast in welke vorm dan ook, en kijkt hierbij ook nadrukkelijk naar de risicofactoren die aan de overlast onderliggend zijn. De bedoeling is niet om permanent in de buurt te blijven, maar om een buurt 'weer terug in zijn kracht' te zetten. Dat wil zeggen dat bewoners en professionals in een kracht worden gebracht waarin ze zelf effectief op problemen in kunnen spelen. De doelstellingen en werkwijze van het buurtpraktijkteam matchen met meerdere risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn: overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, achter de voordeurproblematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren.

De werkwijze en doelstellingen van het BPT zijn (beknopt) als volgt. Met alle professionals die in de buurt actief zijn (op dit moment 15 professionals, waaronder jeugdhulpverlening, Streetcornerwork, politie) wordt in het BPT een analyse gemaakt van wat de problemen zijn die prioriteit in de aanpak behoeven. Er is geen jaarplan, in plaats daarvan wordt een 6 weken plan gemaakt wat er in de buurt moet gebeuren, dit wordt elke zes weken opnieuw bekeken. Hierdoor kan snel en slagvaardig worden ingespeeld op ontwikkelingen in de buurt. Rond prioriteiten zijn kleine teams gebouwd, coalities, die met de desbetreffende problematiek aan de slag gaan. Thema's zijn onder 'wat voor soort gedrag in de buurt is acceptabel en wat niet', bijvoorbeeld tot hoe laat kunnen kinderen zonder begeleiding op straat lopen; tegengaan van overlast; ontmoetingen en verstandhouding verbeteren tussen ouderen en jongeren; betrokkenheid van scholen bij tegengaan van problematiek. Het BPT wil positief gedrag te stimuleren en onacceptabel gedrag (hangen, blowen) stoppen. Men heeft samen met bewoners gekeken in welke portieken problemen zijn met hangen, en wat er aan gedaan kan worden. Een andere doelstelling is positief met elkaar omgaan op het plein. Elkaar de ruimte geven op het plein, alle bezoekers, groot en klein, allochtoon of autochtoon, moeten zich prettig voelen op het plein.

In de teams is aangroei van bewoners een continue doelstelling, de bedoeling is dat de teams steeds groter worden. Beoogd wordt om bewoners krachtiger te maken (tools aanleren om mensen aan te spreken) en de weg naar verschillende organisaties toegankelijk en helder te maken. Uiteindelijk is het de bedoeling dat het voor een groot deel door de buurtbewoners gedragen wordt. Kanttekening is dat de aangroei van bewoners een weerbarstig probleem is, vooral het betrekken van allochtone bewoners.

Een ander aspect is de frontlinie benadering van professionals. In de aanpak van overlast en achterliggende psychosociale of gezinsproblematiek zijn per casus doorgaans veel verschillende organisaties betrokken. Om overlast slagvaardiger aan te kunnen pakken is het BPT op zelfde manier georganiseerd als de overlastgroep: "It takes a network to fight a network". Het BPT werkt op basis van een netwerkorganisatie. Professionals werken hierbij niet uit instituutslogica, maar probleem georiënteerd. Dat wil zeggen dat men buiten

de kaders van de eigen functie denkt en handelt als dat nodig is om het probleem op te lossen. Bijvoorbeeld, als de sportbuurtwerker veel vertrouwen heeft bij een jongere of gezin, kan hij degene zijn die achter de voordeur het contact legt. Ook is binnen het team de vrijheid mensen op basis van hun expertise te betrekken. Een professional licht toe: *“Als we bijvoorbeeld horen over een winkelier die goed contact heeft met jongeren uit de overlastgevende groep, dan kunnen we hem of haar –indien nodig- (tijdelijk) betrekken bij het team om meer contact te krijgen met deze jongeren.”*

Figuur 4.3 Straatbeeld Columbuspleinbuurt

Achter de voordeur aanpak

Er is in de Columbuspleinbuurt sprake van achter de voordeur problematiek, met consequenties voor gezinnen zelf maar ook, zoals eerder toegelicht, voor overlast en spanningen in de buurt. Verschillende professionals geven hierom aan dat een achter de voordeur (“AV”) aanpak belangrijk is voor de buurt. In het verleden was er in de buurt inzet op AV problematiek door bewonersadviseurs. Een professional: *“Deze aanpak wordt gemist, er zijn veel mensen die de taal niet goed spreken en die absoluut niet weten waar ze hulp kunnen krijgen voor hun problemen. Bewonersadviseurs traden op als bruggenbouwers. Het aantal meldingen bij het meldpunt is flink afgenomen sinds het achter de voordeur werken er niet meer is.”*

Vanuit het BPT wordt wel achter de voordeur gewerkt. In de aanpak van AV problematiek (Spirit) wordt hier een andere methode gevolgd dan vaak gebruikelijk: een aanpak van onderop. Professionals proberen via onbegane wegen bij gezinnen binnen te komen, niet via een geïndiceerde lijst vanuit stadsdeel of instituties, maar via contacten in de wijk. Jeugdhulpverleners lopen ook door de buurt, en komen zelf problemen op het spoor: *“Ik zie dat kinderen lopen te klooiën op het plein en kan bij de ouders aanbellen.”* De AV aanpak doen is breed qua inzet. *“We doen een huisbezoek, gesprek met ouders, indien*

nodig kunnen we ook zelf hulp verlenen. Dit kan alle vormen hebben: doorverwijzen, zorgplan uitvoeren etc.”

Buurtregisseur

Ook de buurtregisseur is een belangrijke beschermende factor voor de Columbuspleinbuurt. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunten bij problemen, dit wordt door geïnterviewden herkend en erkend.

Preventief beleid kinderen en jongeren

Naast veiligheid is het van belang om ook te investeren in preventieve activiteiten gericht op kinderen en jongeren om spanningen in de wijk tegen te gaan en te voorkomen.

Jongeren

In de Columbuspleinbuurt is sprake van verschillende voorzieningen en activiteiten gericht op jongeren, evenals (corrigerend) toezicht. In jongerencentrum The Mall/De Zuidpool zijn er inloopavonden en activiteiten voor tieners 10 tot 16 jaar. In The Mall/Rainbow in de nabijgelegen Chassebuurt zijn inloop en activiteiten speciaal voor meiden ('meidenmall'). Het meidenwerk voorziet in een behoefte, onder meer omdat specifieke aandacht wordt besteed aan problematiek waar meiden mee te maken hebben en waarmee de veelal Marokkaanse of Turkse meisjes thuis niet mee terecht kunnen. Inloop en activiteiten voor jongeren 16-23 zijn verplaatst naar de Rainbow, de jongeren zorgden namelijk voor te veel overlast bij de locatie in de Columbuspleinbuurt. Het sportbuurtwerk organiseert verschillende activiteiten in de buurt, op vaste tijden en vaste locaties. Regels worden gehandhaafd. Het sportbuurtwerk bereikt 'moeilijke' jongeren uit de buurt, en houdt hiermee rekening in de activiteiten. Een professional licht toe: *“Duidelijkheid bieden in de vorm van regels is belangrijk. Alle jongeren weten precies wat ze gaan doen, en wat er verwacht wordt. Dat is noodzakelijk voor deze groep. Om 18:45 gaat de deur open omdat er anders dingen gesloopt worden. Bij slecht gedrag is het belangrijk om jongeren meteen weg te sturen en een maatregel te treffen, zoals een paar weken niet meedoen.”*

Outreachinge jeugdhulpverlening wordt geboden door Stichting Streetcornerwork. Zij spreken jongeren aan. De veldwerkers bieden de jongeren een luisterend oor bij problemen en bieden begeleiding of ondersteuning (zoals verwijzing). Hiernaast worden specifiek voor het tegengaan van overlast straatcoaches van SAOA ingezet. Zij spreken jongeren aan op hun gedrag en bellen aan bij ouders indien dat nodig is om de overlast effectiever te kunnen stoppen.

Kinderen

Volgens verschillende bewoners en professionals zou de focus van preventieve activiteiten in de buurt (meer) moeten liggen op kinderen; zij zijn de toekomst zijn voor de Columbuspleinbuurt. Op pleinen zou meer toezicht moeten zijn, want niet alle kinderen zijn even 'streetwise'. Begeleide sport- en spelactiviteiten na schooltijd, liefst dagelijks, zal meerwaarde hebben voor de groep 8-12 jaar. Volgens een professional: *“Kinderen halen van alles uit, en ze zien veel verkeerd voorbeeldgedrag van oudere kinderen. Deze groep is nog kneedbaar, het is een belangrijke leeftijd om bij te sturen. Door begeleide sport- en spel leren ze samen te spelen, zich aan spelregels te houden en zich goed te gedragen. Ouders corrigeren niet, er is veel pedagogische onmacht. Deze kinderen hebben veel aan*

*een pedagogisch klimaat op het plein.” Deze activiteiten richten zich direct op de kernproblematiek: er is behoefte aan toezicht en correctie op straat, en begeleiding om kinderen zonder ruzie te leren samenspelen. Daarbij moeten kinderen en tieners zich veilig en prettig voelen op straat, ook de kinderen (jongens én meisjes) die nu niet op straat durven of mogen spelen. Als suggesties zijn onder meer gedaan: “*Sportbuurtwerk elke dag aanwezig voor toezicht op de grotere pleinen*”; “*Op kleine locaties zouden ouderinitiatieven heel welkom zijn. Spelen onder toezicht van ouders; in Oud-West is een voorbeeld van zo’n initiatief.*”*

Potentieel beschermende activiteiten waar in de Columbuspleinbuurt meer gebruik van kan worden gemaakt is iets ‘positiefs’ doen in de buurt (bijvoorbeeld kinderen ruimen speelplein op tegen spaarpunten waar ze beloning mee kunnen verdienen, zoals naar de film, Efteling e.d.); en positieve voorbeelden in de buurt/rolmodellen. Bijvoorbeeld jongeren die in de eigen buurt stage of bijbaan hebben bij sport- en spelactiviteiten, of opleiding volgen tot sportwerker in de eigen buurt. Het project *Streetcare* is een preventief project dat binnen deze benadering past en al wel in de buurt wordt uitgevoerd. Jongeren komen iedere zaterdag om een helpende hand te bieden aan het winkelend publiek in de Jan Evertsenstraat. Zij houden toezicht en zijn het aanspreekpunt bij problemen maar helpen ook hulpbehoevende klanten met hun boodschappen.

Ouder Kind Centrum (OKC)

In het OKC aan het Magelhaensplein zijn verschillende organisaties op het gebied van ouders en kind gevestigd, waaronder een opvoedingssteunpunt. Gezien de opvoedingsproblematiek in de buurt en de opgroei problemen die daar op termijn kunnen ontstaan voor kinderen en jongeren, is het OKC een belangrijke voorziening en beschermende factor voor de buurt.

Ontmoetingsplekken

In de Columbuspleinbuurt zijn meerdere ontmoetingsplekken voor bewoners, waaronder winkels, horeca, buurtcentra en andere ontmoetingsruimten. In de groepsgesprekken/interviews met bewoners en professionals is benadrukt dat de nadrukkelijke aanwezigheid hiervan een beschermende factor is voor het samenleven. Aan de Jan Evertsenstraat, Postjesweg en het Mercatorplein zitten winkels. In de buurt heeft zich in de afgelopen jaren nieuwe horeca gevestigd, waaronder stijlvolle etablissementen zoals als Zurich, Radijs en Bar Baarsch. Enkele cafés en restaurants hebben ook een buitenterras. De winkels en horeca zijn belangrijk voor inloop en voor de sociale contacten tussen bewoners. Bewoners geven bovendien aan dat het levendiger en hipper in de buurt is geworden door de nieuwe horecavoorzieningen. Wat betreft de winkels zijn er wel wat zorgen. Er is veel verloop in winkels –en mede daardoor een minder sterke betrokkenheid van winkeliers met de buurt- en er is een matige diversiteit in het winkelaanbod.

Andere belangrijke plekken in de buurt waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten en waar soms of regelmatig activiteiten worden georganiseerd zijn de bibliotheek en de BuurtEntree van Stadgenoot aan het Mercatorplein, participatiecentrum Tagrijn aan de Balboastraat; en voor jongeren het jongerencentrum De Zuidpool. Hiernaast beheert buurtvereniging Jacob Maris een gebouw aan het Columbusplein waar verschillende clubs en activiteitenverenigingen onderdak vinden en waar cursussen worden gegeven.

Figuur 4.4 Buurtcentrum Tagrijn

Eigen kracht van bewoners

Bewoners kunnen *zelf* bijdragen om het samenleven te verbeteren en spanningen in de buurt te voorkomen. In de Columbuspleinbuurt is zeker sprake van een 'eigen kracht' van bewoners om bij te dragen aan een buurt waarin bewoners op een positieve manier met elkaar omgaan. Er worden in de buurt verschillende bewonersinitiatieven ontwikkeld, gericht op (interculturele) ontmoetingen, leefbaarheid, en groen. Een inspirerend voorbeeld van wat 'eigen kracht' van bewoners in een buurt zoals de Columbuspleinbuurt kan losmaken is het bewonersinitiatief *'Ik geef om de Jan Eef'*.

Bewonersinitiatief 'Ik geef om de Jan Eef'

Na een overval in 2010 op juwelier Hund in de Jan Evertsenstraat, kwam de juwelier om het leven. Dit heeft tot grote beroering en verslagenheid in de buurt geleid. Een groep bewoners besloot hun woede en verdriet om te zetten in daadkracht; men besloot dat bewoners als reactie op het geweld iets *liefdevols* zouden kunnen doen. Zij begonnen het initiatief *'Ik geef om de Jan Eef'*. Men is gestart met een aantal grote acties om de winkeliers van de Jan Evertsenstraat een hart onder de riem te steken; en om als bewoners de buurt als geheel een nieuwe impuls te geven. Zij wilden laten zien dat geweld niet thuishoort in de buurt en dat er in de straat *gewoon* gewinkeld moet kunnen worden. De bewoners organiseren hiertoe periodiek evenementen en activiteiten om bewoners de winkelstraat weer in te krijgen, en om de betrokkenheid van bewoners met de buurt en met elkaar te versterken. Een voorbeeld hiervan zijn de Jan Eef dagen die een paar keer jaar samen met winkeliers worden georganiseerd. Een recente activiteit is de MercatorMarkt op het Mercatorplein. Met ingang van november 2011 organiseert Winkelstraatvereniging Jan Eef in samenwerking met *Ik geef om de Jan Eef* een keer per

maand deze markt. Het initiatief *Ik geef om de Jan Eef* wordt inmiddels gesteund door een grote groep bewoners. Hierbij heeft het zeker geholpen dat men gebruik maakt van nieuwe media (*social media*) om bewoners te verenigen en om activiteiten aan te kondigen. Op Facebook heeft 'Geef om de Jan Eef' inmiddels enkele duizenden 'vrienden'. Het gebruik van deze media zorgt voor een eenvoudige en snelle organisatie van activiteiten. Hierdoor kunnen vrij eenvoudig vele honderden buurtbewoners bereikt met aankondigingen van activiteiten en met verzoeken tot steun. Wat een extra prikkel geeft aan de uitbreiding van het aantal mensen die zich betrokken voelen of iets willen doen is de laagdrempeligheid en het 'niet verplichtende karakter' van de social media. Buurtbewoners die willen helpen bij activiteiten per keer kunnen bepalen of ze dit willen en of men er tijd voor heeft; men hoeft zich niet verplicht te voelen om een volgende keer weer mee te doen. Dit sluit aan bij de ontwikkeling in de samenleving dat mensen zich wel vrijwillig willen inzetten, maar alleen als hen dat op een bepaald moment uitkomt; zich niet willen vastleggen op langdurige verplichtingen zoals bij participatie in traditioneel vrijwilligerswerk nog vaak het geval is. Enkele bewoners die we in het verdiepend onderzoek hebben gesproken geven expliciet aan dat acties voor de Jan Evertsenstraat een positieve invloed hebben gehad op hoe zij de buurt beleven.

Figuur 4.5 Stoeptegel "Ik geef om de Jan Eef"

Bewonersinitiatieven BaarsjesBorrel en Bo0oming Baarsjes

Bewoners vertelden de onderzoekers over de BaarsjesBorrel. De BaBo is een borrel evenement waar twintigers en dertigers uit de buurt met een drankje bijkletsen en elkaar kunnen leren kennen. De BaBo roulereert tussen de verschillende cafés in de Baarsjes. Op deze manier willen de initiatiefnemers alle ondernemers laten profiteren en wil men leuke horeca in de wijk stimuleren. De BaBo is een particulier initiatief en wordt niet gesponsord.

Bo0oming Baarsjes organiseert Cinebaars-avonden (film), eten en ludieke, creatieve activiteiten in de wijk. Bo0oming Baarsjes is low-budget, open voor iedereen, en wil bewoners samenbrengen. Bewoners met ideeën voor leuke activiteiten worden opgeroepen dit in te brengen. Beide initiatieven communiceren, net zoals Jan Eef, met bewoners via social media zoals Hyves, FaceBook en Twitter.

Een kanttekening die door enkele bewoners is geplaatst, is dat voornoemde bewonersinitiatieven vooral de hoger opgeleiden of autochtone bewoners lijken aan te spreken. Overbrugging naar andere bevolkingsgroepen is en blijft moeilijk. Anderzijds is het ook de vraag of activiteiten altijd overbruggend moeten zijn. In ieder geval dragen de bewonersinitiatieven bij aan het thuisvoelen en actief zijn van deze kansrijke groepen in de wijk.

Bewonersinitiatief "Samen naar de Joop Westerweel"

Basisscholen houden campagnes om meer autochtone kinderen te trekken. Ouders haken hierbij aan. Op de voornamelijk 'zwarte' Joop Westerweelschool aan het Balboaplein heeft recent op initiatief van ouders/bewoners een eerste 'groepsinschrijving' plaatsgevonden van autochtone kinderen.

Figuur 4.6 Bewonersinitiatief "Samen naar de Joop Westerweel"

Instroom van nieuwe bewoners

In de afgelopen jaren zijn veel nieuwe bewoners de wijk ingestroomd, waaronder relatief veel studenten en hoger opgeleiden. De 'verwitting' van de buurt is vrij snel gegaan, maar verloopt nu langzamer. In de interviews hebben we met een aantal van deze nieuwe bewoners gesproken. Zij waren positief verrast door de sfeer en voorzieningen in de wijk. De wijk waarin de onderzoeksbuurt ligt, de Baarsjes, heeft wat dat betreft nog niet voor iedereen een goede reputatie. Kanttekening is dat nieuwe bewoners geen wooncarrière in de buurt kunnen opbouwen. De buurt bestaat vooral uit kleine woningen. Jonge stellen die een gezin willen starten vertrekken hierom vaak naar een ruimere woning in een andere buurt. Opgebouwde buurtbinding verdwijnt hierdoor deels ook weer uit de buurt.

Publieke familiariteit

Een risicofactor waar in de buurt nog betrekkelijk weinig inzet op is, is het versterken van de onderlinge contacten tussen bewoners op portiekniveau. Corporaties zouden hier een actievere rol in kunnen spelen. Door het vergroten van publieke familiariteit wordt de drempel voor bewoners om elkaar aan te spreken op ongewenst gedrag worden verlaagd; en aldus de zelfredzaamheid van bewoners om spanningen te voorkomen, vergroot.

LVB problematiek

Sommige professionals maken zich zorgen dat jongeren met een lage opleiding of verstandelijke beperkingen (LVB'ers) tussen wal en schip gaan belanden. De LVB problematiek in de buurt is groot; de jongeren staan op straat en zijn vaak moeilijk aanspreekbaar. Deze jongeren zijn vaak wel streetwise maar hebben voor het overige beperkingen, waardoor ze minder makkelijk aansluiting vinden op het aanbod van jongerenwerk. Nu de focus meer op talentontwikkeling komt te liggen en minder op inloop, wordt deze groep gemist. De jongeren blijven wel op straat. Er is behoefte aan op deze doelgroep toegesneden aanpakken.

Zorgen over toekomst

Hoewel het nu de goede kant op lijkt te gaan in de buurt, maken professionals zich enige zorgen over de toekomst. De Columbuspleinbuurt is en blijft vooralsnog een buurt met veel nationaliteiten, jongeren, en relatief veel gezinnen met lage inkomens, kleine behuizing en AV problematiek. De kans op incidenten blijft aanwezig. Een professional verwoordt dit aldus: "*Er gebeurt veel, maar het gevoel van onveiligheid is hardnekkig. Bovendien, we lopen op eieren, er hoeft maar iets te gebeuren en het kan zo weer barsten.*" Zorgen zijn er ook ten aanzien van de gevolgen van de verwachte bezuinigingen. Wat betekent dit voor het jongerenwerk, het opbouwwerk, de begeleide activiteiten voor kinderen, het schoon en heel in de buurt? Risicofactoren in de buurt worden geadresseerd, maar de problematiek is niet opgelost. Bij het terugschroeven van interventies, vooral die zijn gericht op kinderen en jongeren, bestaat volgens professionals een kans dat problemen weer meer kans krijgen en dat de buurt weer achteruit gaat.

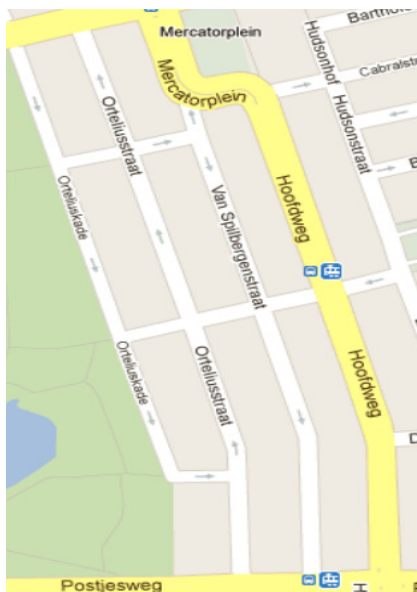
4.2 Spanningen en vertrouwen in de Orteliusbuurt

Samenvatting

Uit de enquête blijkt dat een op de vijf bewoners van de Orteliusbuurt wel eens *spanningen* ervaart met buurtgenoten die uit een andere cultuur afkomstig zijn. Relatief veel bewoners geven aan dat er in hun buurt wel eens spanningen zijn tussen verschillende culturen en tussen verschillende religies. Uit het verdiepend onderzoek is gebleken dat niet alle uitkomsten van de bewonersenquête door professionals en bewoners worden herkend. De Orteliusbuurt is vooral een rustige woonbuurt; zij het niet zonder problemen. In de Columbuspleinbuurt zijn de problemen echter zichtbaarder aanwezig op straat. Jongeren en oudere kinderen uit de Orteliusbuurt trekken naar de pleinen in de Columbuspleinbuurt toe. Er zou in de Orteliusbuurt zelf daarom betrekkelijk weinig overlast van jongeren zijn. Desalniettemin zijn enkele *risicofactoren* te identificeren die specifiek in de Orteliusbuurt spelen of zich hebben afgespeeld. Er is in de afgelopen jaren veel overlast geweest van bezoekers van de Turkse moskee Aya Sofia. Dat zou deels kunnen verklaren waarom relatief veel bewoners aangeven dat er in de buurt spanningen zijn tussen verschillende religies. Jongeren die uit de moskee kwamen hingen rond in de buurt en veroorzaakten overlast. De moskee is overigens inmiddels uit de buurt verhuisd; 'maar nog niet uit de hoofden van bewoners'. Bij overlast tussen burens wordt door professionals en bewoners gewezen op overlast en spanningen die worden veroorzaakt door bewoners met psychiatrische problematiek, en door bewoners met een licht verstandelijke beperking. Dit komt in de Orteliusbuurt relatief vaak voor. Volgens professionals zouden in de kleine woningen zouden alleenstaanden met psychiatrische problematiek eerder worden geplaatst. De overlast heeft relatief grote impact op naast wonende burens en kan leiden tot spanningen tussen bewoners, omdat de overlast langdurig is, de overlastveroorzakers zelf hierop niet of slecht aanspreekbaar zijn, en bewoners moeite hebben om bij instanties gedaan te krijgen dat er iets aan de overlast gebeurt. Het *beleid en beschermende factoren* matchen voor een belangrijk deel met de problematiek. In de Orteliusbuurt zijn de risicofactoren minder zichtbaar aanwezig op straat. De overlast die zich wel op straat manifesteert wordt geadresseerd door het beleid en voorzieningen (deels in de Columbuspleinbuurt). Voor activiteiten kunnen jongeren terecht in de Columbuspleinbuurt. In de Orteliusbuurt zijn straatcoaches actief die jongeren aanspreken. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunten bij problemen. De Orteliusbuurt is in de afgelopen jaren een stedelijk vernieuwingsgebied geweest. Er zijn onder andere meer koopwoningen gekomen. Dit heeft net zoals in de Columbuspleinbuurt geleid tot een instroom van bewoners die kapitaalkrachtiger zijn, wat door bewoners en professionals als positief voor de buurt wordt gezien. Jonge mensen die aan kinderen willen beginnen verlaten de buurt echter al snel weer, wat niet goed is voor buurtbetrokkenheid en sociale cohesie. *Aandachtspunt* is dat achter de voordeur problematiek en overlast en spanningen als gevolg van burens met psychiatrische problematiek nadrukkelijk in de buurt aanwezig zijn. Hierop lijkt de match met de beleidsinzet nog versterkt te kunnen worden.

Introductie

De Orteliusbuurt Midden en -Zuid (vanaf nu: Orteliusbuurt²¹) is een woonbuurt welke direct ten westen ligt van de Columbuspleinbuurt; de grens tussen beide buurten is de Hoofdweg. Aan de westkant van de Orteliusbuurt ligt het Rembrandtpark. In het zuiden wordt de buurt begrensd door de Postjesweg, en door de Jan Evertsenstraat in het noorden. De buurt bestaat voornamelijk uit middelhoogbouw (drie of vier etages). De Orteliusbuurt telt 2.107 woningen met een klein gemiddeld woonoppervlak van iets meer dan 40m². De meeste van deze woningen zijn huurwoningen uit de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw; een kleine 30% van het woningbestand bestaat uit koopwoningen. De buurt telt ruim 3.500 inwoners (2011). Vanwege de kleine woningen wonen in de buurt relatief weinig gezinnen met kinderen. De buurt wordt vooral bevolkt door jonge stellen zonder kinderen, alleenstaanden en bejaarden. Huishoudens die wel kinderen hebben wonen relatief klein. Ongeveer 30% van de inwoners is van niet-westerse afkomst (vooral Marokkaans en Turks). Van de 535 kinderen en jongeren onder de 20 jaar is bijna de helft niet westers allochtoon.

Spanningen en risicofactoren

Op basis van het spanningenmeetinstrument kan geconcludeerd worden dat 28% van de bewoners van de Orteliusbuurt wel eens spanningen met en tussen bevolkingsgroepen ervaart en waarneemt. Hiernaast blijkt uit de bewonersenquête dat 20% van de bewoners van de Orteliusbuurt zelf wel eens spanningen ervaren met buurtgenoten die uit een andere cultuur afkomstig zijn en 29% van de bewoners stelt dat er in de buurt bevolkingsgroepen wonen waarover men niet zo positief denkt.

²¹ Het noordelijk deel van de Orteliusbuurt (ten noorden van de Jan Evertsenstraat) valt buiten dit onderzoek.

De voornaamste oorzaken voor spanningen zijn jongerenoverlast en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt. In vergelijking met de 14 andere onderzoeksbuurten geven opvallend veel bewoners aan dat er in hun buurt wel eens spanningen tussen verschillende culturen (48%) en tussen verschillende religies (29%).

Uit het verdiepend onderzoek is gebleken dat niet alle uitkomsten van de bewoners-enquête door professionals en bewoners worden herkend. De Orteliusbuurt is volgens hen vooral een rustige woonbuurt; zij het niet zonder problemen. Het geschetste rustige karakter van de buurt blijkt ook uit eigen observaties van de onderzoekers. Een deel van de woningen is opgeknapt. De Van Spilbergenstraat is een straat met kleine behuizing; hier wonen relatief veel Turkse en Marokkaanse gezinnen, Oost-Europeanen en ook enkele Roma-gezinnen. In de straat is sprake van armoede en 'achter de voordeur' problematiek. In andere straten in de Orteliusbuurt is deze problematiek ook aanwezig, maar in mindere mate. In de Orteliusbuurt spelen volgens professionals veelal dezelfde problemen achter de voordeur als in de Columbuspleinbuurt. In de Columbuspleinbuurt zijn de problemen echter zichtbaarder aanwezig op straat. Jongeren en oudere kinderen uit de Orteliusbuurt trekken naar de pleinen in de Columbuspleinbuurt toe. Er zou in de Orteliusbuurt zelf daarom betrekkelijk weinig overlast van jongeren zijn.

Figuur 4.7 Straatbeeld Orteliusbuurt

Voor het feit dat in de Orteliusbuurt desalniettemin vrij veel bewoners aangeven dat in de buurt wel eens spanningen zijn als gevolg van jongerenoverlast, geven professionals en geïnterviewde bewoners een ons inziens plausibele verklaring. Bewoners zien hun *buurt* breder dan alleen de Orteliusstraat en omliggende straten; men zien de Orteliusbuurt niet als een aparte buurt. In de beleavingswereld van de bewoners behoren de winkelstraten, het Mercatorplein en het Columbusplein ook tot hun buurt. Bij het beantwoorden van de vragen in de enquête zouden veel respondenten dus ook aan de pleinen en de winkelstraten hebben gedacht.

Desalniettemin zijn enkele zaken te identificeren die specifiek in de Orteliusbuurt spelen of zich hebben afgespeeld. Op de hoek van de Postjesweg en Orteliusstraat is in de afgelopen jaren veel overlast geweest van bezoekers van de Turkse moskee Aya Sofia. Dat zou deels kunnen verklaren waarom relatief veel bewoners aangeven dat er in de buurt spanningen zijn tussen verschillende religies. Jongeren die uit de moskee kwamen hingen rond in de buurt en veroorzaakten overlast. Ook was sprake van verkeersoverlast. De moskee is overigens inmiddels uit de buurt verhuisd; *'maar nog niet uit de hoofden van bewoners'*, aldus een professional. Bij de moskee was een groep van ongeveer 30 jongeren actief en die verzamelden zich bij de nabijgelegen Augustinusschool. *'De jongerengroep bij de moskee maakte zich schuldig aan het nafluiten van mensen. De overlast ging als een nachtkaaars uit nadat moskee weg was.'*

Sommige bewoners ervaren overlast door leerlingen van de school voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen (ZMOK) aan de Orteliusstraat.

Het Rembrandtpark wordt door bewoners als een fijne voorziening in de buurt beschouwd. Aan de rand van het Rembrandtpark voelen bewoners zich echter in de avonden soms onveilig. De parkrand is donker, de woningen zijn daardoor inbraakgevoeliger. Volgens bewoners gebeurt er s'nachts van alles in het park dat het daglicht niet kan verdragen. Verschillende bewoners noemen het voorbeeld van gedwongen prostitutie van meisjes, door jongens afkomstig uit de wijk.

Weerbaarheid en publieke familiariteit

In de rapportage over de Columbuspleinbuurt zijn we ingegaan op het gebrek aan weerbaarheid van bewoners en publieke familiariteit als risicofactor voor het ontstaan van spanningen. Professionals herkennen dit ook in de Orteliusbuurt. Een van hen verwoordt dit als volgt: *"Ik kom zelf uit Suriname. Ik wist dat ik niets hoefde te flikken in de buurt. Dan kreeg je problemen met de buurvrouw. De omgeving daar voedde de kinderen op. Hier in Nederland is dat niet zo. De buurman mag kinderen van anderen ouders niet aanspreken. De tolerantiegrens is hier minder groot. In Suriname wordt geaccepteerd dat je anderen aanspreekt op hun gedrag en durven burens ook iets te zeggen. Er is in deze buurt een wereld te winnen als bewoners de kinderen van anderen kunnen aanspreken en dat ouders dit ook accepteren. Nu zie ik dat als een kind naar binnen gaat en tegen zijn moeder zegt dat de buurman de bal heeft afgepakt, de moeder niet vraagt waarom de buurman dat heeft gedaan, maar boos op de buurman wordt."*

Kinderen

In de enquête geven opmerkelijk veel ouders aan dat kinderen soms niet buiten durven te spelen omdat ze bang zijn voor andere kinderen, en voor jongeren. Dit kan volgens bewoners en professionals deels worden verklaard doordat oudere kinderen willen (maar niet durven) spelen op het Columbusplein en het Balboaplein, omdat daar meer te beleven is dan in de Orteliusbuurt. Een andere oorzaak kan zijn dat in de Orteliusbuurt toezicht op spelende kinderen lastiger zou zijn. Dat wil zeggen dat bewoners hun kinderen vanuit huis minder makkelijk in de gaten kunnen houden. Ouders laten hun kinderen niet aan de overkant van straat spelen. Er zijn weinig pleintjes, de buurt kenmerkt zich door lange rechte straten. Kinderen tot een jaar of 8 maken gebruik van de speeltuin, daarna niet meer.

Burenoverlast

Bij overlast tussen buren wordt door professionals en bewoners gewezen op overlast en spanningen die worden veroorzaakt door bewoners met psychiatrische problematiek, en door bewoners met een licht verstandelijke beperking. Dit komt in de Orteliusbuurt relatief vaak voor; in de kleine woningen zouden alleenstaanden met psychiatrische problematiek eerder worden geplaatst. De overlast (zoals geluidsoverlast, hard schreeuwen of stampen, rommel omlaag gooien, vervuiling van de woning) heeft relatief grote impact op naast wonende buren en kan leiden tot spanningen tussen bewoners, omdat de overlast langdurig is, de overlastveroorzakers zelf hierop niet of slecht aanspreekbaar zijn, en bewoners moeite hebben om bij instanties gedaan te krijgen dat er iets aan de overlast gebeurt.

Figuur 4.8 Straatbeeld Orteliusbuurt

Beleid en beschermende factoren

In deze paragraaf benoemen we relevant beleid en overige beschermende factoren.

Jongeren

De Orteliusbuurt is zoals gezegd een vrij rustige buurt. Voor activiteiten kunnen jongeren terecht in de Columbuspleinbuurt. Jongeren veroorzaken in de buurt zelf niet veel overlast; maar de jongeren die er hangen zijn niet de meest makkelijke jongeren. In de Orteliusbuurt zijn straatcoaches actief die jongeren aanspreken. Ook de buurtregisseur spreekt jongeren actief aan als ze in de buurt rondhangen.

Buurtregisseur

De buurtregisseur is een belangrijke beschermende factor voor de Orteliusbuurt. De buurtregisseur is vaak op straat aanwezig, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunten bij problemen.

Stedelijk vernieuwingsgebied

De Orteliusbuurt is in de afgelopen jaren een stedelijk vernieuwingsgebied geweest. Er zijn onder andere meer koopwoningen gekomen. Dit heeft net zoals in de Columbuspleinbuurt geleid tot een instroom van bewoners die kapitaalkrachtiger zijn, wat door bewoners en professionals als positief voor de buurt wordt gezien. Jonge mensen die aan kinderen willen beginnen verlaten de buurt echter al snel weer, wat niet goed is voor buurtbetrokkenheid en sociale cohesie.

Portiekgesprekken

Het opbouwwerk heeft de afgelopen jaren ingezet op het stimuleren van en activeren van bewoners tot bewonersinitiatieven. Er zijn activiteiten geweest om ouderen en jongeren met elkaar in contact te brengen. Ook is er een huis aan huis aanpak geweest door middel van portiekgesprekken. Aanspreken en stimuleren om mee te doen met aanpak in wijk. Door de portiekgesprekken zijn veel signalen gekregen van vuiligheid, gehorigheid en andere fysieke problemen waar bewoners last van hebben. Veel is inmiddels opgeknapt, dit is nu min of meer afgerond. Tegenwoordig is minder geld voor dit soort projecten en voor bewonersinitiatieven.

Overige beschermende factoren

Voor wat betreft overig beleid en beschermende factoren –ontmoetingsplekken, horeca, eigen kracht van bewoners- verwijzen naar de rapportage van de Columbuspleinbuurt.

Tot slot

In de Orteliusbuurt is de problematiek/risicofactoren minder zichtbaar aanwezig op straat. De overlast die zich wel op straat manifesteert wordt geadresseerd door het beleid en voorzieningen (deels in de Columbuspleinbuurt). Problematiek achter de voordeur; en overlast en spanningen als gevolg van burens met psychiatrische problematiek, zijn nadrukkelijker in de buurt aanwezig. Hierop lijkt de match met de beleidsinzet nog versterkt te kunnen worden.

4.3 Spanningen en vertrouwen in de Gulden Winckelbuurt (Bosleeuw)

Samenvatting

In de Gulden Winckelbuurt zijn spanningen tussen bewoners vooral gerelateerd aan botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt en de portiek. Jongerenoverlast is de tweede factor bij spanningen, maar minder nadrukkelijk dan in bijvoorbeeld de Columbuspleinbuurt. In de Gulden Winckelbuurt zijn veel *risicofactoren* aanwezig voor het ontstaan van spanningen. Het gemiddeld besteedbare inkomen van de inwoners ligt relatief laag. De bevolkingsopbouw in de buurt is zeer multi-etnisch, en er wonen veel jongeren. Veel woningen in de Gulden Winckelbuurt zijn oud en gehorig. Problemen doen zich in de buurt voor, zoals hangjongeren, vernielingen, vervuiling en verkeerd aanbieden van vuil, en inbraken. Bewoners gooien rommel te makkelijk op de grond. Er is een sfeer in de wijk dat dit 'normaal' is. Kinderen krijgen een verkeerde voorbeeld, ze ruimen niets op maar gooien alles neer. Ten aanzien van portieken heerst bij bewoners de mores 'binnen in huis maken we het schoon, maar de trappen en portieken zijn van iedereen'. Er worden veel spullen neergezet in de portieken. Tot slot wordt afval op straat regelmatig niet goed aangeboden. Volgens professionals en bewoners zou er meer handhaving moeten komen op overtredingen, meer controle en uitschrijven van boetes. Er is vooruitgang geboekt ten aanzien van jongerenoverlast. Dit komt met name door intensieve inzet van het Jeugd Preventie Team van Stichting Connect, in samenwerking met Streetcornerwork, stadsdeel en de politie. Overlast door spelende kinderen is een probleem waar in de buurt minder op gebeurt. Er is (te) weinig toezicht van ouders op hun kinderen. Professionals zien problemen voor de leeftijdsgroep 8-12 jaar. Sommige van deze kinderen worden aangestuurd door jongeren, het risico bestaat dat deze kinderen in de criminaliteit terecht komen. Opvallend is het hoge percentage bewoners dat in de buurt wel eens spanningen signaleert tussen bewoners van verschillende culturen. Dit is niet een kwestie van autochtonen versus allochtonen. Tussen verschillende allochtone groepen zijn weerstanden, vaak al vanaf jongs af aan. De buurt is zeer multicultureel, al deze culturen leven samen op een kleine en dichtbevolkte oppervlakte. Het niveau van integratie is laag in de Gulden Winckelbuurt. Taalproblemen, achter de voordeurproblematiek, gezinnen die overleven, al deze zaken belemmeren zelfredzaamheid en overbruggend contact tussen bewoners om zelf overlast en irritaties zelf op te lossen. Naast het zeer multiculturele karakter van de buurt wordt door bewoners en professionals ook gewezen op de prominente aanwezigheid van de Badr Moskee in de buurt. Dit is een grote moskee die gelovigen trekt uit heel stadsdeel West. Dit brengt overlast met zich mee voor de buurt. De woningen in de buurt zijn verouderd. Vernieuwingsplannen voor het gebied zijn opgeschort. Bewoners van de woningen die gesloopt zouden worden hadden zich ingesteld op een –tijdelijke of permanente- verhuizing. Zij moeten nu in de oude woningen blijven zitten en een deel van hen is daarover teleurgesteld.

De beleidsvoornemens van Stadgenoot voor Bosleeuw-Midden is een belangrijke *beschermende factor* voor de buurt in de komende jaren. Deze beleidsvoornemens sluiten aan op risicofactoren in de buurt. Een andere belangrijke beschermende factor is het nieuwe lijn op stuk beleid van corporaties Stadgenoot en Rochdale. De corporaties hebben de omslag gemaakt dat zij in de buurt actief een mentaliteits- en gedragsverandering gaan stimuleren bij bewoners als het gaat om vervuiling en overlast. Andere beschermende factoren zijn het Jeugdpreventieteam en de BuurtEntree. Het middenveld is bovendien redelijk zichtbaar in de buurt (huismeester, buurtregisseur, Jeugdpreventieteam). Aandachtspunten zijn de aanpak van achter de voordeur problematiek; positieve rolmodellen voor kinderen en jongeren (zoals jongeren uit de buurt die activiteiten begeleiden; begeleide sport- en spelactiviteiten voor 8-12 jarigen; en het vergroten publieke familiariteit en weerbaarheid van bewoners. Taal is een kernpunt bij de oplossing van problemen.

Introductie

De Gulden Winckelbuurt (ook wel aangeduid met 'Bosleeuw') is een woonbuurt met hoofdzakelijk naoorlogse portiekwoningen. De buurt wordt begrensd door de A10 in het westen, de Admiraal de Ruijterweg in het noorden en oosten, en de Bos en Lommerweg in het zuiden. De Gulden Winckelbuurt telt 2.450 woningen. De meeste van deze woningen zijn sociale huurwoningen; ongeveer 25% van het woningbestand bestaat uit koopwoningen. Langs de Bos en Lommerweg zijn veel winkels gevestigd, met de markt aan het plein. De woningen in het zuidelijke deel, Bosleeuw Zuid, bestaan uit een mix van corporatiewoningen en koopwoningen. In de koopwoningen wonen vooral starters. Bosleeuw Midden is het gebied tussen de A10, de Admiraal de Ruijterweg, de Wiltzanghlaan en de Leeuwendalersweg. Hiertoe behoren ook de zogeheten Piggelmeewoningen (laagbouwwoningen) in het gebied. De woningen in Bosleeuw-Midden voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. De ingrijpende vernieuwingsplannen voor het gebied zijn als gevolg van de economische crisis echter opgeschort. Het noordelijk deel van de buurt, de Scholendriehoek is een open gebied met maatschappelijke voorzieningen en bedrijven in grote gebouwen. Aan de Willem Leevendstraat in het noorden van de buurt staat moskee Badr.

De Gulden Winckelbuurt telt 5.649 inwoners (2011) waaronder ruim 1.500 kinderen en jongeren onder de 20 jaar. De buurt is hiermee behoorlijk kinderrijk. Het aantal oudere bewoners boven de 50 jaar ligt met 20% op een laag niveau. Zo'n 61% van de inwoners is van niet-westers allochtone afkomst (vooral Marokkaans en Turks), dat is een hoge score; daarnaast is 10% van de bewoners van westerse allochtone afkomst. Van de kinderen en jongeren onder de 20 jaar is bijna 80% (!) niet westers allochtoon.

Spanningen en risicofactoren

Gulden Winckelbuurt is een buurt waar relatief veel risicofactoren aanwezig zijn voor het ontstaan van spanningen. Het gemiddeld besteedbare inkomen van de inwoners ligt relatief laag. De bevolkingsopbouw in de buurt is zeer multi-etnisch, en er wonen veel jongeren. Veel woningen in de Gulden Winckelbuurt zijn oud en gehorig. Volgens politiegegevens zijn problemen die zich in de buurt voordoen onder meer auto-inbraak, inbraak in woningen, hangjongeren, vernielingen, vervuiling en verkeerd aanbieden van vuil, en verkeersonveiligheid.

Op basis van het spanningeninstrument dat in de bewonersenquête is opgenomen kan geconcludeerd worden dat 32% van de bewoners van de Gulden Winckelbuurt spanningen tussen en met bevolkingsgroepen waarneemt en ervaart. 27% van de bewoners in de Gulden Winckelbuurt ervaart zelf wel eens spanningen met buurtgenoten die uit een andere cultuur afkomstig zijn (in de veertien andere onderzoeksbuurten gemiddeld 20%; referentiebuurten 10%). Daarnaast geeft 31% van de bewoners aan dat er in de buurt bevolkingsgroepen waar men niet zo positief over denkt; en een kwart van de bewoners zegt dat spanningen in de buurt ervoor zorgen dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen het contact met elkaar mijden. Ook dit zijn relatief hoge scores voor spanningen in de buurt. Het ervaren van spanningen in de buurt is vooral gerelateerd aan het schoonhouden van de buurt en in mindere mate aan ervaren overlast door jongeren. Ook geven relatief veel bewoners aan dat er wel eens spanningen zijn tussen bewoners van verschillende culturen en bewoners met verschillende religies.

Figuur 4.9 Straatbeeld Gulden Winckelbuurt

Rommel op straat en botsende opvattingen over het schoonhouden van buurt

Uit de bewonersenquête blijkt dat 39% van de bewoners aangeeft dat botsende opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van de buurt en portiek voor spanningen zorgt in de Gulden Winckelbuurt. Dat is een hoge score (dit percentage ligt op 32% in de andere onderzoeksbuurten en 19% in de referentiebuurten). Bovendien stelt 43% van de bewoners dat het in de buurt vaak voorkomt dat er rommel wordt achtergelaten op straat of dat vuilniszakken verkeerd worden aangeboden. Verder geeft 21% van de bewoners aan dat de vervuiling en de rommel op straat het afgelopen jaar is toegenomen (tegenover 12% die vindt dat dit is afgenomen).

In het verdiepend onderzoek hebben we nader bekeken om welke problematiek het gaat. In de Gulden Winckelbuurt spelen verschillende problemen. Bewoners gooien rommel te makkelijk op de grond. Volwassenen spreken elkaar onderling nauwelijks aan op het schoonhouden van de buurt. Er is een sfeer in de wijk dat dit 'normaal' is. Kinderen krijgen een verkeerde voorbeeld, ze ruimen niets op maar gooien alles neer. Het probleem is robuust. Een professional geeft hiervan een voorbeeld: *"We hebben laatst een schoonmaakactie gehouden en vervolgens paaseitjes uitgedeeld. Alle papiertjes lagen daarna op de grond."* Ten aanzien van portieken heerst bij bewoners de mores 'binnen in huis maken we het schoon, maar de trappen en portieken zijn van iedereen'. Er worden veel spullen neergezet in de portieken. Tot slot wordt afval op straat regelmatig niet goed aangeboden. Afval en ook grofvuil wordt te vroeg buitengezet. Dat geeft een rommelige aanblik maar zorgt ook voor zwerfafval. Volgens professionals en bewoners zou er meer handhaving moeten komen op overtredingen, meer controle en uitschrijven van boetes. *"Dat is het enige dat helpt, maar hierop is nu veel te weinig capaciteit"*.

De buurt kampt verder met overlast en vervuiling door duiven en ongedierte zoals muizen en ratten. Een van de oorzaken hiervan is volgens bewoners het strooien of voeren van oud brood door –vooral- buurtgenoten met een moslim achtergrond. Deze kwestie heeft geleid tot een dispuut in de buurt dat zelfs tot een maatregel heeft geleid: een broodcontainer waar mensen hun oude brood in kunnen doen.

Figuur 4.10 Straatbeeld Gulden Winckelbuurt

Overlast, onveiligheid en criminaliteit

Ook het ervaren van spanningen in de buurt als gevolg van overlast door jongeren ligt in de Gulden Winckelbuurt op een betrekkelijk hoog niveau, zij het niet zo hoog als in de Columbuspleinbuurt. Bijna de helft van de geënquêteerde bewoners signaleert wel eens spanningen tussen jongeren en andere bewoners. Van de bewoners zegt 33% dat *overlast* van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt (ter vergelijking: in de Columbuspleinbuurt is dit 46%). Probleemgedrag dat in de Gulden Winckelbuurt blijkens de enquête relatief hoog scoort is geluidsoverlast op straat, schelden en brutaal gedrag, naropen van meisjes en vrouwen.

In het verdiepend onderzoek is bevestigd door bewoners en professionals dat in de Gulden Winckelbuurt sprake is van overlast, onveiligheid en daarmee samenhangende spanningen tussen bevolkingsgroepen. Jongeren hangen rond en veroorzaken geluidsoverlast. Onder meer door jongeren in auto's met harde muziek aan. Er is volgens professionals vooruitgang geboekt ten aanzien van jongerenoverlast door intensieve inzet van het Jeugd Preventie Team van Stichting Connect, in samenwerking met Streetcornerwork, stadsdeel en de politie.

Ook wordt in de wijk door bewoners overlast ervaren door spelende kinderen. Net zoals in de Columbuspleinbuurt spelen veel kinderen buiten, in de zomer ook tot laat in de avond. Kinderen van 10 jaar lopen in de zomerperiode tot middernacht onbegeleid op straat. Het gaat bij overlast door kinderen om geluidsoverlast, maar ook om brutaal gedrag. Er is (te) weinig toezicht van ouders op hun kinderen. Professionals zien problemen voor de leeftijdsgroep 8-12 jaar. *“Zelfs simpele regels en normen over hoe je je gedraagt leven niet bij deze kinderen.”* Sommige van deze kinderen worden aangestuurd door jongeren, het risico bestaat dat deze kinderen in de criminaliteit terecht komen. Van de ouders zegt een kwart in de enquête dat hun kind soms niet buiten durft te spelen uit angst voor andere kinderen; eveneens een kwart van de ouders zegt dat hun kind soms niet buiten durft te spelen uit angst voor jongeren. In de interviews wordt bevestigd dat er weinig toezicht is van ouders op kinderen. Ook zou sprake zijn van slecht voorbeeld gedrag door jongeren maar ook door volwassenen. Ouders gooien bijvoorbeeld zelf (te) makkelijk rommel op straat. Bij kinderen is niet uit zichzelf sprake van positieve omgangsvormen. Pesten, ruzies en ander ongewenst gedrag komen veel voor.

Spanningen tussen verschillende culturen en religies

Opvallend in de buurt is het hoge percentage bewoners dat in de buurt wel eens spanningen signaleert tussen bewoners van verschillende culturen. Van de geënquêteerde bewoners signaleert 40% wel eens spanningen tussen groepen bewoners van verschillende culturen (overige 14 onderzoeksbuurten: 35%; referentiebuurten 23%). Uit de interviews komt naar voren dat spanningen tussen culturen in de Gulden Winckelbuurt niet een kwestie is van autochtonen versus allochtonen. Tussen verschillende allochtone groepen -zoals Turken en Marokkanen, of Marokkanen en Surinamers- zijn weerstanden, vaak al vanaf jongs af aan. De buurt is zeer multicultureel, al deze culturen leven samen op een kleine en dichtbevolkte oppervlakte. De problematiek is manifest aanwezig op straat en in de portieken. Mensen kunnen problemen en overlast in de buurt niet eenvoudig ontlopen, men zit op elkaars lip. De kans op onderlinge ergernissen is groot, onverschillig de nationaliteit. Het probleem van jongerenoverlast, vervuiling en elkaar niet (kunnen) aanspreken raakt zowel bewoners van Nederlandse herkomst als bewoners van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Oost-Europese of wat voor afkomst dan ook. Het niveau van integratie is laag in de Gulden Winckelbuurt. Bewoners uit verschillende culturen hebben in veel gevallen moeite zelf onderlinge problemen op te lossen. Een voorbeeld. Nederlandse bewoners hebben er moeite mee dat ze niet kunnen communiceren met de ouders in een Marokkaans gezin die in hetzelfde portiek woont, omdat deze de Nederlandse taal niet machtig zijn en zich niet toegankelijk opstellen. Wel ervaart het Nederlandse stel overlast van het kinderrijke gezin: kinderen die de buitendeur op laten staan, de trap op en af rennen met veel lawaai, stampen op de vloer. De Turkse buurman en de Surinaamse bejaarde buren die eveneens overlast van het gezin ervaart, kunnen evenmin effectief met het Marokkaans gezin communiceren, en ervaren overlast met irritaties als gevolg. Recent is een nieuw Afghaanse gezin ingestroomd. 'Keurige mensen' maar ze spreken de taal niet en stellen geen prijs op kennismaking. De Afghanen ontvangen in de avond regelmatig familie voor de maaltijd. In de Afghaanse cultuur eet men laat, wat als gevolg heeft dat buren tot laat in de avond geluidsoverlast ondervinden.

Relatief veel bewoners signaleren wel eens spanningen tussen groepen bewoners met verschillende religies. Dit wordt bevestigd door 28% van de geënquêteerde bewoners (in de overige 14 onderzoeksbuurt is dat 21%; referentiebuurt 11%). Naast het zeer multiculturele karakter van de buurt wordt in het verdiepend onderzoek door bewoners en professionals ook gewezen op de prominente aanwezigheid van de Badr Moskee in de buurt. Dit is een grote moskee die gelovigen trekt uit heel stadsdeel West. Dit brengt overlast en irritaties met zich mee voor de buurt, zoals auto's (parkeren en toeteren), geluidsoverlast van bezoekers en jongeren die zich na activiteiten in de moskee op straat blijven ophouden.

Achter de voordeur problematiek

De Gulden Winckelbuurt kent veel gezinnen met lage inkomens en moeilijkheden op het gebied van integratie en taal, armoede en opvoedingsproblematiek. In deze gezinnen is niet zelden sprake van pedagogische onmacht, de kinderen zijn op straat, de ouders houden geen toezicht en niet zelden weten de ouders nauwelijks wat hun kinderen doen en met wie ze omgaan. Een professional: "Ouders hebben vaak een grote rugzak met problemen. Je kan van kinderen niet verwachten dat ze hun ouders opvoeden". Gezinnen zijn veel tijd en energie kwijt aan 'overleven' en zijn minder betrokken met buurt en burens. Het gevolg is dat vaker overlast wordt veroorzaakt en dat men hierop eenvoudig aanspreekbaar is. Het meer en beter oppikken van signalen van achter de voordeur problematiek zou volgens verschillende professionals een aandachtspunt voor de buurt moeten zijn.

Weerbaarheid en publieke familiariteit

De publieke familiariteit en weerbaarheid²² van en tussen bewoners is laag in de Gulden Winckelbuurt. Het ervaren van spanningen heeft voor een niet onbelangrijk deel te maken met het (on)vermogen van mensen om iets aan overlast of ander ongewenst gedrag te kunnen doen. Taalproblemen, achter de voordeurproblematiek, gezinnen die overleven, al deze zaken belemmeren zelfredzaamheid en overbruggend contact tussen bewoners om zelf overlast en irritaties op te lossen.

Opschorten vernieuwingen Bosleeuw-Midden

De woningen in Bosleeuw-Midden, dat een groot deel van de Gulden Winckelbuurt omvat, zijn verouderd. Eind 2009 is door Stadgenoot en het stadsdeel een ingrijpend vernieuwingsplan voor Bosleeuw-Midden vastgesteld. Het plan ging uit van grootschalige sloop en renovatie. Door de economische crisis zijn de vernieuwingsplannen voor het gebied inmiddels echter opgeschort. Het aangepaste plan gaat thans uit van het opknappen van de bestaande woningen, en investeringen in het sociale domein en in de veiligheid; deze bespreken we straks onder 'beleid'. De hele gang van zaken heeft geleid tot veel beroering in de buurt. Bewoners van de woningen die gesloopt zouden worden hadden zich ingesteld op een –tijdelijke of permanente- verhuizing. Zij moeten nu in de oude woningen blijven zitten en zijn daarover teleurgesteld.

²² Zie de rapportage van de Columbuspleinbuurt voor een toelichting op de begrippen publieke familiariteit en weerbaarheid.

Beleid en beschermende factoren

Introductie beleid

Blijkens de enquête zijn bewoners neutraal tot redelijk te spreken over het beleid ten aanzien van problemen en samenleven in de buurt. Van de bewoners zegt 32% dat het stadsdeel voldoende aandacht heeft voor de problemen in de buurt, tegenover 22% van de bewoners die het hiermee oneens is. De overige bewoners weten het niet of oordelen neutraal. Daarnaast vindt 35% van de bewoners dat het stadsdeel voldoende aandacht heeft voor het goed samenleven van de verschillende bevolkingsgroepen in de buurt (16% oneens). Hieronder bespreken we relevant beleid en beschermende factoren. Wij zetten deze vervolgens af tegen de aanwezige problematiek / risicofactoren in de buurt.

Beleid op criminaliteit, onveiligheid en overlast

Jeugdpreventieteam

Het Jeugdpreventieteam (JPT) doet rondes in Bos en Lommer, waaronder de Gulden Winckelbuurt, onder aanvoering van stichting Connect. Drie jaar geleden is het JPT begonnen in de Gulden Winckelbuurt, in nauwe samenwerking met Streetcornerwork, het stadsdeel en de politie. Jongens tussen de vijftien en de achttien jaar lopen in ploegjes door de buurt. Jongeren kunnen het team aanspreken met vragen of problemen, en worden zelf ook aangesproken wanneer ze overlast veroorzaken. Gezinnen van jongeren die niet luisteren, worden door volwassen werkers van het JPT thuis bezocht. De jongerenoverlast in de buurt (Lidewijgroep) is deels opgelost, deels verplaatst. . Een aantal jongeren zit vast. Volgens een professional van het JPT: “*We hebben echt letterlijk geknald.*” Er wordt nog wel gehangen in de buurt, vooral door jeugd niet ouder dan 15 jaar. Maar deze groep is beter aanspreekbaar dan de jongeren die er een paar jaar geleden nog zaten.

Figuur 4.11 Straatbeeld Gulden Winckelbuurt

Lik op stuk beleid corporaties

Stadgenoot heeft de omslag gemaakt dat zij in de buurt actief een mentaliteits- en gedragsverandering wil stimuleren bij bewoners als het gaat om vervuiling en overlast. De Gulden Winckelbuurt is in dit opzicht voor Stadgenoot een koplopergebied. Portieken moeten leeg van goederen zijn; hetgeen in de Gulden Winckelbuurt nog zeer frequent niet het geval is. De schoonmakers krijgen de instructie om alleen schoon te maken waar het leeg is. *“We moeten eerst een gedragsverandering proberen te realiseren bij bewoners anders kunnen we blijven opruimen en repareren.”* Frustrerend hierbij is volgens de betrokken professionals de mentaliteit van *ontkenning* bij bewoners. Het komt regelmatig voor dat mensen glashard ontkennen dat rommel of vuil van hen afkomstig is. Mensen geven anderen de schuld. Om de problematiek werkelijk te kunnen doorbreken is bewijs nodig van wie de rommel of het vuil afkomstig is. Vervolgens dienen ook boetes te worden gegeven: de vervuiler betaalt. Een belangrijke rol bij handhaving is de huismeester van Stadgenoot. De hoofdtaak van de huismeester is schoon, heel en veilig. Bewoners kunnen de huismeester over van alles aanspreken dat met het wonen te maken heeft, een vertrouwd gezicht is drempelverlagend voor bewoners. De huismeester is hierdoor ook een sleutelfiguur in de buurt. Mensen hebben vertrouwen; en zijn bereid te luisteren naar de huismeester. Maar de huismeester heeft ook een andere taak, hij maakt foto's van goederen die op verboden plekken staan. Hij confronteert bewoners met deze foto's. Corporatie Rochdale volgt hetzelfde beleid als Stadgenoot: *“Na tien jaar ‘niets doen’ spreken we bewoners nadrukkelijk aan op vooral het veroorzaken van vervuiling. We gebruiken ook cameratoezicht. Dat is nodig om op te sporen, maar ook omdat veel bewoners aanvankelijk ontkennen. Het project wordt nu op effectiviteit geëvalueerd”*.

Preventief beleid jongeren en kinderen

In de Gulden Winckelbuurt wordt ambulant veldwerk uitgevoerd door Streetcornerwork. Zij spreken jongeren in de leeftijd 12-22 jaar aan. De veldwerkers bieden de jongeren een luisterend oor bij problemen en bieden begeleiding of ondersteuning (zoals verwijzing). Hiernaast wordt specifiek voor het tegengaan van overlast het jeugd preventie Team van Connect ingezet. Daarnaast zijn er vrij weinig voorzieningen voor jongeren. Sportbuurtwerk is weinig actief in de Gulden Winckelbuurt, dit vinden verschillende professionals een gemiste kans omdat kinderen en jongeren door sport op een positieve manier bezig zijn, omdat ze beter leren samenspelen, en omdat overgewicht onder jeugdigen in de buurt vrij veel voorkomt.

Op het gebied van kinderwerk is vrij weinig inzet in de Gulden Winckelbuurt. Wel is er in de afgelopen periode wat extra aandacht geweest voor kinderen. Op basis van het concept “WijkenvoorKinderen” is door het stadsdeel en partners gekeken hoe de Gulden Winckelbuurt kind- en speelvriendelijker kan worden gemaakt. Kinderen uit de buurt zijn betrokken bij het nadenken over hoe een speelplein (op het Lidewijdepad) kan worden verbeterd, opdat er beter gespeeld kan worden. Door het stadsdeel is speelpleintje vervolgens vernieuwd. Hiernaast heeft in de tweede helft van 2010 het project “Plezierportiers” gelopen. Hierbij is een groep kinderen van 9 tot 13 jaar gedurende een half jaar intensief begeleid om zich in te zetten voor de wijk en om ‘plezierige’ activiteiten te organiseren en met elkaar te ondernemen. Doelstelling was om kinderen te leren om positief met elkaar en hun buurt om te gaan. Bij de activiteiten werkten de kinderen samen met kunstenaars. Het project is in het afgelopen jaar kleinschalig voortgezet door een kunstenaar. Elke woensdagmiddag kunnen kinderen uit de Gulden Winckelbuurt onder

begeleiding van de Plezierportiers, speelgoed lenen. Kinderen in de basisschoolleeftijd kunnen zich samen met hun ouders inschrijven. De kinderen krijgen dan een pasje.

Ontmoetingsplekken

In de Guldenwinckelbuurt zijn enkele ontmoetingsplekken voor bewoners, waaronder de BuurtEntree, winkels, en buurthuis de Schaffelaar. Buurthuis de Schaffelaar is met ingang van 2012 echter gesloten.

BuurtEntree Lidewijpad (Stadgenoot)

Stadgenoot heeft eind 2010 een BuurtEntree geopend aan het Lidewijpad. Dit is een belangrijke voorziening voor de buurt. De BuurtEntree biedt een ontmoetingsplek voor bewoners, ruimte voor overleggen en activiteiten, en de mogelijkheid om een praatje te maken met de huismeester van Stadgenoot. Stadgenoot faciliteert de ruimte, bewoners dienen activiteiten zelf te organiseren. Voorbeelden van activiteiten in de buurtentree zijn activiteiten voor kinderen, taallessen en ontmoetingen voor ouders.

Moskee Badr

De Badr Moskee is genoemd in verband met overlast door bezoekers. Tegelijkertijd is de Moskee ook een beschermende factor in de buurt. De moskee organiseert structureel sociaal maatschappelijke activiteiten, waaronder voor kinderen en jongeren zoals huiswerkbegeleiding, jongerenavonden met lezingen en zaalvoetbal. Aan het zaalvoetbal wordt door tientallen jongeren deelgenomen. Een ander voorbeeld van de maatschappelijke betrokkenheid van de moskee is het debat dat eind 2010 met het stadsdeel is georganiseerd tussen Joodse en Marokkaanse jongeren over het Midden-Oostenconflict.

Aangepaste vernieuwingsplannen Bosleeuw Midden

De vernieuwingsplannen voor Bosleeuw-Midden zijn inmiddels aangepast. De woningen worden niet meer gesloopt maar opknapt. Met uitzondering van de piggelmeewoningen, die worden wel gesloopt. Bewoners blijven in de woningen die worden opgeknapt, men krijgt geen stadsvernieuwingsurgentie en geen verhuiskostenvergoeding. Verder zal Stadgenoot investeren om de huidige problemen in de buurt aan te pakken: de kwaliteit van de woningen en de leefbaarheid. Deze beleidsvoornemens sluiten aan op risicofactoren in de buurt.

- Verbeteren en opknappen van de bestaande woningen;
- Sloop van de piggelmeewoningen en de bouw van eengezinswoningen op die plek;
- Extra aandacht grote gezinnen. In Bosleeuw midden wonen ongeveer 80 grote gezinnen in te kleinen woningen. Het gevolg is niet zelden overlast voor omwonenden. Stadgenoot wil deze grote gezinnen aan een passender woning helpen. Zo reserveert men onder andere 24 nieuw te bouwen eengezinswoningen in de Bosleeuw voor deze grote gezinnen.
- Verkoop. Door woningen te verkopen wordt beoogd om de samenstelling van de buurt te veranderen door de vestiging van meer hoogopgeleide mensen, meer starters en meer koopkrachtige mensen.
- Leefbaarheid, handhaving en sociale vernieuwing. Stadgenoot wil samen met het stadsdeel, politie en welzijninstellingen de leefbaarheid verbeteren.

Stadgenoot zorgt in ieder geval voor: extra inzet van de huismeester, cameratoezicht, PlezierPortiers.

Figuur 4.12 Markt Bos en Lommerplein

Eigen kracht van bewoners

Bewoners kunnen *zelf* bijdragen om het samenleven te verbeteren en spanningen in de buurt te voorkomen. De eigen kracht van bewoners is echter niet sterk in de Gulden Winckelbuurt. Een professional gebruikt het beeld van de piramide van Maslow: mensen zijn bezig met overleven, nemen daarom niet deel aan activiteiten, dat heeft voor veel bewoners geen prioriteit. De langdurige onzekerheid over het wel of niet slopen van Bosleeuw-Midden heeft de buurtbetrokkenheid nog een extra klap gegeven. Activering van bewoners is erg moeilijk, het is daarom ook lastig in deze buurt voor professionals om zich terug te trekken en activiteiten aan bewoners over te dragen. Toch is er ook enige tegenkracht; er is een actieve bewonerscommissie en er zijn in 2011 vanuit de buurt een groot aantal ideeën voor bewonersinitiatieven ingediend bij Stichting burgerparticipatie. Ook wordt vanuit het opbouwwerk (buurtparticipatie) vijf keer per jaar een bewonersoverleg georganiseerd waarin actieve bewoners participeren en ook stadsdeel, politie en wijkorganisaties aanschuiven.

4.4 Aangrijpingspunten voor beleid

In het onderzoek staan de risico- en beschermingsfactoren voor spanningen in wijken centraal. Vanuit die invalshoek hebben we gezocht naar voorbeeldprojecten en interventies die concreet worden uitgevoerd in de onderzoekswijken en die aansluiten op de geconstateerde risico- en beschermingsfactoren. Voordat we op de voorbeeldprojecten nader ingaan, merken we op dat ook in het reguliere beleid in het stadsdeel al veel gebeurt ten aanzien van het terugdringen van risicofactoren en het bevorderen van beschermende factoren. Voorbeeldprojecten en interventies in wijken zijn vaak aanvullend op regulier (bovenwijks, stedelijk of landelijk) beleid of een intensivering daarvan, bijvoorbeeld omdat een wijk op bepaalde thema's extra aandacht nodig heeft. Een voorbeeld van regulier beleid is de uitvoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, waarin kwetsbare groepen worden ondersteund, overbruggende contacten tussen bewoners en bevolkingsgroepen worden bevorderd, evenals de participatie en 'eigen kracht' van burgers. Het sociaal-economisch beleid, in het bijzonder het werkgelegenheidsbeleid, beoogt bewoners perspectief te bieden op een baan en volwaardige deelname aan de samenleving. Het veiligheidsbeleid in wijken creëert de voorwaarden waaronder ontmoeting, positief samenleven en 'thuisvoelen in de buurt' überhaupt mogelijk zijn. Het jeugdbeleid bevordert ontplooiingskansen van jongeren, en beoogt vroegtijdige uitval tegen te gaan. Onderdeel van regulier beleid is – onder meer – ook de wijkaanpak, buurtgericht werken, stedelijke vernieuwing met sloop- en nieuwbouw of renovatie van verouderde woningen, leefbaarheidsbudgetten om zowel leefbaarheid als bewonersparticipatie te vergroten, gezinsaanpakken voor jongeren die dreigen te ontsporen, inzet op multiprobleem gezinnen, armoedebestrijding. De voorbeeldprojecten en interventies die in het rapport de revue passeren, zijn vrijwel allemaal te verbinden met doelstellingen en thema's uit regulier beleid.

Orteliusbuurt

In de Orteliusbuurt zijn risicofactoren minder zichtbaar aanwezig op straat. De overlast die zich daar wel manifesteert wordt geadresseerd door het beleid en voorzieningen (deels in de Columbuspleinbuurt). Problematiek achter de voordeur en overlast en spanningen als gevolg van burens met psychiatrische problematiek zijn nadrukkelijker in de buurt aanwezig. Hierop lijkt de match met de beleidsinzet nog versterkt te kunnen worden.

Columbuspleinbuurt

Het beleid en beschermingsfactoren adresseren de meeste risicofactoren voor spanningen in de wijk. Zo is er veel inzet op veiligheid en criminaliteit. Tevens zijn er interventies en activiteiten gericht op jongeren zoals Streetcornerwork, Sportbuurtwerk en straatcoaches. Last maar not least is een intensieve en integrale aanpak gestart van de problematiek op en rond het Columbusplein (BuurtPraktijkTeam). Hiernaast zijn er voldoende ontmoetingsplekken in de buurt en zijn er diverse aansprekende bewonersinitiatieven die contacten tussen buurtgenoten vergroten. De doelstellingen en werkwijze 'van onderop' van het buurtpraktijkteam matchen met meerdere risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn: overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, achter de voordeurproblematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren. De integrale inzet op deze verschillende thema's vergroot bovendien de synergie van het beleid. Een *aandachtspunt* voor de Columbuspleinbuurt betreft de inzet op kinderen 8 tot

12 jaar: zij zijn nog bij te sturen en de toekomst voor de buurt. Begeleide sport- en spelactiviteiten zal voor hen een meerwaarde hebben. Andere aandachtspunten zijn de behoefte aan de inzet van positieve voorbeelden in de buurt, het vergroten van publieke familiariteit en informele sociale controle van bewoners op portiekniveau (corporaties kunnen hierin een actievare rol spelen). Enige zorgen zijn er bij professionals over jongeren in de buurt met een licht verstandelijke beperking; en over de uitwerking van bezuinigingen op de stabiliteit in de buurt.

Gulden Winkelbuurt

De vernieuwingsplannen voor Bosleeuw-Midden en het lik op stuk beleid van de corporaties zijn belangrijke *beschermende factoren* voor de buurt in de komende jaren. Andere beschermende factoren zijn het Jeugdpreventieteam en de BuurtEntree. Het middenveld is bovendien redelijk zichtbaar in de buurt (huismeester, buurtregisseur, Jeugdpreventieteam). *Aandachtspunten* in de buurt zijn de aanpak van achter de voordeur problematiek; positieve rolmodellen voor kinderen en jongeren (zoals jongeren uit de buurt die activiteiten begeleiden; begeleide sport- en spelactiviteiten voor 8-12 jarigen; en het vergroten publieke familiariteit en weerbaarheid van bewoners. Taal is een kernpunt bij de oplossing van problemen.

In de samenvattingen van de rapportages over de Columbuspleinbuurt, Orteliusbuurt en Gulden Wickelbuurt is geconcludeerd dat risicofactoren voor spanningen in de wijk voor een belangrijk deel worden geadresseerd door *beschermende factoren en beleid*. Er zijn desalniettemin enkele *aandachtspunten* voor beleid; ten aanzien van deze aandachtspunten zijn een aantal *voorbeeld* projecten te noemen die we in buurten zijn tegengekomen. De projecten worden toegelicht in de overkoepelde rapportage over alle buurten. Een interventie die op straat veel risicofactoren en beschermende factoren bij kinderen adresseert (speelveiligheid, prosociaal gedrag, samenspelen, toezicht, talentontwikkeling, betrokkenheid ouders) is de *Thuis Op Straat* (TOS) methodiek. Voorbeelden van de inzet van positieve rolmodellen in de buurt (bijvoorbeeld jongeren werkervaring/stage als sport- en spelbegeleider) zijn Jongeren Sportief in Functie (van het stadsdeel zelf) en TOS. Initiatieven als portiekgesprekken, BeterBuren, Jongeren Buurt Bemiddeling (stadsdeel Zuidoost) en Hatecrime zijn gericht op het vergroten van wederzijds begrip tussen burens om irritaties te voorkomen, of op het door bemiddeling voorkomen van escalatie van conflicten tussen burens, of tussen buurtbewoners en jongeren. Voor dit thema is een actieve rol gewenst van corporaties. West in Kracht (andere buurten in West; Nieuw-West) verbindt scholen meer met hun directe omgeving. Leerlingen, ouders en buurtbewoners worden wijkbemiddelaar.

Bijlage 1 Veldwerk bewonersenquête

Fase 1

Twee soorten doelgroepen:

- bewoners met een telefoonnummer -> brief 1
- bewoners zonder een telefoonnummer -> brief 2

Inhoud brief 1:

- mogelijkheid om vragenlijst online te beantwoorden
- mogelijkheid antwoordkaart in te sturen om een schriftelijke lijst thuis te krijgen
- aankondiging dat ze gebeld worden binnen enkele weken

Inhoud brief 2:

- mogelijkheid om vragenlijst online te beantwoorden
- mogelijkheid antwoordkaart in te sturen om een schriftelijke lijst thuis te krijgen

Fase 2

Bewoners die gerespondeerd hebben, die een antwoordkaartje hebben teruggestuurd, hebben opgebeld of de non-respons (retouren brief ed.) zijn uit het steekproefbestand verwijderd. Vervolgens is er aan de rest een herinneringsbrief gestuurd.

Inhoud brief:

- herinnering online mogelijkheid + mogelijkheid schriftelijke lijst op te vragen door hierover op te bellen naar O+S

Fase 3

Bewoners die gerespondeerd hebben, die een antwoordkaartje hebben teruggestuurd, hebben opgebeld of de non-respons (retouren brief ed.) zijn uit het steekproefbestand verwijderd. Vervolgens is er aan de rest weer een brief gestuurd. Er zijn nu drie verschillende brieven, die naar vier verschillende doelgroepen zijn verstuurd.

Vier soorten doelgroepen:

1. bewoners in 'moeilijke buurten' zonder telefoonnummer -> brief 1
2. bewoners in 'moeilijke buurten' met telefoonnummer -> brief 2
3. bewoners in 'makkelijke buurten' met telefoonnummer -> brief 2
4. bewoners in 'makkelijke buurten' zonder telefoonnummer -> brief 3

Inhoud brief 1:

- mogelijkheid om vragenlijst online te beantwoorden
- mogelijkheid antwoordkaart in te sturen om een schriftelijke lijst thuis te krijgen
- aankondiging face to face

Inhoud brief 2:

- mogelijkheid om vragenlijst online te beantwoorden
- mogelijkheid antwoordkaart in te sturen om een schriftelijke lijst thuis te krijgen
- aankondiging dat ze gebeld worden

Inhoud brief 3:

- mogelijkheid om vragenlijst online te beantwoorden
- mogelijkheid antwoordkaart in te sturen om een schriftelijke lijst thuis te krijgen

Fase 4

Bewoners die gerespondeerd hebben, die een antwoordkaartje hebben teruggestuurd, hebben opgebeld of de non-respons (retouren brief ed.) worden uit het steekproefbestand verwijderd. De overige bewoners zijn opnieuw benaderd: bewoners die brief 1 hebben ontvangen zijn thuis bezocht (face to face), bewoners die brief 2 hebben gehad, zijn telefonisch benaderd.

Bijlage 2 Populatie onderzochte buurten

Tabel 1 Herkomst van populatie van vier buurten in stadsdeel West

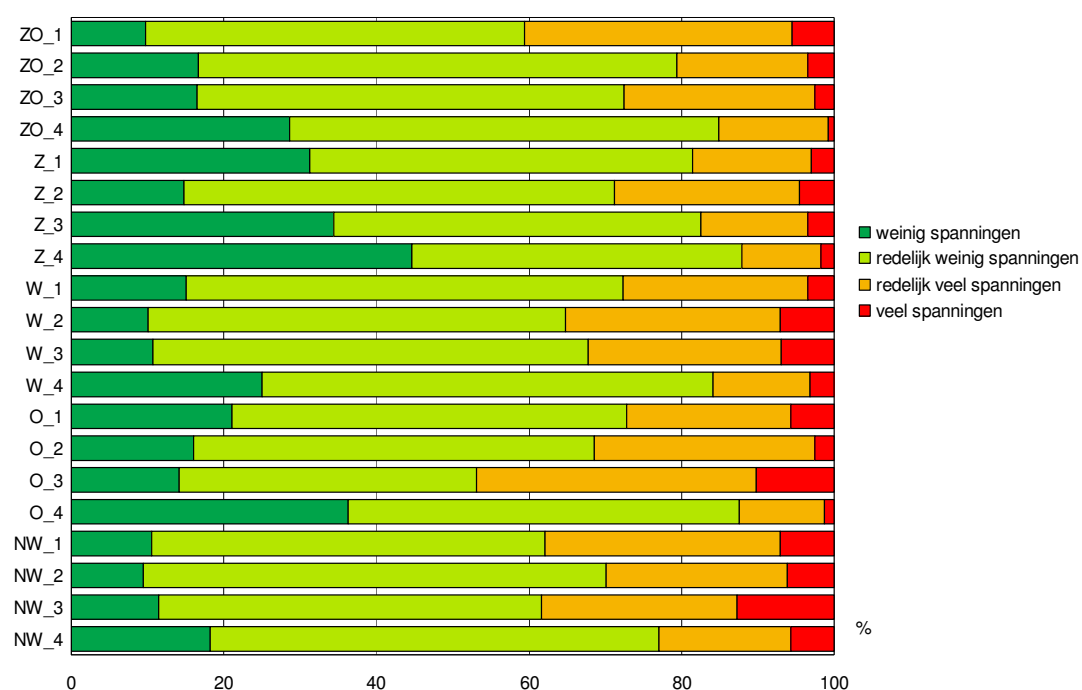
		Surina- mers	Antill- ianen	Turken	Marok- kanen	ov. niet- west. allocht.	west. alloch- tonen	autoch- tonen
West 1 E42cd	%	5,3	1,4	5,9	7,6	7,8	17,2	54,8
West 2 E42ab	%	7,3	1,4	9,7	12,9	11,5	15,1	42,2
West 3 E37c	%	5,6	0,7	18,9	22,1	9,4	11,8	31,5
West 4 E19	%	6,3	1,2	3,3	8,4	9,6	17,9	53,3

Tabel 2 Sekse en leeftijd van populatie vier buurten in stadsdeel West

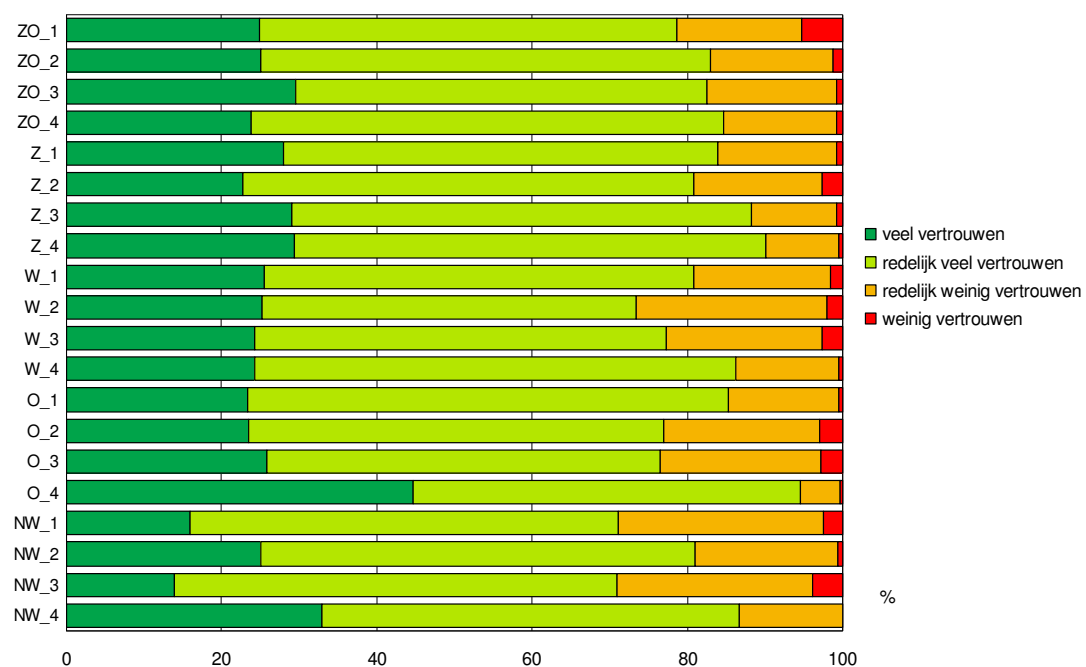
		man	vrouw	16-34 jaar	35-49 jaar	50-64 jaar	65 jaar en ouder
West 1 (E42cd)	%	48,4	51,6	47,5	29,2	14,6	8,6
West 2 (E42ab)	%	50,2	49,8	45,9	30,1	15,9	8,0
West 3 (E37c)	%	49,1	50,9	46,6	28,9	16,8	7,7
West 4 (E19)	%	49,7	50,3	40,7	27,8	21,5	9,9

Bijlage 3 Spanningen en vertrouwen in 20 onderzochte buurten

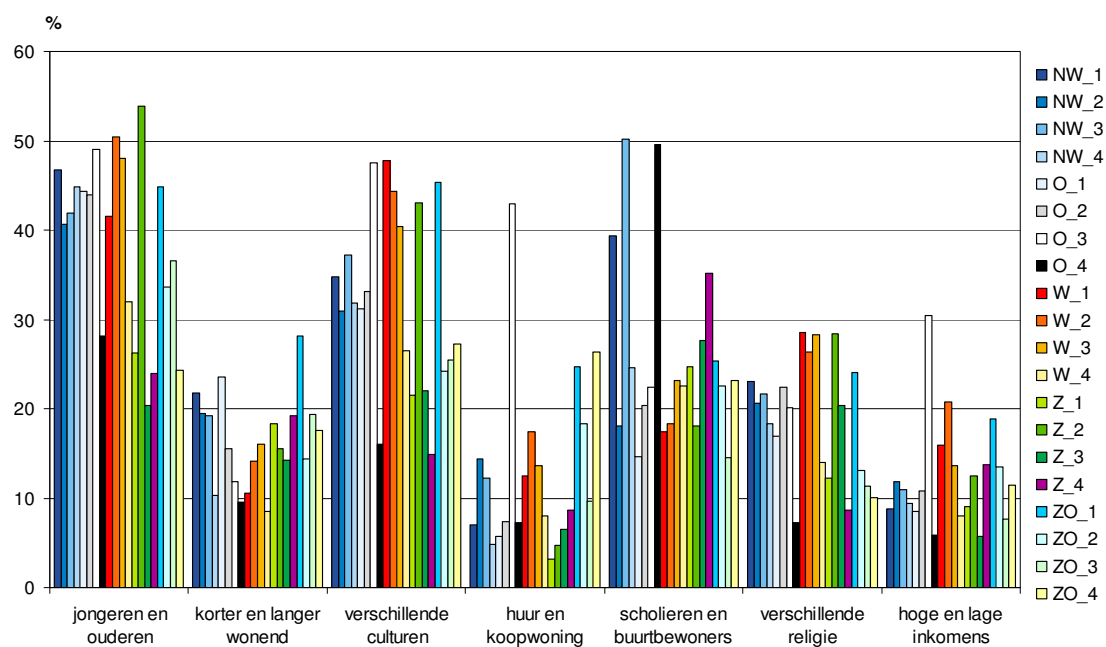
Figuur 1 Ervaren spanningen in de 15 onderzoeksbuurtten en de 5 referentiebuurtten in de stadsdelen:
Zuidoost (ZO), Zuid (Z), West (W), Oost (O) en Nieuw-West (NW)

Figuur 2 Ervaren vertrouwen in de 15 onderzoeksbuurt en de 5 referentiebuurt in de stadsdelen:
Zuidoost (ZO), Zuid (Z), West (W), Oost (O) en Nieuw-West (NW) (procenten, n = 207, 212, 198, 200)

Figuur 3 Groepen waartussen spanningen worden waargenomen in de 15 onderzoeksbuurtten en de 5 referentiebuurtten in de stadsdelen: Zuidoost (ZO), Zuid (Z), West (W), Oost (O) en Nieuw-West (NW)

Bijlage 4 Correlaties risicofactoren

Tabel 1 Correlatie tussen botsende leefstijlen en ervaren en waargenomen spanningen in de buurt¹
(n = 207, 212, 198, 200 eerste zeven, n = 39, 55, 52, 29 laatste drie)

	West 1 Orteliusbuurt	West 2 Balboa-/ Columbus- plein	West 3 Bosleeuw	West 4 Van Lennepbuurt
bewoners verschillen in de normen en waarden over wat wel en niet kan in de buurt	0,44	0,49	0,46	0,53
bewoners hebben meningverschillen over het gezamenlijk gebruik van pleinen, veldjes en speelvoorzieningen in de buurt	0,46	0,34	0,52	0,59
bewoners denken verschillend over hoe burens met elkaar om zouden moeten gaan	0,36	0,46	0,42	0,35
bewoners corrigeren hun kinderen te weinig als die overlast veroorzaken	0,41	0,39	0,35	0,40
bewoners hebben meningverschillen over het gezamenlijk onderhouden en schoonhouden van portieken en trapruimten	0,30	0,34	0,24	0,48
bewoners laten hun kinderen tot een laat tijdstip buiten spelen	0,31	0,25	0,27	0,32
bewoners zetten vuilniszakken te vroeg buiten of laten rommel achter op straat	0,15	0,07	0,22	*0,15
kinderen die niet op straat durven spelen vanwege kinderen waar ze bang voor zijn	0,24	0,37	0,21	-0,04
kinderen die niet op straat durven spelen vanwege jongeren waar ze bang voor zijn	0,24	0,28	0,24	0,38
kinderen die niet op straat durven spelen vanwege volwassenen waar ze bang voor zijn	-0,08	0,18	0,27	0,49

¹Schaal van 5 items die spanningen meten zonder oorzaak (drie items uit het signaleringinstrument + twee vergelijkbare extra items) p<.01 * p<.05 Vetgedrukt = opvallend (bijvoorbeeld anders dan in andere buurten)

Tabel 2 Correlatie tussen contact tussen bevolkingsgroepen en ervaren spanningen in de buurt¹

	West 1 Orteliusbuurt	West 2 Balboa-/ Columbusplein	West 3 Bosleeuw	West 4 Van Lennepbuurt
contactfrequentie buurtbewoners	*-0,18	-0,13	**0,22	-0,13
andere herkomst				
verschil tussen contactfrequentie buurtbewoners eigen en andere herkomst	0,12	0,14	0,18	*0,16
weinig contact tussen buurtgenoten uit verschillende culturen	**0,32	**0,38	**0,33	**0,55

¹Schaal van 5 items die spanningen meten zonder oorzaak (drie items uit het signaleringinstrument + twee vergelijkbare extra items) ** p<.01 * p<.05

Tabel 3 Correlatie tussen onveiligheid, rapportcijfers en ervaren overlast en criminaliteit en ervaren spanningen in de buurt¹

	West 1 Orteliusbuurt	West 2 Balboa-/ Columbus- plein	West 3 Bosleeuw	West 4 Van Lennepbuurt
onveilig in buurt	**0,37	**0,30	**0,42	**0,35
overlast van groepen jongeren	**0,38	**0,46	**0,37	**0,35
schelden, brutaal gedrag	**0,36	**0,43	**0,37	**0,40
mensen die op straat worden lastig gevallen	**0,42	**0,34	**0,34	**0,44
jeugdcriminaliteit	**0,29	**0,43	**0,29	**0,46
het pesten van specifieke groepen inwoners	**0,35	**0,30	**0,44	**0,37
overlast van kinderen tot en met 14 jaar	**0,33	**0,26	**0,38	**0,44
vrouwen en meisjes die op straat worden nagefloten	**0,30	**0,34	**0,41	**0,33
bedreiging	**0,27	**0,31	**0,39	**0,31
gewelddelicten	**0,29	**0,35	**0,26	**0,27
geluidsoverlast op straat	**0,29	**0,34	**0,26	**0,17
overlast door omwonenden	**0,25	**0,28	**0,25	**0,20
bekladding van muren en/of gebouwen	**0,22	*0,17	**0,32	**0,23
rapportcijfer veiligheid in uw buurt	**0,34	**0,34	**0,38	**0,35
rapportcijfer woonomgeving	**0,28	**0,29	**0,42	**0,21

¹Schaal van 5 items die spanningen meten zonder oorzaak (drie items uit het signaleringinstrument + twee vergelijkbare extra items) ** p<.01 * p<.05 Vetgedrukt = opvallend (bijvoorbeeld anders dan in andere buurten)

Tabel 4 Correlatie tussen waardering politie en stadsdeel en ervaren spanningen in de buurt¹

	West 1 Orteliusbuurt	West 2 Balboa-/ Columbusplein	West 3 Bosleeuw	West 4 Van Lennepbuurt
stadsdeel onvoldoende aandacht problemen	0,27**	0,24**	0,28**	0,23**
stadsdeel onvoldoende aandacht samenleven	0,24**	0,28**	0,37**	0,20**
politie weinig uit auto	0,16*	0,10	0,27**	0,12
politie niet benaderbaar	0,05	0,01	0,21**	0,17*
politie houdt geen rekening met wensen samenleving	0,03	0,10	0,22**	0,05
politie heeft te weinig tijd	0,12	0,17*	0,30**	0,19**
politie weet niet hoe ze boeven moeten vangen	0,23**	0,11	0,20**	0,16*
politie bestrijdt niet succesvol criminaliteit	0,29**	0,24**	0,31**	0,26**

¹Schaal van 5 items die spanningen meten zonder oorzaak (drie items uit het signaleringinstrument + twee vergelijkbare extra items) ** p<.01 * p<.05

Bijlage 5 Interviewlijst

Lijst geïnterviewden Stadsdeelniveau West

Stadsdeel algemeen

Senior beleidsmedewerker sociaal
Projectmanager polarisatie
Teammanager Veiligheid
Beleidsmedewerker Veiligheid
Beleidsmedewerker Jeugd en Veiligheid 12+

Gesprekken Orteliusbuurt Midden en Zuid

Bewoners (6)

Professionals:

Buurtregisseur politie
WMO consulente Meldpunt Zorg en Samenleven
Projectleider samenlevingsopbouw DOCK
Manager OKC Stadsdeel West en Coördinator Gezinsaanpak
Projectleider Veiligheid
Buurtcoördinator

Gesprekken Mercatorbuurt; Columbusplein/Balboaplein e.o.

Bewoners (7)

Professionals:

Buurtregisseur politie (2x)
Teamleider The Mall De Baarsjes
Jongerenwerker/meidenwerker The Mall De Baarsjes
WMO consulente Meldpunt Zorg en Samenleven
Projectleider samenlevingsopbouw DOCK
Manager OKC Stadsdeel West en Coördinator Gezinsaanpak
Buurtcoördinator Mercatorbuurt
Coördinator van het Buurtpraktijkteam
Medewerker Sportbuurtwerk
Hulpverlener Spirit
Beheerder Hudsonhof
Medewerker team maatschappelijke participatie
Medewerker Bureau Jeugdzorg
Medewerker Spirit
Leerplichtambtenaar

Gesprekken Gulden Winckelbuurt (Bosleeuw)

Bewoners (4)

Professionals:

Buurtcoördinator Gulden Winckelbuurt
Jongerenwerker
Participatiecoördinator Buurtparticipatie
Huismeester Stadgenoot
Senior gebiedsbeheerder Wonen Stadgenoot
Medewerker Ouder Kind Centrum (OKC)
Teamleider Jeugdpreventieteam
Veldwerker Streetcornerwork
Voorzitter Bos en Lommer interreligieus Beraad
Medewerker Sociaal Beheer Rochdale
Medewerker stichting DOETANK
Manager OKC
Voorzitter bewonersplatform
Medewerker kindercentrum het Groeiparadijs
Projectmanager Bosleeuw stadsdeel
Projectleider veiligheid

Bijlage 6 Literatuur

Adang O, Quint H & Van der Wal R (2010) *Zijn wij anders? Waarom Nederland geen grootschalige etnische rellen heeft*. Apeldoorn: Stapel & De Koning.

Allport GW (1954) *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison Wesley.

Bolt G & Torrance MI (2005) *Stedelijke herstructurering en sociale cohesie*. Utrecht: Nethur.

Boutellier H, Van Wonderen R, Tan S, De Groot I, Nieborg S (2007) *Sociaal vertrouwen in Oud-Zuid*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Blokland, T. (1998). *Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk*, Kampen, Kok Agora.

Broekhuizen J en Van Wonderen R (2010) *Samenleven met verschillen. Over de ontwikkeling van een instrument om polarisatie en vertrouwen in buurten te meten*. Amsterdam: Vrije Universiteit, Leerstoel Veiligheid en Burgerschap.

Morenoff, JD, Sampson, RJ, en Raudenbush, SW (2001). Neighborhood Inequality, Collective Efficacy, and the Spatial Dynamics of Homicide., *Criminology*, nr. 39(3), 517-560.

Sampson, RJ and Raudenbush SW (2004). The Social Structure of Seeing Disorder, *Social Psychology Quarterly*. nr. 67(4) 319-342.

Van Gemert, F (2006). Leven op het breukvlak. Essay: Jeugdgroepen in conflict., *Secondant*, nr. 20 (3/4), 40-45.

Van Wonderen R & Boutellier H (2007) *Sociaal vertrouwen in de Marathonbuurt*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Van Wonderen R & Broekhuizen J (2011). Spanningen in buurten: Theoretische verkenning en empirische toetsing van risico- en beschermingsfactoren voor polarisatieprocessen. *Cahiers Politiestudies*, 18(1), 53-77.